

CORINA IORDAN

Oameni, locuri, amintiri...

Interviuri cu profesorul Ion Moraru

Renaissance

CORINA IORDAN

OAMENI, LOCURI, AMINTIRI...

**INTERVIURI CU PROFESORUL
ION MORARU**

CORINA IORDAN

OAMENI, LOCURI, AMINTIRI...

**INTERVIURI CU PROFESORUL
ION MORARU**

**PUBLICAȚIILE MUZEULUI JUDEȚEAN TELEORMAN
(VII)**

**Editura Renaissance
București
2012**

**PUBLICAȚIILE MUZEULUI JUDEȚEAN TELEORMAN
(VII)**

Editorul seriei: Pavel Mirea
Tehnoredactare: Corina Iordan
Prelucrare ilustrații: Adrian Iordan
Corectură: Mădălina Dumitru
Copertă: Pompilia Zaharia

DESCRIEREA CIP A BIBLIOTECII NAȚIONALE A ROMÂNIEI

IORDAN, CORINA

Oameni, locuri, amintiri... Interviuri cu profesorul Ion Moraru/ Corina Iordan. - București: Renaissance, 2012.

ISBN 978-606-637-107-0

I. Moraru, Ion
821.135.1-83

Acest volum a fost editat cu sprijinul financiar al familiei Constantin și Teodora Moraru și al Muzeului Județean Teleorman.

Editura Renaissance 2012

www.editurarenaissance.ro

Editor: Sorin Alexandru ȘONTEA

Telefon/fax: 031.808.91.97/0744.652118

E-mail: sorinsontea@rdslink.ro

©Toate drepturile asupra acestei ediții sunt rezervate editurii Renaissance și Muzeului Județean Teleorman

ISBN 978-606-637-107-0

Tipar: ABSTRACT MEDIA SRL

Tel/fax: 031.808.91.97

S U M A R

	Despre... un Mare Om	7
I	Viața economică a Alexandriei de altădată	14
II	Viața muzicală a Alexandriei de altădată	21
III	Oameni politici de odinioară	26
IV	Despre instituții medicale și medici teleormăneni	42
V	Avocați și magistrați de altădată	52
VI	Librari și librării de altădată	60
VII	Prefecți de altădată	70
VIII	Generali teleormăneni	78
IX	Călători străini prin Teleorman	90
X	Ocupați și ocupanți	97
XI	Preoți teleormăneni de altădată	105
XII	Despre haiduci și haiducie	115
XIII	Procese de răsunet din Teleorman	121
XIV	Inventatori și aviatori teleormăneni	131
XV	Teleormănenice ilustre	142
XVI	Teleormăneni la Academia Română	152
XVII	Teleormăneni uitați	171
XVIII	Danii și acte de generozitate făcute de locuitorii Alexandriei de-a lungul timpului	180
XIX	Teleormăneni în diasporă	186
XX	Teleormăneni prin adopție	198
XXI	Preoți teleormăneni erudiți	210
	Ilustrații	218

DESPRE... UN MARE OM

Despre viața unui om se pot spune multe, cu atât mai mult cu cât acel om nu a fost o simplă trecere prin lumea efemeră. Este o lecție pe care am învățat-o ani de-a rândul de la Profesorul Ion Moraru, cel care, cu încăpățânarea istoricului pasionat și onest, a considerat că nu este drept ca fapte și gânduri ale unor oameni de excepție, fie țărani, fie dascăli, preoți, medici ori demnitari de pe aceste meleaguri să rămână ascunse în pagini îngălbenite de vreme.

Urmându-și firescul drum, viața face ca astăzi să ne vină rândul să nu lăsăm să piară amintirile despre un Mare Om: eruditul Profesor Ion Moraru.

De obârșie de prin părțile Vasluiului, soarta nu avea să-i suradă prea din timp lui Ion Moraru. După o copilărie frumoasă și liniștită, la numai 16 ani, pe 4 septembrie 1949, liceanul Ion Moraru este arestat în plină noapte de Securitate și condamnat la 6 luni de închisoare. Cauza: trădarea de către un coleg care demască la Securitate faptul că tânărul Ion Moraru face parte dintr-o organizație secretă de elevi - „Scutul Patriei” - organizație care lupta împotriva Uniunii Sovietice și a comunismului. Din acel moment, Ion Moraru este exmatriculat din toate liceele din țară, chemat lunar la Securitate și bătut, iar mai apoi trimis în armată în Detașamentele de Muncă de la Roman și Bacău. Tânărul Ion Moraru reușește să termine liceul în particular, iar în 1956 se înscrie la Facultatea de Istorie din Iași. Însă, imediat după admitere, este dat afară din cauza dosarului dar și a faptului că tatăl său, negustor fiind, era declarat de către comuniști „chiabur”. În 1957, după ce tatăl se înscrie în Colectiv, Ion Moraru este admis la Facultatea de

Istorie din București. Nu va scăpa însă de ochii vigilenți ai Securității, lucru care, de altfel, va continua până la sfârșitul anilor '80.

La terminarea Facultății, în 1962, Ion Moraru se hotărăște să plece ca profesor în Transilvania. Însă, prietenia cu tânăra studentă Teodora îi schimbă planurile. Considerând că din această prietenie va ieși ceva bun și durabil, lucru care avea să se confirme, acceptă postul de profesor la Poroschia, în Teleorman, pentru a fi mai aproape de cea care avea să-i devină, la numai doi ani, soție și alături de care avea să pășească în viață aproape 40 de ani. Așa cum mi-a mărturisit Domnul Profesor într-una din convorbirile noastre private - se întâmpla în ultimul an de viață al dumnealui - căsnicia cu Teodora a fost una reușită, care s-a bazat pe multă dragoste, pe respect reciproc, corectitudine, sinceritate, pe multă muncă. În 1968, se naște Costel, singurul copil al Profesorului Ion Moraru, făcându-l cel mai fericit om din lume, cum avea să spună o viață întreagă tuturor, cu atât mai mult cu cât băiatul merge pe urmele tatălui fiind în prezent cercetător istoric la Arhivele Naționale Centrale din București.

Odată cu nașterea copilului, Profesorul Ion Moraru avea să-și atingă cele trei mari obiective pe care și le propusese pentru această viață: de a fi profesor și de a preda într-o școală, lucru care s-a realizat, de a-și constitui o familie și de a avea un copil, în special un băiat, vis care s-a realizat și de a scrie o carte, obiectiv care de asemenea s-a împlinit, Profesorul Moraru publicând mai multe cărți și articole de specialitate.

Dorința de a scrie a Domnului Profesor, de a transmite celorlalți din vastele sale cunoștințe, a fost incontestabilă și s-a concretizat odată cu debutul publicistic în 1968, în Ziarul „Teleormanul”, urmat la scurt timp de debutul editorial cu volumul de documente „Zile fierbinți în Teleorman”.

Toate acestea sunt completate apoi de o serie de lucrări istorice, monografii, culegeri de documente, amintiri și mărturii.

În cei 70 de ani de viață, Profesorul Ion Moraru a lăsat în urma sa peste 600 de articole publicate în reviste de specialitate și în ziarele locale și din țară. A susținut peste 100 de comunicări științifice, a realizat zeci de emisiuni la posturile locale de televiziune și radio, dar mai cu seamă, a rămas în conștiința oamenilor de prin părțile locului atât prin opera sa vastă, prin cultura sa cât și prin marea sa onestitate.

Pe lângă activitatea de profesor și publicist, Ion Moraru este cunoscut și ca om cu o bogată activitate obștească. A fost președinte al Filialei Teleorman a Societății de Științe Istorice din România, Președinte al Comisiei Județene pentru Monumente, iar în perioada fierbinte 22 decembrie 1989 - 9 ianuarie 1990 a fost Președinte al Consiliului Județean Teleorman al Frontului Salvării Naționale. Însă, toate aceste funcții au fost departe de a scoate la iveală un om măcinat de ambiții de mărire și avantaje materiale, lucru confirmat de toți cei care l-au cunoscut.

Istoric, publicist, om de aleasă cultură și de mare onestitate, soț, tată și un prieten adevărat, sunt calități pe care puțini oameni le mai au în ziua de astăzi. Sunt calități pe care eu i le-am descoperit în cei 7 ani în care am colaborat săptămână de săptămână, lună de lună.

L-am cunoscut pe Domnul Profesor Ion Moraru în anul 1994 când abia terminasem facultatea și îmi începeam cariera de jurnalist la primul post de televiziune locală nou înființat în Alexandria, Net Wire Tv.

Prima întâlnire pe care am avut-o cu Profesorul Ion Moraru a fost la 1 decembrie 1994, la ceremonia organizată de oficialitățile județene cu ocazia Zilei Naționale a României. Atunci l-am auzit prima dată pe Domnul

Moraru vorbind. M-a acaparat. Auzisem că este o persoană erudită și un orator desăvârșit, dar nu avusesem ocazia de a-l întâlni și de a-l asculta. În timpul cât l-am ascultat vorbind despre faptele de vitejie ale eroilor români și despre sacrificiul și jertfa aduse de teleormăneni la înfăptuirea Marii Uniri de la 1918, mi-a încolțit ideea de a realiza o emisiune în care să pot prezenta oameni deosebiți din partea locului, faptele lor, locurile încărcate de istorie din Teleorman, lucruri despre care eu nu știam mai nimic și intuiam că, la fel ca și mine, majoritatea concetățenilor mei nu le știa. Aveam însă convingerea că Domnul Profesor Ion Moraru este cel care îmi va putea răspunde tuturor curiozităților mele. Și așa a și fost. La terminarea ceremoniei nu am îndrăznit însă să mă apropii și să-i vorbesc. La trei săptămâni distanță, la 22 decembrie 1994, aveam să-l întâlnesc din nou cu ocazia ceremoniei închinată Revoluției din 1989. L-am ascultat și atunci evocând cu multă emoție, durere în glas câteodată, momentele dramatice din 22 decembrie '89 așa cum s-au petrecut aici, la noi, în Teleorman. După terminarea ceremoniei am îndrăznit să mă apropii de dânsul. M-am prezentat și l-am rugat să accepte o întâlnire în studioul nostru de televiziune. A acceptat. A doua zi ne-am întâlnit, i-am vorbit despre ceea ce intenționez să realizez și despre sprijinul dumnealui de care aveam atâta nevoie. A fost de acord imediat. În 1995, lua ființă emisiunea „Oameni, locuri, amintiri...”, emisiune difuzată săptămânal, în prima zi a săptămânii, la ora 21.30. „Oameni, locuri, amintiri...” avea să-și păstreze neschimbat locul în grila de program a televiziunii locale (ce avea să-și schimbe, de-a lungul timpului, mai mulți patroni și mai multe denumiri) din 1995 și până 2003, adică încă un an după ce domnul Profesor Ion Moraru încetase să mai vorbească pământenilor.

Timp de 7 ani, emisiunea „Oameni, locuri, amintiri...” s-a impus în conștiința publicului, avea fani, lumea îmi cerea să vorbim despre anumiți oameni, despre anumite locuri... Rând pe rând, în interviurile realizate cu Profesorul Ion Moraru, am evocat oameni de excepție pe care i-au dat aceste locuri: țărani, medici, dascăli, preoți, inventatori, generali, avocați, academicieni, oameni politici, muzicieni, haiduci. Am evocat viața economică a Alexandriei de odinioară, viața muzicală, viața politică, viața culturală; am vorbit despre omenia și generozitatea locuitorilor acestui județ, despre boierii teleormăneni; am evocat eroismul tinerilor ostași teleormăneni căzuți pe câmpul de luptă pentru apărarea țării și am rememorat marile evenimente istorice și jertfa plătită de teleormăneni în toate aceste evenimente; am prezentat legendele satelor teleormănene și faptele deosebite ale oamenilor de aici.

De la emisiune la emisiune descopeream un om „tobă de carte” - o expresie dragă Domnului Profesor, pe care avea s-o utilizeze de nenumărate ori în interviurile noastre - un om foarte bine documentat în biblioteci și arhive, un om care nu făcea gratuit nici o afirmație, un om care mergea la sursă și orice fapt evocat era însoțit de litera documentului. La toate acestea, se adăugau carisma proprie, talentul desăvârșit de orator și talentul actoricesc. Prezentarea faptelor unor oameni nu era o simplă expunere. Totul prindea viață întrucât Domnul Profesor reînvia atmosfera, dialoguri de mult stinse, cu atâta veridicitate în glas, intonație și gest încât aveai impresia că te afli exact alături de acei oameni evocați, că participi efectiv la dialogul lor, că trăiești în prezent vremuri de mult trecute.

Așa am cunoscut istoria locală a orașului nostru și a județului nostru. Dovada generozității Profesorului Ion Moraru, a istoricului Ion Moraru, este

că a împărtășit tuturor din cunoștințele sale strânse cu multă muncă și mult studiu, absolut gratuit. Pentru cele peste 100 de emisiuni pe care le-am realizat împreună, Profesorul Ion Moraru nu a fost remunerat, nu a primit nici un ban. Țin să precizez acest lucru, întrucât nu pot uita o întâmplare la care am fost martoră. Un cetățean, văzându-ne împreună pe stradă, i-a strigat malițios: „Morarule, să nu-mi spui că nu te-ai umplut de bani de laăștia de la televiziune!”. Domnul Profesor nu a zis nimic, a dat din cap și-a ridicat respectuos pălăria în fața respectivului cetățean și mi-a mărturisit că nu este singura persoană care îl „fericește” pentru acest lucru.

Acesta era Profesorul Ion Moraru: generos, onest, inteligent, înțelept și cu multă dragoste față de oameni, față de județul acesta care l-a adoptat.

Faptul că și-a iubit semenii, că a iubit locurile în care a trăit și că și-a iubit „meseria”, cea de profesor de istorie, de cercetător istoric, toate acestea l-au făcut pe Domnul Profesor Ion Moraru ca până în ultima zi a vieții să găsească puterea de a vorbi, de a scormoni în arhive, de a nu lăsa să se piardă mărturiile despre tot ce înseamnă istoria acestui județ și geniul oamenilor de aici.

În ultimele luni de viață, deși era slăbit fizic, nici nu a acceptat ideea de a opri înregistrarea interviurilor. Ultimul interviu pe care l-am realizat cu Domnul Profesor a fost în luna aprilie 2002, un interviu dedicat „Preoților teleormăneni erudiți”. La numai câteva luni, Profesorul Ion Moraru avea să-și înceapă munca de cercetare dincolo, în ceruri.

Când mi-a mărturisit că Dumnezeu știe cât îl va mai ține printre pământeni, întrucât este bolnav, atunci am îndrăznit să-i cer acceptul ca, într-o bună zi, să pot publica toate interviurile pe care le-am realizat

împreună. Fără ezitare, răspunsul a fost afirmativ și am văzut atunci că pe fața dumnealui s-a așternut un zâmbet de mulțumire, de împăcare.

Iată că acea bună zi a fost să fie acum, în 2012, când Domnul Profesor Ion Moraru ar fi împlinit 80 de ani și când se împlinesc 10 ani de când nu mai este printre noi.

Am strâns în această carte doar o foarte mică parte din interviurile pe care le-am realizat împreună cu Domnul Profesor. De ce doar atât? În primul rând din motive de ordin tehnic. Materialele fiind înregistrate pe banda video, bandă care se deteriorează în timp, multe au avut de suferit din această cauză și în primul rând a avut de suferit sunetul. Apoi, împărțindu-le pe tematică - oameni și locuri, evenimente istorice, istoria satelor teleormănene - am considerat că locul tuturor în același volum nu ar duce decât la o aglomerare de informații, nu ar mai urmări firul logic al înlănțuirii unor fapte, evenimente. Și nu în ultimul rând, am considerat că această primă carte ce apare exact într-un moment omagial trebuie să conțină acele mărturii, acele istorii ale unor oameni, locuri și amintiri de excepție în rândul cărora a intrat și Profesorul Ion Moraru.

Pentru mine, realizarea acestei cărți a fost o datorie morală și un semn al recunoștinței mele eterne.

Despre viața unui om se pot spune multe, cu atât mai mult cu cât acel om nu a fost o simplă trecere prin lumea efemeră... Este o lecție pe care am învățat-o ani de-a rândul de la Profesorul Ion Moraru și tot de la dânsul am învățat că în orice moment este bine să nu uiți niciodată de unde ai plecat, locurile unde ai trăit și mai ales să dăruiești gânduri bune semenilor tăi.

6 noiembrie 2012

I

VIATA ECONOMICA A ALEXANDRIEI DE ODINIOARA

– Domnule Profesor, vă propun astăzi, o evocare a vieții economice a Alexandriei de odinioară, cu meseriașii și negustorii de renume de atunci. Câți erau, cine erau, ce meserii practicau?

– Din momentul întemeierii sale, adică din 1834, Alexandria a fost aici, în Câmpia Munteniei, un important centru meșteșugăresc pentru că, în fond și la urma urmei, cine a întemeiat orașul acesta? Trei categorii de oameni: meseriașii, negustorii și agricultorii. În marea lor majoritate veneau de la Mavrodin, de la Zimnicea dar și din localitățile rurale din jurul actualei Alexandria. Toți erau nemulțumiți de prevederile Regulamentului Organic. Vroiau un oraș liber. Ori, cine dorește să plătească impozite mai mici decât le fixau autoritățile vremii? Meseriașii care aveau ateliere proprii, negustorii ori comercianții, micii negustori și agricultorii care aveau micile lor loturi de pământ. Aceștia sunt sau acestea sunt cele trei categorii socio-profesionale, ca să mă exprim în termenii la modă de astăzi, care au înființat orașul nostru, ctitorii orașului nostru. Alexandria a atins apogeul activității meșteșugărești și comerciale în perioada interbelică. Datele statistice privind evoluția meseriașilor, care au fost foarte bine ținute să știți de către un funcționar administrativ al Primăriei din anii aceia, Petrică Iliescu, arată că în Alexandria erau în 1935 înregistrați la Primăria orașului 1203 meseriași din care 325 croitori, 280 de cizmari, 97 de zidari, 80 de croitorese, 72 de

tâmplari și foarte mulți cojocari. Iată, deci, profilul orașului nostru acum 60 de ani.

– Domnule Profesor, eu v-aș ruga să prezentați câteva nume de meseriași din Alexandria de altădată.

– Da. Am să mă lărgesc puțin răspunsul. Printre meseriașii de altădată cu dever mare, adică cu vânzare mare, căci aici era bătaia, să vinzi cât mai mult din ceea ce realizezi în atelierul tău meșteșugăresc, se numărau și cojocarii. În atelierele lor meșteșugărești, de cojocari - oameni care confecționau căciuli, mantouri, manșoane, cojoace - se lucra până noaptea, târziu. Ei cumpărau piei și pielicele din Moldova și din Basarabia, canafuri și astrahanuri și confecționau în atelierele lor, repet, căciuli, mantouri, gulere, pe care le vindeau la preț mare fie direct din atelierele sau prăvăliile lor, căci unii aveau și prăvălii de desfacere, fie la diverse târguri din județ: la Mavrodin, la Roșiori, la Videle, la Turnu Măgurele. Dintre cojocarii de altădată ai Alexandriei, aș vrea să pomenesc câteva nume și anume: pe Călin Luca, un personaj foarte cunoscut, pe Ștefan Petrov, pe Ilie Flămânzeanu, Iordan Flămânzeanu, Ștefan Marinescu și mulți alții. Erau cojocari de înalt calibru. Și știți de ce? Pentru că am văzut ce a ieșit din mâinile lor și am purtat și eu, nu mantouri sau nu știu ce, dar am purtat căciuli confecționate, de dâșii, artistic.

– Domnule Profesor, ce ne puteți spune despre breasla cizmarilor?

– Se spune în general că cizmarii sunt oameni oropsiți, muncesc din greu, chiar dacă stau pe scaunelul acela al lor, trebuie să fie foarte atenți la ceea ce fac. Ei... În centrul orașului erau ateliere de reparat încălțăminte, dar și de comandă. Cizmarii erau o categorie de meseriași foarte bine reprezentată la Alexandria, atât prin număr, cât mai ales prin calitatea

produselor realizate în atelierelor lor. Cei care comandau o pereche de pantofi erau mai mult decât mulțumiți. Bineînțeles că erau și clienți chițibușari, dar marea majoritate a clienților era mulțumită. Ceea ce m-a impresionat a fost faptul că o parte din clientela unor cizmari din Alexandria nu era din orașul nostru sau din județul nostru. Veneau direct de la București ca să-și facă pantofi, cizme la atelierelor din Alexandria, ceea ce înseamnă că aveau o încredere deosebită în mâna de maestrul ai meseriei de cizmar din Alexandria. O parte din aceștia, renumitul cizmar Stoenescu, Costică Ionescu „Durabilul”, cum i se spunea, vă dați seama că încălțăminte făcută de dânsul nu se mai rupea, Alexandru Moldoveanu, Stelian Popescu, aveau nu numai ateliere, ci și prăvălii de desfacere, ceea ce însemna că erau atât meseriași cât și comercianți. Răposatul Stoenescu a participat cu pantofi confecționați în atelierul lui, la concursuri internaționale organizate la Madrid, Paris, vă dați seama, în patria eleganței și a rafinamentului și unde Alexandria, prin cizmarul Stoenescu, a obținut premii de talie europeană. Și acum spun, ca o apreciere postumă, bravo lui! Iată ce meseriași am avut din breasla cizmarilor.

– Domnule Profesor, să ne amintim acum și despre croitorii de altădată.

– Croitorii erau breasla cea mai numeroasă. De la atelierelor de abagerie - haine făcute din aba, din material țesut în casă, foarte greu de realizat, materialul era scortșos, bățos, nu se lăsa așa cu una cu două nici la ac, nici la mașina de cusut - conduse în parte de Birmangiu, cel mai bun specialist în vremea aceea, până la atelierul lui „Parizianul” unde lucra numai protipendada Alexandriei de altădată, iar de la aceștia până la Petrică Mavrodineanu, până la Mitică Palade și alții, toți lucrau, toți aveau de lucru,

toți câștigau un ban. Și nu numai ei ca patroni, ci și ucenicii lor care învățau meserie.

Desigur, vă anticipez întrebarea, mai erau și alte categorii, un alt profil. Mi-a fost greu să-i scot din registrele Camerei de Comerț, pentru că oamenii erau înscriși la Camera de Comerț imediat după Primul Război Mondial și de atunci au trecut decenii întregi, noroc că cerneala se menține și am putut să-mi dau seama de numele lor. Plus că am stat de vorbă cu o serie întreagă de locuitori ai Alexandriei care i-au cunoscut. Și așa da un exemplu: atelierul de mecanică al lui Nicolae Mecanicul, zis „Vârtej”. El se numea Ionescu. Eu așa l-am găsit în registru, că nu puteam să-l găsec cu porecla. Și atunci am întrebat lumea: „– Domnule, era un meseriaș aici care se numea Nicolae Ionescu? – Nu-i, domnule. Poți să cauți mult și bine. Poate întrebați de „Vârtej”. Păi de ce nu spui, domnule, așa. Avea atelier în cutare loc, pe urmă și l-a mutat în cutare loc...”. Lumea se cunoștea după poreclă. L-am cunoscut și eu. El nu s-a supus, cum să vă spun eu, la colectivizare. Nu a intrat în cooperatie. Avea atelier propriu. Se pricepea la toate. Are și un fiu care i-a continuat tradiția, e în viață, tot meseriaș desăvârșit ca și tatăl său. Dar, în afară de atelierul acesta arhicunoscut al lui Nicolae Ionescu, mai erau și atelierelor de ceasornicari. Eu nu spun că toată populația Alexandriei purta ceas la mână. Nici nu erau ceasuri la mână. Era vorba de ceasul de vestă sau ceasul acela cu emblema CFR pe care omul îl ținea pe noptieră acasă să știe la ce oră trebuie să sune și să se ducă la treabă. Și în atelierelor de ceasornicarie ale lui Paul Cimpoeru, Ion Oprescu, Ghiță Moscu veneau alexândrenii de odinioară să-și repare ceasurile stricate.

Și nu numai atelierelor de mecanică sau de ceasornicarie erau în Alexandria, ci și atelierelor de tâmplărie ale lui Ilie Conțeșteanu și Toma

Câncea. Nu i-am cunoscut. Acum 36 de ani când am venit eu nu i-am cunoscut, nu știu dacă mai erau în viață. Dar am văzut lucrări realizate de dâșii. Meseriași desăvârșiți. Obiectele ieșite din mâna lor nu aveau moarte.

Aș pomeni și atelierele plăpumarilor. Era o meserie... Până atunci oamenii se înveleau cu cerga, cu pături. Iată că în Alexandria a apărut o serie de ateliere de plăpumari care confecționau saltele, plăpumi, perne. Doi dintre acești meseriași au excelat. Mă refer la Andrei Păun și la Ispas Voicu, cei care au asigurat, în perioada interbelică și după Al Doilea Război Mondial, un timp, cerințele locuitorilor orașului nostru.

Faptul că Alexandria a fost un puternic centru meșteșugăresc rezultă și din aceea că, încă din 1904, deci de la începutul secolului nostru, s-a înființat aici Corporația Meseriașilor „Sfinții Constantin și Elena”, patronii întregii bresle a meseriașilor, care avea ca scop să-i unească pe meseriași, să le facă educație morală și totodată să le apere interesele specifice.

– Ce ne puteți spune, Domnule Profesor, despre negustorii din Alexandria de odinioară?

– În legătură cu negustorii de altădată, vreau să spun că, referindu-mă în special la activitatea comercială din perioada interbelică, trebuie să facem o precizare și anume: Alexandria era un oraș comercial, dar un oraș care avea douăzeci de mii de locuitori numai și cu toate acestea, la douăzeci de mii de locuitori, existau 300 de negustori care excelau în comerțul cu cereale, în comerțul cu vite, cu cherestea dar și în băuturi alcoolice. În oborul de cereale, înființat în 1926 pe terenul unde este astăzi parcul de lângă Primărie, se vindeau anual, după datele de care dispun din registrele comerciale ale Primăriei, cam optzeci de mii de tone de cereale pe care le cumpărau cerealiștii alexandreni, pe care le exportau prin cele două schele

sau porturi: Turnu Măgurele și Zimnicea. Dintre cerealiștii de altădată aș aminti pe Mitică Daravelă, cum îi spuneau locuitorii, pe Milan Iatan, pe Sufleris, pe Ștefănescu, pe Tănase Simionescu și alții.

Un alt gen de comerț practicat pe scară largă la Alexandria, dar cu impact în întreg județul Teleorman, era comerțul cu vite de care se ocupau acei negustori denumiți generic de către locuitori „geambași”. Vitele cele mai căutate de către alexândreni și de către teleormăneni, în special de către țărani din județul Teleorman, erau boii de muncă moldovenești aduși de acești geambași de la Botoșani, de la Roman, Vaslui, Iași, Pașcani, Bârlad, de la Bălți din Basarabia. Printre negustorii de vite cei mai renumiți din Alexandria de atunci erau: Radu Băduță, Anghel Selea, Mituș Selea, Ion Țene, Voică Slăbescu, Petre Țene, Nicolae Țene, Mitică Ignat, Dinu Nedu sau Dinu Miruță. Și totuși, cei mai numeroși negustori, din cei 300 înregistrați la Primăria Alexandria, erau cârciumarii. 61 de cârciumari în Alexandria care, în micile lor localuri, eu le-aș spune cârciumioare, cu vinuri bune, cu mititei și antricoate la grătar, atrăgeau zilnic sute de clienți, mai ales în zilele de târg. Vinerea era zi de târg la Alexandria și a rămas prin tradiție până în ziua de azi. Nu putem să nu pomenim numele câtorva dintre cârciumarii de altădată ai Alexandriei: pe Ilie Andreescu, pe Mitică Pană, pe Florea Lale, pe Jean Târnăcop, pe frații Ștefan cu renumita lor cârciumă „La țărăniștii”, cum li se spunea, pe Nicu Florescu, pe Marin Chiriță, pe Ilie Bălan, pe Marin Ristea, pe Nicolae Ulmeanu și mulți alții. Bineînțeles că pe o parte din acești cârciumari i-am cunoscut când dânșii erau oameni în vârstă, trecuți de 60-70 de ani și care mi-au dat, la vremea respectivă, la începutul anilor '60, o serie de date și informații cu privire la comerțul de altădată din Alexandria.

Manufacturile, 37 de manufacturi în Alexandria, ocupau de fapt centrul oraşului. Băieţii de prăvălie făceau reclamă mărfurilor şi îi atrăgeau pe clienţi să cumpere de la Traian Tintof, de la Mielu Groze, de la Nae Constantinescu, de la Marin Dumbravă şi de la mulţi alţii.

Pentru copiii din Alexandria de atunci, din perioada dintre cele două Războaie Mondiale şi după Război, clipele cele mai fericite erau atunci când ei călcau pragul cofetăriei lui nea Niţă Cofetarul, cum i se spunea, sau când se delectau cu un pahar de bragă rece la Ilie Bragagiu, la Tudor Bragagiu. Şi nu numai bragă consumau acolo, ci şi alte delicatessuri cum ar fi alviţa, uitată astăzi, susan, ciubuce şi alte asemenea dulciuri pentru care copiii se dădeau în vânt.

Numărul negustorilor crescând mereu în perioada interbelică, un grup de iniţiativă din rândul acestora a luat hotărârea şi în 1927 a înfiinţat Sfatul Negustoresc din Alexandria al cărui prim preşedinte a fost sirichigiul Marin Angelescu. Iată deci, care a fost viaţa economică a Alexandriei de altădată cu meseriaşii ei, cu negustorii ei. Noi nu putem decât să ne facem o datorie de conştiinţă evocându-i, atât pe ei cât şi faptele lor, fapte care au făcut ca Alexandria să ajungă la ceea ce este astăzi.

– Domnule Profesor, vă mulţumesc!

6 noiembrie 1995

II

VIAȚA MUZICALĂ A ALEXANDRIEI DE ALTĂDATĂ

– Deoarece nu mulți dintre noi știu că Alexandria este un oraș cu vechi tradiții muzicale, ne-am propus să ne întoarcem în timp și să evocăm câteva aspecte din viața muzicală a Alexandriei de odinioară. Alături de profesorul Ion Moraru, am invitat, pentru a discuta despre acest subiect, și doi oameni care au făcut și fac muzică, continuând tradiția urbei noastre și anume: Jean Momoc și Liviu Vasilică.

Mai întâi, Domnule Profesor, v-aș ruga să ne vorbiți despre viața muzicală a Alexandriei de odinioară. Iubeau alexăndrenii muzica?

– Alexăndrenii sunt oameni veseli, comunicativi, le place muzica și dansul. Așa e firea, în general, a românului nostru. Acest lucru rezultă din numărul mare de societăți corale, de formații corale, de tarafuri, formații de dansatori care s-au impus de-a lungul anilor. S-au impus în viața artistică a orașului, a județului, a țării și chiar în viața artistică europeană. S-ar putea ca cineva să zâmbească, însă Alexandria s-a impus în peisajul artistic pe plan european. Mă gândesc la premiile obținute de Ansamblul „Alunelul” la o serie de festivaluri internaționale care au avut loc în Italia, în Austria, în Marea Britanie, în Franța și în alte țări europene.

Aș vrea să spun că Alexandria a avut o viață artistică muzicală organizată. Am găsit-o în documente. Și anume, din 1885, când s-a înființat Societatea Corală Filarmonica, condusă de maestrul Filip, cel care a compus

și „Marșul Alexandriei”, astăzi uitat, și îmi pare rău că s-a uitat acest „Marș al Alexandriei”. Corul acestei Societăți Corale va trece în 1893 sub bagheta dirijorului Ștefan Nămileanu, profesor de muzică la Gimnaziul „Ghica” din Alexandria. Gimnaziul era atunci pe Strada Gării, unde este acum Școala nr. 2. În 1910 se înființează o altă Societate Corală numită „Farmecul”, dirijată de către maestrul Bragadiru, iar după plecarea acestuia în 1912, la Slatina, Societatea Corală „Farmecul” va fi condusă de doi ieșeni stabiliți în Alexandria și anume: Vasile Trifan și Simion Botez. Ambii veneau de la Iași din corul celebrului Gavrilă Muzicescu.

În 1923, deci imediat după Primul Război Mondial, în urbea noastră se pun bazele Asociației Muzicale. Corul acestei noi asociații era alcătuit din oameni cu o frumoasă și bogată cultură muzicală. Aș aminti pe câțiva dintre ei și anume, pe tânărul avocat de atunci Alexandru Colfescu, devenit mai târziu și primarul Alexandriei, iar după aceea prefect al județului Teleorman, pe profesorul Tase Botez, cunoscut de toată urbea noastră, pe Jean și Leonida Simulescu, doi oameni înzestrați cu calități muzicale, pe Maria Botez, pe doamna Florica Cojocar, pe doamna Florica Colfescu și pe alții. Corul avea un repertoriu care rivaliza cu cele mai serioase coruri din țară.

Această tradiție va fi continuată după cel de-Al Doilea Război Mondial de către Tase Botez, de către profesorul Norica Andreescu, de către profesorul Ion Militaru, de către doamna profesoară Cecilia Huțanu, de profesorul Bebe Grosu de la Școala 3, de profesorul Nicolae Brănescu, Aceștia și alții au fost nu numai dirijori, ci au fost și animatori de viață culturală artistică în orașul și în județul nostru.

Exista în Alexandria noastră și o tradiție lăutărească. Vreau să vă spun că primii vioriști menționați în documentele care se păstrează în arhive, în

presa vremii, aici la Alexandria, au fost Dumitru sau Mitică Vlădescu, Marin Cârlig, Pavel Cârlig, pe care alexândrenii îl dezmierdau și îi spuneau „Vavilică”, cobzarul Tudorică Govedie, soliștii vocali Mitică Burcescu, Ilie Manolescu, Iancu Atanasescu. Aceștia au încântat pe vechii locuitori ai Alexandriei cu cântecele lor la nunți, la petrecerile câmpenești sau chiar la localuri, la cârciumi și la restaurante. Practic, Alexandria din perioada interbelică la care eu mă refer, a avut un singur restaurant, „La Tonopol”, celelalte cincizeci și ceva erau cârciumi, dar pline întotdeauna de clienți sau de „mușterei”, cum se mai spunea altădată, pentru că aveau și mâncăruri proaspete și bune și aveau și vinuri bune. Și atunci, lăutarii, la aceste localuri, câștigau, fără discuție, un ban.

– Se spune că fiecare oraș are un Barbu Lăutarul al său. Barbu Lăutarul al Alexandriei l-am găsit întruchipat în persoana lăutarului Radu Ion, cunoscut alexândrenilor sub numele de Jean Momoc. Domnule Momoc, de când ați început să cântați?

– Eu am cântat de mic copil, de la etatea de 10 ani. Am început să cânt la vioară, profesor nu am avut, am învățat-o „pe prispă”, cum se spune. Totuși, eu m-am ridicat prin studiu. Îmi plăcea foarte mult să cânt. Am cântat la diferiți patroni, pe care domnul Moraru i-a descris și la restaurant. În ultimul timp, am fost dirijorul Formației „Burnasul”. Am fost dirijorul orchestrei și am condus această orchestră câțiva ani de zile. Dar înainte, am cântat la diferiți patroni care nu mai sunt în viață și am trăit din meseria pe care am făcut-o până să ies la pensie.

– Ce melodii iubeau alexândrenii pe timpuri?

– Erau foarte vechi melodiile de petreceri, romanțele, melodiile de ascultare. Le plăcea felul cum interpretez eu la vioară și, bineînțeles, eram cunoscut și

plăcut și apreciat totodată de tot județul. Erau oameni care veneau în restaurant cu familia, ba și fără familie, veneau și ascultau la restaurantul la care cântam și le plăcea felul cum interpretam eu muzica de ascultare, muzica de café-concert, de dragoste, de dor.

– Dar viața muzicală a Alexandriei nu s-a oprit. Continuatori ai tradiției existau, iar un culegător de folclor autentic este binecunoscutul nostru interpret Liviu Vasilică. Domnule Vasilică, cum v-ați început activitatea artistică?

– Am pornit în drumul meu artistic culegând folclor teleormănean, folclor adevărat teleormănean. Bineînțeles, înainte de a porni la drum, am studiat toate culegerile existente, adică o parte din culegerile existente de folclor teleormănean. Nu mică mirarea mi-a fost atunci când am văzut că sunt multe și bogate. Aș aminti pe: Adameșteanu, Tocilescu, D.D. Stancu și mulți alții. Le-am studiat, am văzut ce a fost cules și o mică parte din repertoriu am luat din culegerile vechi. Am pornit la drum culegând ce nu au cules alții. Tot culegând, mi-am dat seama că folclorul teleormănean este extraordinar. Mai am avantajul de a veni dintr-o comună cu o tradiție veche, comuna Plosca, cu vechi lăutari țărani, cu un anumit stil de interpretare pe care l-am luat și eu și am încercat să-l transmit și mai departe. Grupul „Teleormanul” pe care îl conduc, ce are 11 ani vechime, bineînțeles, de-a lungul timpului, a suferit diverse modificări în componență, oameni care nu au mai putut să stea sau oameni care nu au mai avut ce căuta în grup. A rămas de bază stilul de interpretare și bineînțeles repertoriul. Încă o dată spun, cred că nu sunt subiectiv când zic că folclorul românesc, teleormănean ocupă locul întâi. Și așa cred eu că se explică popularitatea de care ne bucurăm și mă bucur că acest grup a reușit să fie cunoscut. În țară este

chemat ca o vedetă la o mulțime de manifestări și chiar de cele de interes național, iar în ultimul timp, chiar m-am bucurat de invitația scriitorilor români din Franța unde, prin Fundația „Maria Tănase”, sper să ajungem și să delectăm și pe românii de acolo și pe francezi.

– Care este crezul dumneavoastră artistic într-o perioadă în care tânăra generație preferă alte genuri muzicale?

– Eu aici v-aș contrazice puțin. Este o perioadă grea, este o perioadă de tranziție, este o perioadă de așezare a lucrurilor pe fâgașuri vechi ale poporului nostru. Filonul folcloric nu o să piară niciodată și vreau să vă spun ca cei mai mulți fani ai mei și ai Grupului „Teleormanul” sunt tinerii. Și dacă ați observat, în ultimul timp, chiar membrii grupului vocal sunt tineri, chiar trei dintre ei sunt studenți, reușesc să facă față și la facultate cu rezultate bune și să vină cu o jumătate de normă și la grup. Tineretul din ziua de astăzi nu trebuie educat. El știe deja și simte multe. Dar depinde de cum știm să-l atragem și ce-i prezentăm. Cred că ce am reușit eu până acum, fiecare apariție a mea sau a grupului, pot s-o consider, fără modestie, o mică lecție de folclor. Și nu mică mi-a fost mirarea când am observat că avem mulți fani și mulți doritori să vină să cânte pe scenă muzică populară.

– Domnilor, vă mulțumesc!

13 noiembrie 1995

III

OAMENI POLITICI DE ODINIOARĂ

– Se vorbește tot mai des despre necesitatea formării clasei politice în România. Se spune că greutățile tranziției prin care trece țara se datorează în anumită măsură și faptului că nu avem încă o clasă politică formată, încheată. Domnule Profesor, se formează greu clasa politică în viața unui stat? Noi, românii am avut o clasă politică?

– O clasă politică se formează foarte greu și se formează în timp. Durează chiar și 100 de ani. Clasa politică engleză, ca să dau un exemplu tipic și caracteristic, a început să se formeze în a doua jumătate a secolului al XVI-lea, iar la mijlocul secolului XVII, deci la 100 de ani, existau în viața politică a Regatului Britanic două partide politice care, spre fericirea lor, a englezilor, se mențin și astăzi: Partidul Conservator și Partidul Liberal. Într-adevăr, pe parcurs, mai precis la începutul secolului XX, a apărut și al treilea partid politic în viața Marii Britanii, Partidul Laburist, iar acum, un deceniu sau două, a apărut și al patrulea partid, Partidul Social Democrat Britanic. Dând exemplul englezilor, am vrut să demonstrez că un partid nu se formează într-un an, doi, cinci sau zece și chiar aceste partide tradiționale și cunoscute în toată lumea au la bază 100 de ani până când s-au solidificat și s-au impus în viața celui mai democratic parlamentar și constituțional stat din istoria modernă universală.

Noi, românii, am avut o clasă politică care a început să se formeze, să se închege, în timpul Revoluției de la 1848 și care a jucat, ulterior, un rol deosebit, eu îmi permit să spun, un rol fundamental, în toate marile evenimente, în evenimentele istorice ale poporului român de până la cel de-Al Doilea Război Mondial. Inițial, grupările politice, transformate ulterior în partide, în sensul modern al cuvântului, partide de sine stătătoare, au jucat un rol important în realizarea Unirii de la 1859 care, practic, este opera unui grup de revoluționari români de concepție liberală în frunte cu Mihail Kogălniceanu, Alexandru Ioan Cuza, C.A. Rosetti, I.C. Brătianu. Repet, oameni de gândire și de factură ideologică și doctrinară liberală care au realizat, peste 11 ani, adică în 1859, unul din dezideratele Revoluției de la 1848: Unirea. Totodată, oamenii aceștia care au înfăptuit Unirea, nu numai actul în sine, au înfăptuit un șir de reforme instituționale care au pus bazele Statului Național Român Modern. Toate instituțiile care lipseau românilor, în 7 ani de domnie, o galerie de oameni politici au reușit să le realizeze printr-un șir întreg de reforme. Să nu uităm că ei au făcut reformele fundamentale. Mă refer la Reforma Agrară din 1864, Legea Rurală cum îi spuneau ei, la secularizarea averilor mănăstirești în 1863 și la introducerea învățământului primar de 4 clase obligatoriu, „de la vlădică până la opincă”, cum se spunea în presa vremii. Ori, toate aceste reforme, inclusiv introducerea sistemului telegrafic, introducerea primei linii de cale ferată Giurgiu - București, chiar dacă s-a dat în circulație în 1869, s-au fundamentat în vremea domniei lui Cuza și a lui Kogălniceanu ca Prim Ministru. Unificarea Armatei Naționale, înființarea Jandarmeriei Române, Codurile Legislative, Codul Civil luat după Codul napoleonian din Franța, toate aceste lucruri s-au realizat de către o grupare politică de orientare

liberală între 1859-1866. Ce înseamnă 7 ani în istorie? Mai nimic. Iată că oamenii aceștia au reușit să se țină de cuvânt. Tot ce au promis, tot ce au scris în programul lor, a fost realizat. De aceea, la distanță, și astăzi eu mă înclin și mă înclin în fața acestor oameni care au reușit să facă atâtea lucruri în țara noastră în decurs de 7 ani.

Despre partide politice în România putem vorbi începând cu anul 1876, adică partid declarat la Tribunal ca existent, cu platformă și cu doctrină, cu număr de membrii și cu o ierarhie în partid, cu organ de conducere.

În 1876, s-a constituit Partidul Național Liberal din România condus în acel moment și multă vreme după de Ion C. Brătianu. De altfel, familia Brătianu avea să conducă foarte multă vreme, practic până în 1947, când Partidul Național Liberal s-a autodizolvat, n-a mai așteptat să dea decret organele comuniste de stat și s-a autodizolvat dânsul. Am putea spune că a jucat un rol timp de un secol, 100 de ani, dacă luăm Revoluția de la 1848 ca punct de reper și cronologie totodată.

Al doilea partid care a apărut în viața politică românească după cel liberal a fost Partidul Conservator. Înființat în 1880, a fost condus de o serie de personalități ilustre care au creat o epocă în viața politică românească. Mă refer la familia Cantacuzino, la Lascăr Catargiu, la Petre Carp, mă refer la Titu Maiorescu, la Tache Ionescu, Alexandru Marghiloman și parcă numai simpla pronunțare a acestor nume de oameni politici iluștri demonstrează că România a avut partide politice puternice și a avut o viață politică ce s-a desfășurat la cele mai înalte cote de tensiune, ca să spun așa.

Partidul Național Liberal este legat direct, organic așa spune, de obținerea Independenței de Stat a României în 1877. Prim Ministru al

României era Ion C. Brătianu, un timp a fost și Ministru de Război și în timpul lui România și-a proclamat Independența. Începând de la 1876, liberalii au stat la guvernare 12 ani neîntreruși, până în 1888. Practic, analizând perioada pe bază de documente și prin comparație, am constatat că Partidul Liberal a avut cea mai lungă perioadă de guvernare. Eu aș spune și altceva: că cea mai lungă guvernare a unui partid politic din istoria țării noastre, din istoria modernă, revine liberalilor. Am făcut calcul. Liberalii au condus țara 45 de ani, dar cu intermitență, dar intermitențele surveau cu ocazia alegerilor. Nu le câștigau întotdeauna. Au fost și în opoziție. Dar din cei 100 de ani aproape de viață politică, în sensul modern al cuvântului, liberalii au aproape jumătate: 45 de ani.

– Domnule Profesor, poate ar fi bine să vorbim puțin și despre cei care au reprezentat viața politică românească.

– Eu îmi permit să spun că viața politică românească a fost reprezentată de o galerie de oameni iluștri care au făcut servicii patriei. O să repet numele unora: Ion C. Brătianu, Ionel Brătianu, fiul lui, Vintilă Brătianu, fiul lui I.C. Brătianu, Dinu Brătianu, fiul lui Ion C. Brătianu, Dimitrie Brătianu, fratele lui I.C. Brătianu. Practic a fost o adevărată dinastie de oameni politici. Am avut o dinastie regală de Hohenzollern, Carol I, Ferdinand al II-lea și Mihai și, iată, că alături de dinastia regală, o dinastie de oameni politici. Acesta-i jocul soartei, jocul destinului politic. Familia iluștră a Brătienilor era originară din Argeș, de la Pitești, mai precis de la Florica.

Partidul Conservator, un partid care reprezenta interesele marii boierimi românești, ale aristocrației românești, ale latifundiarilor români, era reprezentat, cum am spus, în special de Cantacuzini, de Petre Carp, de Titu

Maiorescu, de Tache Ionescu, de Marghiloman și de mulți alții. Au fost conservatori, dar nu în sensul strict al cuvântului, ci au fost oameni care au făcut Reforme și prin Reformele întreprinse de dânșii, cât au fost la guvernare sau chiar în opoziție, ca parlamentari, deputați sau senatori, au contribuit la progresul României.

Vreau să pomenesc cu această ocazie, deși văd că în ultimii ani se evită să se pronunțe cuvântul de Partidul Socialist. Păi nu-i voie să facem așa ceva. E o eroare condamabilă. Un alt partid politic care a apărut la sfârșitul secolului trecut a fost Partidul Social Democrat al Muncitorilor din România, PSDMR - ul înființat în 1893. Aș spune, culmea, că acest partid a fost foarte puternic în județul Teleorman, deși era un județ agrar, un județ unde majoritatea populației o constituiau țăranii și se ocupau cu lucratul pământului. Vreau să vă spun, dintr-o analiză pe care am făcut-o chiar acum 10-15 ani și am reînnoit-o după 1990, că cele mai multe Cluburi Socialiste în mediul sătesc în perioada 1898-1899 și mai devreme chiar, au fost întemeiate în Teleorman. Din cele 300 de Cluburi Socialiste aflate în documente și în arhivele istorice naționale, mai mult de jumătate erau în Teleorman la Suhaia, la Fântânele, la Piatra, la Brânceni, la Poroschia, la Ștorobăneasa. Dau numai câteva exemple. Aici, în Teleorman, a candidat din partea Mișcării Socialiste din România și a reușit să obțină numărul de voturi necesar unul din cei mai cunoscuți, mai culți, inteligenți și capabili oameni politici de stânga, celebrul ziarist și avocat Constantin Mile. A candidat la Teleorman și a ieșit victorios în 1901. Nu pot să dau nici un răspuns precis pentru că nu dispunem de documente suficiente, clare și categorice, că și comuniștii în perioada interbelică au avut oameni sau personalități reprezentative în Teleorman. Nu. Au fost câțiva comuniști, dar

nu de calibru mare și nu erau teleormăneni. Ei au venit aici ca un fel de urmăriți de Siguranță, să-și găsească sălaș în câteva localități din Teleorman, la Roșiorii de Vede, la Turnu Măgurele, pe la Slobozia Mândra, dar nu sunt exemple edificatoare. Cluburile Socialiste și Partidul Social Democrat al Muncitorilor din România au fost puternic reprezentate în județul nostru.

După Primul Război Mondial, deci în perioada interbelică, 1918-1938, în viața politică a României au apărut partide noi. Acesta este adevărul. Și apărând partide noi, au apărut oameni politici noi. Partidul Național Țărănesc a apărut în 1926 și era condus de Iuliu Maniu și Ion Mihalache. Partidul Poporului a apărut în 1918 și era condus de Mareșalul Averescu. Partidul Național Creștin, apărut în 1935, a fost condus de Octavian Goga. Chiar Mișcarea Legionară din România a avut reprezentare și în județul Teleorman.

Observ că sunt o serie de oameni, chiar ziariști și oameni politici, parlamentari care câteodată susțin ideea că nu trebuia după 1990 să se înființeze partide etnice în România. Formal le dau dreptate. Dar, din discuțiile pe care le-am avut cu dâșii, că au existat și înainte și după război asemenea partide, n-au vrut să mă creadă. Eu i-am trimis la sursă pe oamenii respectivi. Nu știu dacă s-au dus. E greu să umbli la sursă pentru că îți trebuie timp, cheltuială... Dar vreau să spun că în vechea Românie, în România interbelică au existat partide etnice. Cine a greșit? Cei de după 1990 sau de după 1918? Cei de după 1990 au vrut să reia o tradiție pentru că a existat în România interbelică Partidul Maghiar, cu reprezentanți în Camera Deputaților, în Senat, a existat Partidul Evreiesc, a existat Partidul German și toate acestea s-au menținut până în 1938, în februarie, când Regele Carol al II-lea a dat o noua Constituție, după chipul și asemănarea

lui, și a dizolvat toate partidele politice. Ba mai mult, vreau să reamintesc că în România s-a mers mult mai departe sub Carol al II-lea care și-a înființat propriul partid. Le-a desființat pe celelalte dar, culmea, l-a înființat pe al lui, cu statut legal, absolut. În 1938, vara, în iunie, s-a înființat Frontul Renașterii Naționale care a obligat toți funcționarii publici să se înscrie în acest partid, ceea ce nu s-a întâmplat până atunci niciodată, să-și cumpere uniformă - cămașă albastră, centiron și pantaloni negri - să defileze în uniformă la 10 mai sau la 8 iunie când era ziua Restaurației. Doi ani mai târziu, tot în iunie, în 1940, și-a înființat alt partid. A terminat cu Frontul Renașterii Naționale și a înființat Partidul Națiunii. Cine era șeful acestor două partide? Regele Carol al II-lea. Vă rog să căutați în istoria politică a Europei din deceniul patru și nu o să găsiți așa ceva, Rege de partid.

– Domnule Profesor, ce criterii politice trebuie să îndeplinească un om politic?

– Un om politic trebuie să îndeplinească foarte multe criterii politice și toate obligatorii. Dacă nu îndeplinește unul, se cunoaște în activitatea pe care o desfășoară și în reputația de care trebuie să se bucure.

În primul rând, trebuie să aibă spirit politic. Alții, înainte, îi spuneau fler politic. Sunt de acord și cu cuvântul „fler”. Trebuie să miroasă, să vadă care este situația politică în județul pe care îl reprezintă în Camera Deputaților, în Senat sau în Guvern; ca Prim Ministru să cunoască politica externă și internă a țării și contextul politicii internaționale.

În al doilea rând, să aibă o cultură politică. Știu de ce insist asupra acestui lucru. În campania electorală, nu dau nici un nume, nu spun nimic, dar în campania electorală din 1996 puțini lideri politici au demonstrat

cultură politică. Asta se formează în timp, prin lectură serioasă, prin studiu serios și analiză a vieții politice naționale, continentale, mondiale.

Trebuie să aibă spirit de reformă. Nu se poate fără spirit de reformă, este exclus. Societatea pe care o reprezinți și statul pe care îl reprezinți, niciodată nu vor fi perfecte. Și atunci, tu, ca om politic, indiferent că ești deputat, senator, ministru, prim ministru, trebuie să ai în tine și în activitatea pe care o desfășori acest spirit de reformă. Avându-l, previi eventuale agitații politice și sociale. Trebuie să întrevadă viitorul, pentru că a governa înseamnă a prevedea.

Să știe, să aibă talent oratoric. Dumneavoastră știți că înainte de cel de-Al Doilea Război Mondial, bucureștenii și nu numai bucureștenii, veneau oameni din fundul Transilvaniei și al Moldovei, care aveau stare materială bună, plăteau trenul, stăteau la hotel ca să poată să asiste în Camera Deputaților pentru că a doua zi trebuia să vorbească Virgil Madgearu, Istrate Micescu, Tache Ionescu și așa mai departe. Aceștia erau marii oratori ai vremii. Veneau de dragul lor. Ei... la foarte mulți oameni politici, nu-i nici o supărare cred, le lipsește talentul oratoric. Își bagă nasul în niște texte și nu și-l scot de acolo decât în momentul în care au terminat. Ori, pe vremuri, în Parlamentul românesc, fie că era vorba de Camera Deputaților, fie că era vorba de Senat, oamenii de pe stradă, ziariștii, diplomați străini veneau pentru că ascultau expuneri, cuvântări, discursuri cu caracter politic de la mari oratori ai vremii. Și mai este încă un criteriu sau o condiție: să nu fii demagog. Mai degrabă să nu promiți pentru că te discreditezi, decât să nu reușești să asiguri promisiunile pe care le-ai făcut în campania electorală.

Iată, deci, suma de criterii sau de trăsături pe care trebuie să le îndeplinească un om atunci când intră în viața politică și să și le păstreze până la sfârșitul carierei politice.

– Județul Teleorman a dat țării oameni politici? Domnule Profesor, ne puteți spune cine sunt aceștia?

– Județul Teleorman a dat țării o galerie întreagă de oameni politici care au fost miniștri, cu o frumoasă activitate ministerială sau parlamentari, cu o bogată activitate, fie în Camera Deputaților, fie în Senatul României. Vreau să vă spun dumneavoastră că județul Teleorman a dat un Prim Ministru în persoana Generalului George Manu, care avea moșii la Scrioaștea, la Papa, la Măldăieni și care, în perioada Războiului de Independență, 1877-1878, a fost Comandantul Diviziei 4 pe front și a câștigat merite deosebite. Ca general, după aceea, a ieșit din viața militară și s-a consacrat vieții politice cu un succes deosebit încât a ajuns lider al Partidului Conservator, al doilea mare partid al României de până la Primul Război Mondial. Între anii 1889-1891, a fost Prim Ministru al României.

În al doilea rând, Teleormanul a dat șase miniștri și s-ar putea ca studiile mele, pe care urmează să le aprofundez, să mai scoată la iveală și alte nume. Până acum, din cercetările de arhive, a rezultat că a dat șase miniștri. Am să-i prezint cu această ocazie. În primul rând, pe Victor Antonescu care a fost om politic liberal de la început până la sfârșit, adică până în ceasul morții. El a fost profesor universitar la Facultatea de Drept din București. Preda Drept Civil și Drept Constituțional. A fost Ministru de Justiție, a fost Ministru de Finanțe și Ministru de Externe. Practic, într-o carieră politică care a durat cam patruzeci și ceva de ani, el a deținut cele mai înalte funcții ministeriale pe care le poate ocupa un om politic, Să fii la

Justiție, la Finanțe și la Externe este ceva! A fost și deputat și senator de Teleorman în Parlament. A fost diplomat, Ambasador la Paris într-un moment extraordinar de greu, momentul Primului Război Mondial. Practic, din 1916 până în 1920, cam 4 ani, s-a menținut în postul de Ambasador al României la Paris și a făcut parte, alături de Ionel Brătianu, care era Prim Ministru și șeful Partidului Liberal, din delegația română la Conferința de Pace de la Versailles din 1919. El a fost de altfel, foarte multă vreme, timp de câteva decenii, șeful Organizației Liberale pe întreg județul Teleorman.

Aș pomeni numele lui Dumitru Berindei, publicist și arhitect, născut la Roșiorii de Vede. El a fost Ministrul Lucrărilor Publice în Guvernul condus de Ion Ghica între 1870-1871.

Aș putea să pomenesc aici numele lui Stan Ghițescu, avocat, ziarist și om politic, născut în 1882 într-un sat din județul nostru, de la Gărăgău, la Necșești. A fost avocat la Roșiorii de Vede, a fost primarul orașului Roșiorii de Vede și a fost deputat începând cu 1926, în numele partidului averescan, în Parlament. Între anii 1938-1940, a fost și ministru. În Guvernul Octavian Goga, decembrie 1937 - februarie 1938, a fost Ministrul Cooperăției, iar din iulie 1940 până în septembrie 1940, în Guvernul condus de I. Gigurtu până la venirea Mareșalului Antonescu la conducerea Statului, în 6 septembrie 1940, Stan Ghițescu a fost Ministrul Muncii, un post deosebit de important. A deținut, de altfel, și funcții parlamentare. A fost vicepreședinte al Camerei Deputaților. Păcat însă că a murit în închisoare, la Sighet, în 1952. Ca fost demnitar de stat în perioada interbelică, împreună cu alte sute de oameni politici, cu toții au fost arestați, duși la închisoarea de la Sighet și cei mai mulți au murit acolo în temniță. Printre ei se afla și acest fruntaș politic teleormănean, roșiorean la origine, Stan Ghițescu.

Dați-mi voie să pomenesc numele lui Eduard Mirto, avocat din Turnu Măgurele și care a lucrat ca avocat la Baroul din Turnu Măgurele. El a fost inițial deputat din partea Partidului Național Țărănesc. După aceea, a fost Subsecretar de Stat la Ministerul de Interne în timpul guvernării țărăniste, 1928-1930 și tot sub țărăniști, a fost Ministru al Industriei și Comerțului, 1930-1932 și Ministrul Lucrărilor Publice și Comunicațiilor, între 1932-1933.

Vasile Rădulescu, care era din Blejești, a fost un jurist remarcabil, deputat averescan inițial, ca și Stan Ghițescu și ulterior a devenit gogist, adică adept al Partidului Național Creștin condus de Octavian Goga. În anii 1937-1938 a fost Ministru de Justiție în Guvernul Goga, iar după 1938 a fost Ambasadorul României la Bruxelles și la Luxemburg, până în 1940.

Aș vrea să pomenesc numele unui om care se numește Grigore Păucescu și care este mai mult cunoscut în istoria literaturii și a ziaristicii românești decât în istoria politică. Cercetând cu atenție Fondul Păucescu la Biblioteca Academiei Române, am găsit acolo câteva piese interesante din care rezultă că el a fost un om politic conservator și membru al Partidului Conservator. Avea doctoratul în Drept la Paris. Era prieten intim cu Mihai Eminescu și au lucrat amândoi la același ziar care se numea „Timpul”, oficiosul Partidului Conservator. A fost deputat în perioada 1871-1897, a fost Vicepreședinte al Camerei Deputaților și a fost Ministrul Agriculturii și Domeniilor în vremea Guvernului conservator Lascăr Catargiu, între 1889-1890.

Și ca să închei această întrebare, vreau să spun că Teleormanul a dat și patru subsecretari de stat, cum ar fi miniștri adjuncți care oricând puteau

deveni miniștri pentru că erau oameni deosebit de capabili. Numele lor s-au cam uitat. Nu știu de ce. Eu îmi fac datoria și conștiința să-i pomenesc.

Victor Bădulescu era nepotul lui Victor Antonescu și făcea tot politică liberală. A fost profesor universitar la Facultatea de Drept și predă Drept Financiar și Economie Politică.

Aș pomeni numele lui Alexandru Popescu Necșești care are urmași până în ziua de astăzi. Nu știu exact dacă în Parlamentul actual mai este deputat Popescu Necșești, dar știu că în Parlamentul 1992-1996, unul din familia Necșești a fost deputat tot liberal. Popescu Necșești, de care vorbesc eu, a trăit mult; era născut în 1889 și a murit în 1982, cu 5-6 ani înainte de Revoluție. Vă dați seama că atingea suta de ani. A fost nu numai deputat liberal, ci și Subsecretar de Stat la Instrucția Publică, la Ministerul Învățământului cum ar veni azi. A fost și director al ziarului „Universul” al lui Stelian Popescu și îmi permit să spun că nu lăsa Stelian Popescu pe un om care nu era capabil și onest să conducă ziarul „Universul”, ziarul cu cel mai mare tiraj pe care l-a avut vreodată presa românească. Și el a fost directorul acestui ziar.

Aș vrea să pomenesc tot în capitolul acesta de subsecretari de stat teleormăneni pe doctorul Simionescu, un nume cunoscut de oamenii mai în vârstă. Doctorul Simionescu nu era teleormănean, era ieșean, dar a trăit aici și a făcut carieră medicală în Teleorman. Era un chirurg ilustru, un om de un curaj, de o probitate morală și de o profunzime în ceea ce privește pregătirea profesională cum rar se poate întâlni. El a fost Subsecretar de Stat la Ministerul Sănătății în Guvernul Gigurtu, între 4 iulie și 4 septembrie 1940. A fost unul din fondatorii Generației Politice Naționaliste, „Generația de la 22”. Doctorul Simionescu a avut spital particular la Alexandria în anii 1948-

1950 până i l-au naționalizat. Și cred că mulți oameni au fost salvați de la moarte de mâna ilustră, sub raport profesional, a acestui doctor Simionescu care, pentru activitatea lui politică, a fost arestat, dus la Pitești, apoi la Canal, supus „Fenomenului Pitești” de către studenții mediciniști care acționau din ordinul Generalului Nicolski, acel agent sovietic care a condus ani și ani de zile Securitatea românească și a fost împușcat la Canal. Nu a mai putut suporta. Singur s-a expus morții. De la moartea doctorului Simionescu, survenită în 1951, a început să fie cunoscut „Fenomenul Pitești”. Posturile de radio străine, inclusiv BBC, Europa Liberă au început să comenteze atrocitățile care s-au comis în România, la indicația consilierilor sovietici și puse în aplicare de acest nume sinistru Sașa Nicolski, General-Maior.

De ce nu, la întrebarea pe care mi-ați pus-o se încadrează și numele unor parlamentari teleormăneni. Ion Procopiu de la Roșiorii de Vede, deputat, ce discursuri ținea în Parlament, ce soluții oferea, ce joc de idei avea, plus articolele care îi apăreau în presă!

Nicolae Racotă, boierul de la Ștorobăneasa, era un boier modern, de factură elegantă, interesant sub raportul gândirii. Acest Nicolae Racotă de la Ștorobăneasa era în egală măsură moșier și inginer specialist în comunicații, doctor în științe tehnice și comunicații, titlu obținut la Oxford, în Anglia. Nu știu câți aveau pe vremea aceea studii universitare făcute la Oxford. Ori Nicolae Racotă, pe care am avut ocazia să-l cunosc în 1945 sau 1946, era un astfel de om. El a fost deputat și senator liberal începând din 1908, prefect liberal al județului Teleorman, în două rânduri. De numele lui se leagă înființarea celor două Școli Normale: Școala Normală de la Turnu Măgurele și Școala Normală de la Alexandria.

Mai pot fi pomeniți Tache Slăbescu, Dumitru Iarca, preotul Ion Bâldescu, un mare parlamentar de la Turnu Măgurele și care a murit și el tot așa, sinistru, la Canalul Dunăre - Marea Neagră, Dimitrie Bildirescu, care a fost și primar la Turnu Măgurele.

Și ca să definitivez răspunsul la întrebarea pe care mi-ați pus-o, vreau să vă spun că în viața politică a județului nostru în perioada interbelică, cercetând arhiva Tribunalului unde se depuneau dosarele de recunoaștere a activității unui partid politic, au activat până în 1938: Partidul Național Liberal, Partidul Conservator, pe urmă a dispărut din viața politică Partidul Conservator, Partidul Social Democrat al Muncitorilor din România, Partidul Averescu, partidul Național Țărănesc, Partidul Național Creștin, Partidul Național Democrat condus de profesorul Iorga, Partidul Liberal Georgist, condus de profesorul George Brătianu, Partidul Totul Pentru Țară. Iată, deci, că viața politică a județului Teleorman a cunoscut același mers ca și restul vieții politice din țară.

– Domnule Profesor, din cele ce mi-ați spus, se pare că ați cunoscut oameni politici din trecut. Pe cine ați cunoscut?

– Am avut ocazia să cunosc, copil fiind și mai târziu adolescent, elev de liceu, câțiva oameni politici de marcă din România de atunci. I-am cunoscut în orașul natal, la Vaslui, pentru că veneau acolo, aveau anumite legături cu familia noastră, aveam o memorie bună și eram numai ochi și urechi. Parcă îmi dădeam seama că o a doua oară în viață nu o să mai am de-a face cu dânșii. Pe unii i-am cunoscut, repet, când eram copil, la școala primară, pe unii i-am cunoscut după cel de-Al Doilea Război Mondial sau în timpul Războiului când eram la liceu.

L-am cunoscut pe profesorul universitar Petre Andrei, fruntaș al P.N.Ț. și fost Ministru al Învățământului și care era Șeful Organizației Țărăniște a județului Vaslui. L-am cunoscut pe avocatul Mihai Negură, fruntaș al P.N.C. și care a fost Ministrul Cooperăției în Guvernul Tătărăscu. Era vasluian stabilit, avea casă și totdeauna când se întâlnea cu tata îl saluta cu formula care era pe atunci „– Să trăiești, coane Mișule!”, pentru că pe el îl chema Mihai Negură. Era generos, era un om foarte bine educat, un om care a lăsat amintiri frumoase în Vasluiul de altădată.

L-am cunoscut pe doctorul Lupu, celebrul doctor Nicolae Lupu de la Huși, care a fost deputat, senator țărănist, Ministru sub țărăniști și Vicepreședinte al P.N.Ț. Omul acesta avea o viață foarte interesantă, dar mai presus de toate te domina cu cultura. Chiar și profesorul Garabet Ibrăileanu de la Iași, care a fost unul din marii profesori ai istoriei literaturii române, întotdeauna spunea: „– Domnule, când vine doctorul Lupu ne domină pe toți cu verva lui”. Și într-adevăr așa este!

L-am cunoscut pe Gheorghe Mironescu. A fost Prim Ministru al României. Aveam vreo 16 ani, eram elev de clasa a IV-a de liceu și am discutat personal, în două sau trei rânduri, în vara anului 1946 și în 1947, la noi în curte, pentru că venea la un frate de al lui, Virgil Mironescu, moșier din județul Teleorman și venea să se odihnească. Gheorghe Mironescu a fost profesor universitar la Facultatea de Drept din Iași și după aceea la București. A fost Prim Ministru sub țărăniști, Ministru de Externe. După 1947, înfricoșat de valul de arestări, s-a refugiat undeva în București, la casa unui prieten și în momentul în care și-a dat seama că și prietenul său este înfricoșat ca nu cumva să fie descoperit Gheorghe Mironescu la el acasă, om fin, sensibil, la o anumită vârstă, s-a dus în parc, în Grădina Icoanei, la

București, s-a spânzurat, dar a lăsat o bucățică de carton pe care era scris numele lui: Gheorghe Mironescu, născut în anul 1872-1949, fost profesor universitar și Prim Ministru al României. Și în felul acesta s-a aflat ulterior despre drama prin care a trecut profesorul. Am avut ocazia să-l cunosc. El mi-a dat o serie de explicații asupra lui Stere, asupra lui Maniu și asupra lui Ion Mihalache și îi rămân îndatorat până în ziua de astăzi.

– Domule Profesor, aveți ceva de reproșat oamenilor politici din ziua de astăzi?

– Eu nu pot să reproșez oamenilor politici din ziua de azi pentru că oamenii politici de astăzi nu au intrat încă în istorie. În momentul în care va exista o arhivă istorică privind activitatea politică din România începând cu anul 1990, dar nu cred eu că o să mai trăiesc până atunci ca s-o pot cerceta, să pot formula considerații. Deocamdată nu am ce să imput nimănui. Sunt partide cu tradiție istorică, sunt partide care trebuie să-și facă o tradiție. Dar asta nu se poate realiza decât prin opere politice, sociale, economice fundamentale chiar dacă nu reușesc să fie puse în practică, cel puțin sub formă de propuneri. Un partid ca să poată intra în istorie trebuie să aibă o doctrină, trebuie să aibă o platformă program, trebuie să-și urmărească aplicarea în practică a platformei. Asta cred eu că va fi treaba istoricilor începând cu anii 2010 - 2015, dacă nu cumva și mai târziu.

– Domnule Profesor, vă mulțumesc!

14 aprilie 1997

IV

DESPRE INSTUȚII MEDICALE ȘI MEDICI TELEORMĂNENI

– Astăzi mi-am propus să evocăm o pagină din istoria Alexandriei, o pagină cu profil distinct. Aș dori să vorbim despre instituțiile medicale și medicii care, prin profesionalismul lor și omenia de care au dat dovadă, au apărut sănătatea locuitorilor acestui oraș, pe mulți dintre ei salvându-i de la moarte. Domnule Profesor, când a început viața medicală în Alexandria și când s-au manifestat primele preocupări de ocrotire a sănătății publice?

– Primele preocupări de ocrotire a sănătății locuitorilor orașului Alexandria sunt semnalate la 1 ianuarie 1839, când epitropii orașului Alexandria, consilierii, ca să spunem așa, să înțeleagă lumea de astăzi, au redactat un „Angajament” între Miloș Andrievici, un cetățean de naționalitate sârbă, ofician sanitar și 30 de familii din oraș. Acesta se obliga să le acorde, contra unei sume de bani, ajutor medical la nevoie. Dar, neavând titlul de medic, se obliga să-i ajute aplicându-le ventuze, ceea ce și babele făceau, lipitori celor care aveau tensiune, să le ia sânge și să le dea ajutor în caz de luxații și de fracturi. Sfera aceasta de preocupări, oarecum empirice, a trecut ulterior și în sarcina, dacă se poate spune așa, a frizerilor din orașul nostru și nu numai din orașul nostru, ci din toate orașele provinciale. La sfârșitul secolului XIX, frizerii, bărbierii, se ocupau și cu astfel de probleme.

În 1845, Alexandria noastră avea deja medic calificat în persoana lui Emanuel Iancu Leon. Documentele de arhivă arată că primul medic calificat a fost acesta. Nu trebuie să-i uităm numele: Emanuel Iancu Leon.

Câțiva ani mai târziu, în 1856, este angajat ca medic al orașului Ștefan Soboslai, iar în 1864, în timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza, medicul orașului se numea Vicin Panovici. În timpul lui, al acestui medic, se deschide în Alexandria, în 1870, în casele cetățeanului Zlatovici, lângă Gară, pe partea dreaptă cum mergi la gară, primul Spital Comunal. Îmi veți spune: cum comunal, când Alexandria era oraș? Localitățile țării noastre, în baza Legii Administrative a lui Cuza, localitățile, repet, erau împărțite în comune urbane și comune rurale. Deci, i se spunea Spitalul Comunal Alexandria. Medic primar era doctorul Vicin Panovici.

Nu aveam spital cu clădire proprie care să aparțină Primăriei sau Statului român, ci a fost închiriată casa cetățeanului Zlatovici, o casă mai chipeșă, mai arătoasă și transformată în spital, contra unei chirii pe care o achita Primăria orașului. Repet, acesta era atât medicul orașului, cât și medicul spitalului. A doua persoană calificată în Alexandria, în anul 1879, nu exista.

Cinci ani mai târziu, în 1884, un alt document de arhivă, care între timp a fost publicat, arată că primarul Alexandriei, Pandele Zaharescu solicită pentru spital, de la Prefectură, bineînțeles, suma de 10000 lei. Nu a primit decât 6000 de lei. Spitalul avea atunci 20 de paturi. Problema aceasta cu bugetul pentru sănătate, de care se face caz și în ziua de astăzi, pentru noi, pentru Alexandria și pentru alte județe, a fost o problemă critică și la vremea respectivă și probabil că vom intra în secolul XXI cu astfel de probleme în domeniul sănătății.

În timpul Războiului de Independență, 1877-1878, Spitalul din Alexandria a tratat răniții români și ruși aduși de pe front, a tratat bolnavi aduși de pe front și a tratat și prizonieri turci, în tranzit către București, care, nemaiputând să meargă în coloană, s-au îmbolnăvit și au fost tratați în acest spital. Într-adevăr, numărul de paturi crescuse încât, în 1877, Spitalul ajunsese la 25 de paturi. Acest număr de paturi va rămâne până aproape de anul 1900.

În legătură cu dotarea Spitalului, vreau să vă spun din capul locului că era foarte slabă. Pentru a putea cumpăra instrumentarul necesar la sala de operații, în primul rând, se dădeau periodic spectacole, iar din banii strânși se cumpărau seringi, bisturie. Îmi veți spune, cum, domnule, din ofrandă și spectacole? Da. Vă pot da nenumărate exemple. O să vă dau unul pe care îl consider cel mai semnificativ. În 1884 s-a dat un spectacol în Sala Mare a Hotelului Concordia de aici, din Alexandria, unde s-au strâns 80 de lei. Instrumentele de care avea nevoie Spitalul costau 100 de lei. Diferența de 20 de lei a fost plătită de către farmacistul Matei Marinescu. Erau și pe vremea aceea sponsori, cum spunem noi astăzi.

În 1894, medic primar al orașului era Mihai Costăchescu. Omul acesta s-a plâns deseori primarului Alexandriei că nu are sală de consultații. Și așa era. Închipuiți-vă că pacienții veneau la doctor să fie consultați, iar consultația se făcea în Sala Primăriei, în fața funcționarilor. Cum era să vină o femeie, o bătrână, un bătrân să se dezbrace în fața a cel puțin 5-6 funcționari... Mai ales că unii aveau boli ascunse, boli cronice și există și acea jenă pe care o manifestă pacientul în momentul în care la dezbrăcarea lui sau la consultarea lui, asistă și alte persoane în afară de medic.

– Domnule Profesor, asupra oraşului și a locuitorilor săi s-au abătut epidemii?

– Da. Recunosc, în cercetările pe care le-am făcut, am găsit destule documente care reflectă îngrijorarea cetățenilor și a personalului medical, așa restrâns cum era el, în diverși ani, din cauza diferitelor epidemii care s-au abătut asupra oraşului.

În anii 1865, 1873, 1878, 1913, deci, în patru rânduri, asupra Alexandriei s-a abătut holera, producând numeroase victime. În anii 1879, 1881, 1896 s-a abătut variola care a făcut ravagii în special în rândul copiilor. Datele statistice pe care le-am găsit, nu am găsit întreaga statistică, nu știu din ce motiv, dar probabil că nu se ținea o evidență atât de strictă în a doua jumătate a veacului trecut, dar datele statistice reconstituite de noi arată că, de exemplu, în intervalul 1920 - 1934, Alexandria a fost bântuită de epidemiile de scarlatină, foarte periculoasă, încât în 1920, numărul morților a întrecut numărul celor născuți. Ceea ce astăzi pe noi nu trebuie să ne surprindă, pentru că în trecut ne-am mai confruntat cu astfel de stări, dar totul este să nu se repete. Dintre bolile sociale se constată că tuberculoza era boala dominantă în această localitate și sunt multe semnale de alarmă și în ziua de azi. Dovada cea mai bună că tuberculoza făcea ravagii în perioada la care noi ne referim este faptul că din cei 386 de alexândreni care au murit în 1939, 79 au decedat din cauza tuberculozei.

Mă puteți întreba, pe bună dreptate, care au fost cauzele care au determinat această recrudescență a tuberculozei în zona Vedea, Alexandria. Cauzele sunt următoarele și nu trebuie să le uităm: lipsa de apă potabilă, praful, praful endemic care domină atmosfera oraşului, lipsa de canalizare - până în anii 1950-1952 Alexandria nu a avut canalizare publică - lipsa de

străzi pavate, pietruite, asfaltate și o alimentație foarte slabă, lipsa proteinelor și a altor alimente absolut necesare. Toate acestea au făcut ca tuberculoza să facă ravagii în rândul locuitorilor Alexandriei.

Există o carte care nu trebuie neglijată. A dispărut din librării și de peste tot. Nu știu de ce. Mă refer la lucrarea fostului medic al Alexandriei din perioada 1920-1927 și anume, doctorul Ulteru, cu cartea sa oarecum celebră „Însemnările unui medic de plasă”.

Tot legat de problema aceasta a flagelului tuberculozei, vreau să spun că filiala Alexandria a Societății de Cruce Roșie de atunci, condusă de doamna Ana Vestemeanu cât și de învățătoarea Ersilia Mihăileanu, de medicul Glix Manu, un personaj foarte interesant, a început să trimită, în scopuri preventive și profilactice, grupuri mari de copii în tabere, la munte, la aer curat. Iată deci, că și atunci personalul medical făcea eforturi deosebite pentru a stăvili acel flagel care a secerat vieți de oameni tineri, tuberculoza.

Problema presantă a unui spital a figurat pe ordinea de zi a Consiliilor Comunale cât și a presei locale. Am avut o presă foarte bună și care trebuie consultată chiar dacă ea s-a consumat în secolul trecut și în primele decenii ale secolului nostru. Găsim acolo figurând, la loc de frunte, înființarea unui spital, necesitatea înființării unui spital în sensul bun al cuvântului. În 1906, primarul Alexandriei de atunci - se numea Ion Eliade - și Consiliul Orășenesc, hotărâsc construirea unei clădiri noi pentru spital pe locul unde este astăzi Unitatea Militară 01462 (în prezent și aceasta desființată, n.a.). Clădirea, foarte bună pentru spital la vremea de atunci, a fost gata în 1908. Deoarece, cu un an înainte, în 1907, în Teleorman, în special la Alexandria, izbucnise răscoala țărănească care, la noi, repet, atinsese maxima intensitate,

autoritățile administrației de stat cât și cele guvernamentale au transformat spitalul, atât de necesar locuitorilor, în cazarmă, dar nu în orice fel de cazarmă, ci în cazarmă pentru un batalion de jandarmi.

Abia după 30 de ani, după 1944, cetățeanul Andrei Brătescu, cunoscut de toți locuitorii urbei noastre, a construit o altă clădire cu destinația de spital. Este vorba de spitalul pe care noi îl cunoaștem drept „Spitalul Broaște”. Astăzi este secție de boli de piele, dermato și oncologie.

Alexandria, odată devenită reședință de județ în 1968, fără discuție că s-a pus în mod categoric, tranșant, problema înființării unor noi instituții sanitare și în primul rând construcția unor clădiri cu destinație medicală. Iată că, în 1970 s-a înființat Policlinica, în 1971, Centrul de Stomatologie, tot în incinta Policlinicii, iar în 1971, cea mai mare realizare pe planul construcțiilor sanitare medicale în județul și în orașul nostru, Spitalul Județean. Iată că în felul acesta am clarificat sub raport cronologic și instituțiile sanitare, medicale din urbea noastră de până în anii 1970.

– Domnule Profesor, orașul nostru a dat personalități medicale? Prin ce s-au evidențiat acestea?

– Orașul nostru a dat mari și ilustre personalități medicale. Problema aceasta am atins-o într-o discuție acum 2-3 ani chiar cu profesori universitari care lucrau la Institutul de Medicină din București și care nu știau că Alexandria este locul de baștină al atâtor mari profesori universitari. Dar culmea, unii din acești mari profesori universitari fuseseră chiar la Institut profesorii domnilor cu care au am discutat. Nu știau că sunt originari din Alexandria.

Toată galeria aceasta pe care am s-o evoc parțial, că nu pot să-i trec în revistă pe toți, s-a dovedit a fi la un înalt nivel profesional. Unii chiar au

uimit prin cunoștințele, inteligența și cutezanța lor. Au fost oameni de omenie, în sensul clasic al cuvântului și au dat dovadă de abnegație de-a lungul carierei lor. Prin toate aceste calități, îmi permit să spun ca un omagiu pe care îl aduc, toți acești mari medici au intrat în conștiința populației și chiar în istoria medicinei.

Din lungul șir al acestor personalități medicale vreau să amintesc pe Zaharia Petrescu. Cine își mai aduce aminte de dânsul? Născut într-o căsuță modestă, cam pe unde este Școala 2 astăzi, pe Strada Gării, a ajuns General Medic după Războiul de Independență și Profesor Universitar la Facultatea de Medicină din București. Preda terapeutică.

Ilie Antoneiu, General Medic, fost Inspector General Sanitar al Armatei Române, originar din Alexandria. Mihail Capitanovici, General Medic, Șeful Serviciului Sanitar al Armatei Române în anii 1944-1945. Carp Ionescu, General Medic al Armatei Române. Haralamb Casasovici, Colonel Medic, ilustru prin meserie, prin profesionalism, prin calitățile umane pe care le avea. Florian Sărățeanu din Alexandria, profesor la Facultatea de Medicină din București. Ștefan Văleanu din Alexandria, profesor la Facultatea de Medicină din București. Emil Lezeanu din Alexandria, profesor la Facultatea de Medicină din București. Marcu Botez din Alexandria, profesor la Facultatea de Medicină din București. Gheorghe Robin din Alexandria, profesor la Facultatea de Medicină din București. Mă opresc aici la șirul de personalități medicale care au ajuns la vremea de atunci în vârful ierarhiei științei medicale românești. Și toți sunt alexândreni!

– Domnule Profesor, ați cunoscut personal medici care au lucrat în Alexandria și care au lăsat urme luminoase în conștiința locuitorilor?

– Am cunoscut. Eu sunt cetățean al Alexandriei de 35 de ani împliniți, dar am mai fost pe aici în timpul războiului și am rămas cu o impresie puternică. Am fost chiar pacientul unora. Dar le-am studiat și viața și activitatea, pentru că se impunea. Erau oameni care, prin felul lor de a fi și prin ceea ce auzisem de la cetățenii orașului, m-au obligat moral, pe mine, ca profesor de istorie, să-i caut și să-i găsesc, atât în arhivele vremii, cât și în discuțiile pe care le-am avut cu oameni în vârstă și care au făcut parte din anturajul lor.

Dați-mi voie să încep cu doctorul Levi. Doctorul Levi a fost medic de spital atât la Alexandria, cât și la Poroschia. L-am cunoscut personal. A murit în 1963. Era remarcabil prin profesionalism, dar mai ales prin omenia de care dădea dovadă. Era medic pediatru și tatăl farmacistului Paul Levi, Paul Cociu, pe care îl cunoaște toată suflarea din Alexandria.

Un alt medic pe care l-am cunoscut a fost Ștefan Noica. Și nu numai eu l-am cunoscut, l-a cunoscut tot orașul și tot județul. A murit în 1982, era născut în 1904, a fost intern al Spitalului Eforie, a fost medic secundar la Spitalul din Turnu Măgurele, la Roșiorii de Vede și la Alexandria. Aici, la Alexandria, l-am cunoscut foarte bine, am discutat cu dânsul de nenumărate ori, i-am fost pacient și știu o întâmplare cu dânsul pe care am s-o spun. În timpul războiului era concentrat cu gradul de maior la Spitalul Militar din Roșiorii de Vede. Mareșalul Antonescu, conducătorul statului, a venit în inspecție și a rămas mai mult decât surprins de ordinea, de curățenia și de modul în care erau tratați răniții. Când să părăsească spitalul, Antonescu i se adresează: „– Doctore Noica, mi-a făcut o plăcere deosebită felul în care conduci spitalul de răniți. Dă-mi voie să te felicit și te am în vedere la avansare. La revedere și îți doresc succes!”. Ori Antonescu, care era un om

zgârcit în aprecieri, nu făcea aprecieri cu una cu două și nu oricând și nu oricum. Spunând aceste cuvinte a recunoscut meritele incontestabile ale medicului Ștefan Noica.

Doctorul Constantin Tilo, medic la Asigurările Sociale. El era omul, cum să spun eu, al meseriașilor din Alexandria. Toți meseriașii, tâmplari, zidari, cojocari, croitori, cizmari apelau la serviciile lui. Și nu cred să fi fost pacient din breasla meșteșugarilor alexândreni pe care doctorul Tilo să-l fi refuzat vreodată.

Doctorul Traian Beca, toată lumea își amintește, mai ales lumea bătrână, lumea matură, despre el. Născut în 1882, mort în 1947. Am avut ocazia să-l cunosc în 1945. A fost în egală măsură și internist și chirurg. Unde este astăzi sediul Crucii Roșii, a Filialei Crucii Roșii din Alexandria, unde a fost și sediul Băncii Naționale, acolo era casa doctorului Traian Beca. El era originar, din câte știu eu, de la Dracea, de la Crângu. Acesta era un om extraordinar de autoritar și pe cât era de autoritar, pe atât era de pregătit în diverse domenii. A fost medic la Călmățui și nu s-a descurajat, a fost medic la Mavrodin și nu s-a descurajat, a fost medic la Buzescu și nu s-a descurajat, a fost foarte mulți ani medic la Alexandria. Până la moarte a fost medic la Alexandria. Eu cred că sute de locuitori ai acestui oraș au trecut prin mâinile acestui Traian Beca, om care a fost la înălțime nu numai ca medic, ci și ca primar al Alexandriei în anii 1920-1921, când a făcut politică averescană, politica Mareșalului Averescu. În 1928 a fost din nou primar, de data aceasta reprezentând Partidul Național Țărănesc.

Mai sunt și alți medici și nu vreau să trec peste dânșii, să nu le evoc numele. Ar fi păcat! Mă refer în primul rând la doctorul Ion Simionescu, medic chirurg, născut în 1927 și mort în 1951 în niște condiții extraordinar

de grele, aş spune, cumplite chiar. El a făcut studii serioase la Iaşi şi la Bucureşti, dar a făcut şi stagii de specializare în Franţa, în Germania, în Austria şi mulţi ani de zile a fost Directorul Spitalului. A fost atât medic, cât şi cercetător ştiinţific. Are lucrări apărute şi recunoscute. În vara anului 1940, când la conducerea României era Guvernul Ion Gigurtu, doctorul Simionescu a fost Ministru Subsecretar de Stat la Ministerul Sănătăţii şi Ocrotirii Sociale. După ce s-a terminat războiul, în anii 1945-1948, a avut spital particular la Alexandria, unde era înainte Întreprinderea Cinematografică. Acolo era spitalul. El a făcut primele intervenţii pe cord. Când se va scrie o istorie a medicinei, cu respect faţă de adevărul ştiinţific, trebuie arătat că doctorul Simionescu are meritul întâietăţii. Însă, regret şi acum moartea tragică a acestui ilustru medic, eu aş spune savant chiar, avea preocupări multiple, excela şi avea o mână de aur ca chirurg. El a murit la Canal în 1951, victimă a studenţilor torţionari, victimă a ceea ce istoria contemporană a României numeşte „Fenomenul Piteşti”. Nemaiputând suporta tratamentul inuman la care a fost supus la Canal, a trecut prin gardul de sârmă ghimpată şi a fost împuşcat de santinelă. El nu avea atunci decât 54 de ani. În anii în care trebuia să trăiască, câtă contribuţie putea să aducă doctorul Simionescu... Dar aceasta este forţa destinului.

Iată numai câteva aspecte pe care le consider fundamentale privind instituţiile sanitare din oraşul nostru şi personalităţile medicale care au sfinţit aceste locuri.

– Domnule Profesor, vă mulţumesc!

28 iulie 1997

V

AVOCAȚI ȘI MAGISTRAȚI DE ALTĂDATĂ

– Domnule Profesor, vă propun astăzi să vorbim despre avocații și magistrații de altădată. De când avem semnalată prezența unui avocat în Alexandria și cine a fost primul avocat din orașul nostru?

– Apelând la Arhivele Judecătoriei și Tribunalului, găsim documente din care rezultă că primii avocați au fost „jelbarii” care nu aveau studii universitare în domeniul dreptului, dar scriau foarte frumos, cu tuș negru, știau să redacteze o „jalbă”, un memoriu, în special în probleme de proprietate asupra pământului și a imobilelor. Știau cui să se adreseze, știau să opereze cu termeni de specialitate, cum să pună problema. Vă rog să rețineți că 80% din populația orașului nostru era atunci analfabetă. Și pentru că m-ați întrebat cine a fost primul „jelbar” din Alexandria, vă spun că acesta a fost un oarecare Bratu. După Războiul de Independență, după 1877, vin la Alexandria, dar vin și în celelalte orașe din județul nostru, avocați cu Școala de la Târgoviște, așa se spunea peste tot. Practic, ce înseamnă avocat cu Școala de la Târgoviște? Aveau un curs scurt de pregătire de un an și jumătate, doi ani cel mult, de pregătire în Oficiul de Apărare. Din documente dispunem și de numele câtorva dintre ei: Gheorghe Chilo, Dumitru Livezeanu, Gheorghe Ionescu și alții.

Primul licențiat în drept, avocat cu diplomă și care avea dreptul să profeseze la bară, venit la Alexandria, a fost Petre Anastasiu, în anul 1899.

După 1900 și mai ales după Primul Război Mondial cunoaștem numele multor avocați care au făcut carieră strălucită la Alexandria. De exemplu, avocatul Sprânceană, Florea Georgescu, Ilie Brătescu, Alexandru Colfescu, Aurel Macavei, Ion Teodoru, Anghel Teodorescu, Constantin Blăescu, Ion Răducanu, Ion Popescu, Marin Simion, Aurel Ștefănescu, Mihai Panaitescu și alții.

– Domnule Profesor, cred că ar fi interesant de știut dacă avocații făceau politică.

– Trebuie să vă răspund afirmativ. Toți avocații sau aproape toți au făcut politică. Până la Primul Război Mondial, avocații din Alexandria, ca de altfel din întreg județul, erau liberali sau conservatori. Pentru că acestea erau cele două partide care alcătuiau rotativa guvernamentală în România. În perioada interbelică, apărând mai multe partide, avem avocați care făceau politică averescană, adică politica Partidului Poporului sau Ligii Poporului condusă de Generalul, mai târziu Mareșalul, Averescu, avem avocați liberali, țărăniști, gogiști, adică membrii ai partidului lui Octavian Goga, adică ai Partidului Național Creștin. Și așa putea da o serie de exemple: Alexandru Colfescu, avocat de Alexandria și fost primar al acestui oraș, făcea politică liberală, Constantin Blăescu, și dânsul fost primar al Alexandriei și fost prefect de Teleorman, era gogist, făcea politica lui Octavian Goga, Ionel Popescu, avocat, era țărănist, Marin Simion era liberal. Și exemplele ar putea continua.

Unii dintre avocații pomeniți de mine au ocupat în timp și funcții administrative. Și ca să fiu bine înțeles, așa da câteva exemple. Florea Georgescu, avocat de Alexandria, a fost primar. Marin Simion, așa spune că a

fost ultimul primar liberal din perioada imediat după 1944, mai precis în anii 1945-1946.

– Domnule Profesor, ați cunoscut avocați din cei enumerați de dumneavoastră?

– Am cunoscut, personal, pe o parte din avocații de altădată ai Baroului de Alexandria. Pe Florian Georgescu l-am cunoscut când era la o vârstă înaintată. Dânsul mi-a povestit o serie întreagă de lucruri inedite, interesante - pentru că a fost primar în toamna anului 1918 - în legătură cu intrarea trupelor franceze, în noiembrie 1918, în Alexandria, cu primirea pe care le-a făcut-o militarilor francezi și recepția pe care a oferit-o ofițerilor, subofițerilor și ostașilor francezi în saloanele Primăriei Alexandria.

Pe Alexandru Colfescu l-am cunoscut târziu, prin anii '70. Recent s-a dezvelit o statuie în curtea Catedralei. Și pe merit această statuie. A contribuit în calitate de primar al Alexandriei la modernizarea orașului nostru, a fost ctitor de viață culturală și artistică în Alexandria.

L-am cunoscut pe Ionel Popescu, la fel, avocat, țărănist. Mi-a povestit lucruri la fel de interesante și de cutremurătoare chiar despre suferințele pe care le-a îndurat ca deținut politic la Canal, despre pasiunea sa pentru Ion Mihalache și Virgil Madgearu, doi fruntași ai P.N.Ț.

Marin Simion, cu care am stat de vorbă de nenumărate ori. De altfel, dacă nu mă înșel, el a murit în anul 1996. Mi-a relatat, tot la fel, o serie de aspecte nu atât din cariera de avocat, cât din cea de Primar al Alexandriei și mai ales greutățile de care s-a lovit ca primar în anii aceia grei de după război, din perioada secetei și a prezenței sovietice din România în anii 1946-1947.

– Domnule Profesor, ne puteți spune dacă România a avut avocați celebri? Puteți evoca numele câtorva dintre ei?

– România, îmi permit să spun că a avut avocați celebri. Aș începe cu Istrate Micescu, cu Grigore Iulian, cu Nicolae Titulescu, Tache Ionescu, Aurelian Bentoiu, Ionel Teodoreanu, Cincinat Pavelescu, Radu Rosetti și mulți alții. A existat o adevărată școală a avocaturii românești care putea rivaliza, referindu-ne la perioada de atunci, atât înainte de Primul Război Mondial, dar mai ales în perioada interbelică, cu celebrele Barouri pariziene dar și cu cele de la Bruxelles, de la Haga, unde o parte din acești avocați pe care i-am citat au pledat în procese celebre.

Aș da aici un caz, cazul cu Istrate Micescu, ca avocat legat de județul nostru. Doi flăcăi dintr-un sat din Teleorman au împușcat patru țărani. Asta după Primul Război Mondial. I-au împușcat pentru că țărani din satul respectiv au trecut cu carele cu grâne spre Zimnicea prin pământul lor. Au tras cu armele de vânătoare și au rănit doi, iar doi au fost uciși pe loc. Au fost arestați, duși la Turnu Măgurele, acolo unde era Parchetul de Teleorman, acolo era capitala județului, și de la Turnu Măgurele procesul s-a transferat la Curtea de Jurați la București. Cetățeanul respectiv și-a dat seama că cei doi flăcăi ai lui sunt pasibili de pedeapsă gravă. Era un om bogat, avea 50-60 de pogoane de pământ, avea galbeni acasă și a umplut o dublă cu galbeni, a pus caii la căruță și într-o dimineață a ajuns la casa lui Istrate Micescu. L-a primit, ca orice avocat. Omul i-a spus despre ce este vorba, iar ca să aibă încredere că Istrate Micescu, ca avocat, îi va apăra și scăpa în proces pe cei doi băieți ai lui, i-a lăsat pe masă dubla de aur, o dublă cu aproximativ 400 de galbeni, de napoleoni. Micescu, care era un avocat versat, nu văzuse totuși așa ceva. Și i-a spus: „– Măi, cetățene, eu

până nu studiez dosarul nu pot să-ți iau dubla asta și în cariera mea de avocat nu s-a întâmplat ca cineva să-mi ofere o asemenea sumă, o dublă de aur”. L-a rugat să-și ia aurul și a luat procesul, dar nu a putut să-i scape pentru că era vorba de oameni morți, de răniți. Istrate Micescu însă a ținut în cazul celor doi flăcăi din Teleorman o pledoarie extraordinară de interesantă plecând de la ideea și de la patima țaranului român pentru pământ și pentru proprietate.

Din păcate, soarta unor avocați celebri pe care i-am menționat aici a fost ingrată. Nicolae Titulescu, un mare patriot, un mare avocat, mare Ministru de Externe, el putea fi foarte bine, așa cum i-a spus Aristide Briand, Ministru de Externe al Europei, nu numai al României. Titulescu a murit departe de țară, în sudul Franței, la Cannes, și a lăsat cu limbă de moarte ca osemintele lui să fie aduse și îngropate în pământul țării. Mai târziu, mai precis după Revoluția din 1989, într-adevăr rămășițele pământești ale lui Nicolae Titulescu au fost aduse și înmormântate în Transilvania, la Brașov, unde i s-a ridicat cu această ocazie și un monument impunător.

Aurelian Bentoiu, un alt mare avocat al țării, a murit ca deținut politic în temnița de la Aiud. Istrate Micescu, pe care l-am pomenit aici, a murit și el tot ca deținut politic în închisoare la Aiud.

Am cunoscut, într-adevăr și avocați de talie mare. Mai precis, pe Ionel Teodoreanu pe care l-am întâlnit la Iași în casa unui alt avocat, Nicolae Țațomir. L-am cunoscut și pe Nicolae Țațomir care a fost Decanul Baroului de Iași și profesor universitar la Facultatea de Drept din Iași. L-am cunoscut pe Păstorel Teodoreanu, fratele lui Ionel Teodoreanu. Păstorel Teodoreanu era tot avocat, începuse cariera ca magistrat la Turnu Severin, dar a sfârșit-o

ca avocat, și care a fost, cum spun eu, penalizat, dacă se poate spune așa, cu 5 ani de închisoare nu pentru pledoariile lui în fața completelor de judecată de la București sau de la Iași, ci pentru epigramele lui usturătoare și persiflante la adresa trupelor sovietice din România, la adresa Partidului Comunist Român și a liderilor comuniști din perioada 1945-1950. L-au costat 5 ani de închisoare. Și, fiind vorba de Păstorel Teodoreanu, ca avocat și ca epigramist, îmi permit să spun că și în fața Tribunalului, când Tribunalul Militar Teritorial București i-a dat 5 ani de închisoare și când i s-a dat ultimul cuvânt ca acuzat, reproșându-i-se că el face bancuri și că așteaptă un război între sovietici și americani și că este convins că americanii îi vor bate pe ruși - optica vremii - el a răspuns tot printr-o epigramă: „De-o trece anii cum trecură/ Fără nici un incident/ Am să-mi pun lacăt la gură/ Și ceva pe Occident”.

– Vorbind despre avocații de altădată, considerați că este oportun să discutăm și despre magistrații de altădată din Alexandria? De când avem Judecătoria în orașul nostru, Domnule Profesor?

– Dacă avocat avem din anul 1899, judecători și instituție judecătorească avem din 29 aprilie 1868, prima judecătoria în orașul nostru. La 9 martie 1879 se înființează Judecătoriile Comunale și Judecătoriile de Ocoale. Atunci s-a înființat și la noi o judecătoria de tip urban. Nu avea însă sediu propriu. A stat în imobile închiriate. Judecătoria a stat cu chirie în casele lui Sprânceană, în casele cetățeanului Brânză, în casele Olteanu și în alte clădiri particulare. Din 1913, a avut local propriu lângă piață. Vreau să reamintesc cetățenilor în vârstă din oraș, dar și celor tineri, că sediul Judecătoriei, ulterior al Tribunalului Raional Alexandria, după 1950 și chiar al Tribunalului Județean, după 1968, când s-a făcut clădirea de vis-a-vis de

Catedrală, exista într-o clădire modestă, între Școala Ajutătoare și Piața actuală. Clădirea a fost demolată în jurul anilor 1970.

– V-aș ruga, Domnule Profesor, să evocați numele unor magistrați de altădată care au lucrat la Judecătoria din Alexandria.

– Dacă primul avocat a fost Petre Anastasiu, atunci primul magistrat din Alexandria - îl avem menționat în documente, în 1868 - a fost Ion Băjescu. În 1869, vedem în arhivă al doilea nume de magistrat și anume, Dimitrie Brădulescu, iar în 1870 apare al treilea anume de magistrat și anume, Grigore Ralea, iar mai târziu, în perioada interbelică, îi avem într-o ordine perfectă. Eu nu o să pot să dau acum numele tuturor magistraților, dar menționez numele lui Nicolae T. Ionescu, venit ca judecător la Alexandria în 1920, Nicolae Mândru, Lucian Rizescu, Alexandru Colfescu, fostul primar și avocat care a debutat inițial ca magistrat în 1923, când avea frageda vârstă de 24 de ani, Constantin Blăescu, apare ca magistrat la Alexandria în 1926, Dumitru Anagnoste, Titus Bragadireanu, Aurel Balaban, Petre Mirea și mulți alții. Pe unii i-am cunoscut. Și pentru că a venit vorba de magistrați, de judecători, eu aș pomeni și numele a doi grefieri, pentru că într-o judecătorie, într-un tribunal, grefierii au un rol deosebit. Dacă ei cumva încurcă borcanele, atunci întreaga activitate a judecătoriei sau a tribunalului este dată peste cap. Aș pomeni numele grefierului Alexandru Condilescu, care a făcut carieră la Judecătoria din Alexandria, numele grefierului Niță Paraschiv și mulți alții.

Întâmplarea a făcut, fiind în Alexandria de 35 de ani, cetățean al acestui oraș, să cunosc o parte din magistrați, să stau de vorbă cu ei și să aflu lucruri interesante. L-am cunoscut pe domnul judecător Lucian Rizescu. Îmi permit să spun, la nu știu câți ani după moartea dânsului, că mi-a lăsat

imaginea și cred că nu greșesc, a unui om tobă de carte și nu numai de carte, ci și de o anumită logică, eu aș spune o logică impecabilă. Trebuia însă, eu l-am cunoscut la bătrânețe, să urmărești expunerile și expozeul său în materie de Drept Civil, Drept Penal, pentru că în totdeauna îți oferea exemple foarte interesante. L-am cunoscut pe magistratul, pe judecătorul Dumitru Anagnoste, care a lucrat și la Alexandria și la Turnu Măgurele, pentru că acolo era capitala județului și care mi-a dat exemple foarte frumoase și îi sunt recunoscător postum, în legătură nu numai cu activitatea judecătorească, dar și cu activitatea de ordin istoric și anume: lupta tineretului teleormănean și a elevilor de la Liceul din Turnu Măgurele pentru desăvârșirea unității naționale. El a avut acolo o serie de profesori mari, și de germană, și de istorie, și de constituție, printre care și pe celebrul Secășeanu, unul din fondatorii Ligii Culturale Române, ardelean stabilit la Turnu Măgurele și care și-a dedicat viața unității noastre naționale.

L-am cunoscut și pe magistratul Petre Mirea, care avea casă unde este Liceul nr. 4 (în prezent Colegiul „Constantin Noica”, n.a.). Imobilul lui ar fi trebuit să devină - l-au demolat autoritățile prin anii '70 și ceva - sediul unui muzeu de artă pentru că acolo pictase chiar Ștefan Luchian, stând în gazdă la Alexandria în timp ce luase în antrepriză picturile Catedralei noastre „Sfântul Alexandru”. Petre Mirea mi-a dat tot o serie de exemple interesante din viața juridică și din lumea avocaților din Alexandria, anii 1920-1940 și din timpul celui de-Al Doilea Război Mondial.

Iată, deci, o trecere în revistă a lumii avocățești și a magistraților din Alexandria noastră de odinioară.

– Domnule Profesor, vă mulțumesc!

22 septembrie 1997

VI

LIBRARI ȘI LIBRĂRII DE ALTĂDATĂ

– Astăzi, când era informaticii începe să prindă teren, când oamenii aleg să ajungă la informație pe căile cele mai rapide și la îndemână, astăzi, când tot mai puțini sunt cei care pășesc pagul unei librării sau al unei biblioteci sau simt plăcerea de a ține în mână o carte, astăzi mi-am propus să vorbim despre librării și librăriile de altădată, despre tipografii și bibliotecarii pe care județul nostru i-a dat. Domnule Profesor, de când avem o tipografie și o librărie în Teleorman?

– Prima tipografie și totodată prima librărie au fost înființate în anul 1889 ca o sucursală, bineînțeles, a tipografului și librarului Ion C. Bănescu din Turnu Măgurele, care l-a trimis la Alexandria în acest scop pe Anghel Vasilescu, maistru tipograf, care era originar din Alexandria. Librăria și tipografia înființate la Alexandria au funcționat sub forma „Asociații”, pentru că erau doi, Bănescu și cu Vasilescu, până în anul 1893, când Anghel Vasilescu înființează propria lui tipografie și librărie cu firma „Alecsandri” - purta numele distinsului nostru poet Vasile Alecsandri.

În tipografia și în librăria lui Anghel Vasilescu se strângea, seară de seară, majoritatea intelectualilor din Alexandria citind, discutând și pregătind apariția unei reviste sau a unei noi gazete.

În 1908, Anghel Vasilescu își ia ca asociat în conducerea tipografiei pe colaboratorul și nepotul său Teodor Niculescu Dodu, personaj cunoscut,

de altfel, de locuitorii în vârstă ai urbei noastre. Asociația aceasta a continuat până în anul 1928, deci a avut o viață lungă, când Anghel Vasilescu a decedat în urma unei boli infecțioase. De la această dată, deci din 1928, din luna ianuarie, conducerea librăriei și a tipografiei din Alexandria a revenit lui Vasile Vasilescu, fiul cel mai mare al lui Anghel Vasilescu.

Tipografia „Alecsandri” dispunea de o instalație modernă, chiar pentru vremurile acelea, în stare să satisfacă orice pretenții. Cine nu crede în afirmația mea, nu are decât să cerceteze la Biblioteca Academiei Române ziare și reviste apărute sub teascul acestei tipografii și își dă seama imediat de calitatea literei, de calitatea hârtiei. Aici au fost tipărite nu numai ziare, ci și cărți, lucrări de lux, toate executate în mod ireproșabil.

În Alexandria a mai funcționat, în perioada 1912-1948, deci peste 30 de ani, tipografia și librăria „Speranța” aparținând lui Nicolae Ionescu. În iunie 1948, cele două tipografii au fost naționalizate, după aceea, unificate. În 1951, utilajul fiind considerat învechit a fost predat la D.C.A., deși pentru noi avea valoare istorică, tipărițiile necesare Alexandriei executându-se în tipografiile din capitală.

Din 1948, de la naționalizare, până în 1971, nu am mai avut tipografii. În 1971 s-a înființat tipografia pe care o știm cu toții astăzi.

Vreau să vă spun că, în 1898, s-a deschis la Alexandria și o a treia tipografie care purta numele, cel puțin așa scria pe firmă, „Carmen Silva”. Era pseudonimul literar al fostei Regine a României, Elisabeta. Proprietarul și conducătorul aceste tipografii, numai din inițiale am înțeles, nici o explicație în documente, nimic, era M.T. Scif. Fără discuție, trebuie să fi

fost un personaj străin de Alexandria care a deschis aici o unitate de librărie și de tipografie.

Fără să găsesc documente, dar din discuțiile pe care le-am avut cu oamenii în vârstă din Alexandria, ei mi-au relatat că au mai existat o tipografie și o librărie, proprietatea unui profesor de istorie și de geografie din orașul nostru și anume, Nicolae Mustață. În arhivele locale și în registrele Camerei de Comerț, din păcate, nu am găsit documentul care să îmi confirme. Dar, din moment ce mi-au spus 10-15 oameni despre acesta librărie, înseamnă că ea a existat într-adevăr. Foști elevi ai Liceului „Ghica” din Alexandria, astăzi oameni trecuți de 70 de ani, cumpărau rechizite școlare de la această librărie a profesorului lor de geografie, domnul Mustață.

– Domnule Profesor, ce ziare și ce reviste au apărut atunci, la tipografiile din Alexandria?

– În Alexandria, în perioada 1889, când apăreau prima librărie și tipografie și până în 1939, până la începutul războiului, deci în 50 de ani, a apărut un număr însemnat de publicații, de ziare și reviste. Din calculul pe care l-am făcut, cercetând în special fișierul Bibliotecii Academiei Române, la Sala numărul 1, eu spun că au apărut 40 de ziare și reviste, unele efemere - o lună, două, trei, un an și au dispărut, au reapărut mai târziu - altele au fost săptămânale social-culturale, iar unele au fost strict literare.

Aș putea să dau câteva exemple, mai ales pentru cei tineri. Cel dintâi ziar apărut la Alexandria s-a numit „Steagul liberal”. Nu-i nevoie să mai spun ce fel de ziar era. Era un ziar politic și a apărut în 1889, în paginile căruia este inserat, aici prezintă importanță, discursul lui Calistrat Hogaș - scriitorul român din veacul trecut și de la începutul secolului nostru - care

era pe atunci director al Gimnaziului din Alexandria. Și în discursul său de la sfârșitul anului școlar a criticat foarte dur administrația locală că nu s-a îngrijit de sprijinul material al școlilor din oraș. Deci, o problemă care figurează de atunci și până acum pe ordinea de zi a vieții școlare și didactice din Alexandria și nu numai.

După „Steagul liberal” din 1889, la Alexandria a mai apărut „Vedea”- purta numele apei care trece pe la marginea orașului nostru - cu o durată de 4 ani (1894-1898), „Alexandria”- apărut în 1891, „Toporul”- vă dați seama ce denumire tăioasă avea ziarul - cu o durată scurtă (1894-1895), „Vocea Alexandriei” - cam în același timp. Un alt ziar de nuanță conservatoare, „Timpul”, a apărut între 1903-1906, „Școlarul”- o revistă destinată copiilor de vârstă școlară, care a apărut în 1906, „Șoapte vesele”- o revistă de satiră, 1906-1907, „Voința Teleormanului”- parcă ceva din Caragiale când spunem - 1909-1914, „Vocea democrației” - termenul este într-adevăr din Caragiale, „Rândunica” - o revistă de format mic, foarte interesantă, care a apărut între 1925-1928, scrisă de doctorul George Ulieru. Aș mai pomeni revista „Speranța” - o revistă de calitate care a apărut între 1932-1939, editată de către librarul și tipograful Nicolae T. Tomescu, revista „Citește-mă”, în 1933, „Vitrina”, în 1934, „Gazeta Alexandriei” - 1922-1924, „Crai nou” și multe altele.

Cei care au colaborat la aceste gazete și reviste sunt oameni care au scris cu numele lor adevărat, dar care au scris și cu pseudonime, cum să vă spun eu, foarte curioase, eu aș spune chiar caraghioase, dacă îmi este permis. Dintre cei care au semnat cu numele lor, amintesc pe Florin Sărățeanu, care avea condei, avea pană de ziarist, Ion Ionescu, doctorul Victor Banu, Chiru Nanov, scriitorul Nicolae Furcă, un remarcabil poet

alexăndrean, Alexandru Ionescu, care la aproape toate publicațiile astea era Secretar General de Redacție și a fost și Secretarul Primăriei un timp, Bică Mazilu, Ilarie Carpen și alții.

Vă spuneam că alții semnav cu pseudonime caraghioase. Care erau acestea? Îmi vine și mie să zâmbesc. Roate Moi, Joacă Lesne, Împuşcă Drac, Spală Varză și așa mai departe. Mă veți întreba de ce semnav oamenii ăștia cu asemenea pseudonime. De multe ori, articolele lor erau tăioase, erau corosive și, ca să nu se certe cu cei cu care intrau în vârful penitei, atunci scriau cu asemenea pseudonime și nu aveau cui să se plângă. Nu era ca acum să se dea dezmințiri, să scrie la redacție „am primit, publicăm”. Și înghițeau gălușca și te gândeai la acest Varză Moale, Joacă Lesne și așa mai departe.

– Dacă librari am avut, tipografi am avut, ziare și reviste s-au editat, Domnule Profesor, se pune întrebarea: biblioteci am avut?

– Am avut. Dar să vedeți un caz foarte interesant. Eu aș spune că este unic. N-aș fi vrut să-l dau ca exemplu, dar pentru respectarea adevărului, hai să-l dăm. Pentru prima dată s-a pus problema înființării unei biblioteci la Alexandria, în 1840. Deci, la 6 ani după înființarea orașului. Ei, închipuiți-vă că episcopii orașului Alexandria, azi li se spune consilieri, pe atunci se numeau epitropi, s-au opus, cu document scris și au apelat la autoritățile domnești și judecătorești să nu se înființeze la Alexandria o bibliotecă publică. Și atunci se poate pune întrebarea: păi de când avem totuși în Alexandria o bibliotecă publică? Vă răspund, tot pe bază de documente, că abia în 1900, deci la o distanță de 60 de ani față de protestul lor, cadrele didactice din Alexandria, sub conducerea institutorului, un învățător foarte bine pregătit, despre care am multe informații și anume Anghel Bogdănescu,

foarte bine intenționat, au pus bazele primei biblioteci publice din localitate la Școala nr. 1, astăzi Școala nr. 2, cea de pe strada Gării și care avea la început 300 de volume și abonamente la cele mai bune ziare și reviste care apăreau atunci în țară. De la Școala nr. 1, Biblioteca a fost mutată și trecută în sediul și în proprietatea Primăriei orașului. A fost bine, nu a fost bine, nu ne dăm seama după aproape 100 de ani cum au stat lucrurile. Dar știm în mod precis că a fost mutată la sediul Primăriei. Primăria nu era aici, ci era în parc și a fost demolată (vis-à-vis de monumentul lui Al.I. Cuza, n.a.).

La 8 aprilie 1916, secția locală a Ligii Culturale primește aprobarea Consiliului Orășenesc Alexandria pentru construirea unei biblioteci cu regulament propriu. Era un salt, era o realizare. Sediul bibliotecii a rămas tot localul Primăriei, iar fondul de carte provenea din donații, sume din subvenții, de la Liga Culturală și chiar din micul și austerul buget din totdeauna al Primăriei orașului. Pentru a împiedica risipirea cărților, fiecare cititor, ar fi bine să fie și astăzi așa, trebuia să depună o garanție bănească și o taxă de 10 bani săptămânal pentru fiecare carte ridicată de la bibliotecă. La începutul anului 1916, când România a intrat în vâltoarea Primului Război Mondial, la biblioteca din Alexandria existau 3500 de cărți. Raportându-ne la starea socială și culturală de atunci a orașului și la anul 1916, 3500 de cărți într-o bibliotecă a unui oraș care nu avea nici 20000 de locuitori, încă, reprezenta ceva. După război însă, în 1918, mai existau doar câteva sute. Dar, spre binele și fericirea școlărilor și a intelectualilor din Alexandria și ale oamenilor din popor care aveau pasiunea cărții și a cititului, în 1919 s-a refăcut fondul de carte, ajungând la 3000, din venituri extrabugetare sau cum spunem astăzi, din sponsorizări. Au fost câțiva mici negustori care au

dat sume de bani și s-a reconstituit fondul de carte al bibliotecii orașului nostru.

– Domnule Profesor, pentru că tot vorbim de librării, de biblioteci, aș vrea să vă întreb ceva despre scriitorii alexândreni. Am avut scriitori originari din Alexandria, născuți din părinți alexândreni sau din partea locului?

– Am avut scriitori și am avut scriitori de talie. Aș putea da câteva exemple și aș începe cu Anghel Demetrescu, născut în 1847 în Alexandria, din părinți alexândreni, și mort în 1903. A murit în floarea vârstei. El a fost profesor de limba și literatura română. Era un om de o cultură deosebită, un excelent cunoscător al limbilor clasice, al limbii și literaturii grecești, al limbii și literaturii latine. El cunoștea, de altfel mi-am dat seama din fondul mic de arhivă, literatura germană, literatura engleză, era un bun traducător și critic literar. Acest Anghel Demetrescu obține în 1869, prin concurs, catedra de geografie și de istorie la celebrul liceu bucureștean „Sfântul Sava” iar în 1890, obține transferul la Liceul „Gheorghe Lazăr”, după care devine director al liceului particular „Titu Gheorghe” din București.

Printre elevii profesorului Demetrescu din Alexandria s-au numărat Delavrancea, care a rămas cu o impresie excelentă pentru tot restul vieții, Matei Caragiale și alți reprezentanți de frunte ai literaturii românești.

Că Anghel Demetrescu a fost o personalitate proeminentă, face ca Tudor Vianu, în volumul „Arta prozatorilor români”, lucrare fundamentală, lucrare de referință, să-l așeze în categoria scriitorilor savanți alături de Hașdeu, de Odobescu, alături de Iorga. Ori un om care făcea aprecieri profunde asupra personalității și operei, cum a fost Tudor Vianu când îl așeza pe Anghel Demetrescu alături de Hașdeu, de Odobescu, de Iorga,

înseamnă că într-adevăr a fost o valoare. Din păcate, însă, a publicat foarte puțin și de aceea a rămas aproape necunoscut pentru posteritate. Dacă nu apelezi la arhive și la unele lucrări, nu ai de unde să cunoști substanța acestei personalități și a operei pe care, de bine, de rău, a făcut-o.

L-aș pomeni pe Nicolae I. Apostolescu, născut în 1876 la Alexandria, ca fiu al comerciantului Iancu Apostolescu, și mort în 1918. Nicolae Apostolescu a studiat la București la Liceul „Gheorghe Lazăr”, unde și-a luat bacalaureatul în 1895 cu cea mai mare medie din sesiunea școlilor de atunci. În 1899, Apostolescu își ia licența în filologie cu „Magna cum laude”, la București. Din 1905 până în 1909, patru ani și mai bine, studiază, în baza unei burse, la Strasbourg, la Paris, iar în 1908-1909 predă cursul de limbă și literatură română la Instituția Franceză de Limbi Orientale Vii. El a fost doctor al Facultății de Literatură din cadrul Universității din Paris. Colaborează la „Convorbiri literare”, la „Literatura și arta română”, la „Țara nouă”, la „Tinerimea română”, într-un cuvânt, la marile reviste ale vremii. Participă și câștigă postul de profesor universitar la catedra de istorie literară și de estetică de la Universitatea din Iași.

Avea operă... Spre deosebire de Anghel Demetrescu, Apostolescu avea operă. Aș da câteva exemple: „Istoria literaturii române moderne”, două volume, care tratează perioada de la 1821 până la 1900. Un volum de „Studii” publicat în 1904, studii literare și de istorie literară, carte prefațată de Hașdeu. Nu făcea Hașdeu gesturi de astea decât atunci când își dădea seama că are în față o lucrare și o personalitate de marcă. Teza lui de doctorat, „Influența romanticilor francezi asupra poeziei române”, o lucrare de referință. Din păcate, ca și Demetrescu, Nicolae Apostolescu moare la o

vârstă tânără, în 1918. Avea 42 de ani. Deci, Alexandria pierdea pe unul din autenticii săi scriitori și cu contribuție la dezvoltarea literaturii române.

L-aș pomeni pe Nicolae Furcă, care a murit și mai tânăr. Născut în 1900, a murit în 1932, de plămâni. Era boala zonei în care trăim. A lăsat în urmă poezii de certă valoare. Am avut ocazia să le citesc pentru că mi le-a oferit sora dânsului care era tot profesoară de română, doamna Cociu. A lucrat la școlile generale din Alexandria, la Liceul Agricol. Și poeziile lui Nicolae Furcă au atras atenția lui Tudor Arghezi. Ori când Arghezi se sesiza de un talent, însemna că într-adevăr era talent. Și i-a publicat o primă parte din poezii în celebra lui revistă „Bilete de papagal”. De altfel, Nicolae Furcă a publicat și la revista „Ramuri” de la Craiova. El era născut într-o familie de negustori și am înțeles că erau macedoneni stabiliți la Alexandria cine știe de când, în secolul XVIII sau la începutul secolului XIX. Gimnaziul l-a făcut aici, la „Alexandru Ghica”, în orașul nostru, iar liceul la „Ion Moiescu” din Giurgiu, după care a urmat cursurile Facultății de Drept din București. Trebuia să-i apară volumul și tocmai atunci a murit. Titlul volumului era foarte sugestiv: „Porțile nopții”.

În sfârșit, mai pomenesc un nume. Pe Toma Florescu, născut în 1872, mort în 1924. Parcă a fost o fatalitate. Toți oamenii aceștia iluștrii au murit la vârste tinere, la 30, 35, 40 de ani. El era alexăndrean, fiul unui funcționar din acest oraș. După absolvirea gimnaziului „Alexandru Ghica” și a liceului, urmează cursurile Facultății de Drept din București. A fost avocat în Alexandria, la Barou și la Turnu Măgurele.

Toma Florescu l-a cunoscut pe Caragiale. Lui Caragiale i-a plăcut de felul cum se manifesta Toma Florescu în scris și verbal și a acceptat să-i publice epigrame în paginile „Moftului român”, vă dați seama. După aceea a

publicat la „Revista Nouă” a lui Hașdeu - ăsta era un spirit savant dar îi plăcea ironia - în „Floare albastră” și în „Flacăra” alături de nume celebre: Delavrancea, Vlahuță, Șt.O. Iosif, Panait Cernea, Bogdan Duică, dar și de teleormănenii: Gala Galaction, Dumitru Teleor, Ion Chivu Nanov și alții.

În „Antologia epigramei românești”, apărută în 1935 sub semnătura lui Calotescu și a lui Nicolae Crevedia, acești doi oameni care au redactat „Antologia epigramei” îl consideră pe alexăndreanul Toma Florescu unul din fondatorii epigramei românești. Și așa și este. În fața Universității din București știți că sunt statuile lui Eliade Rădulescu, Mihai Viteazul, Spiru Haret. Iar Eliade Rădulescu nu știu cum stă cu mâna întinsă așa, parcă ar cerși. Și atunci, Toma Florescu i-a făcut o epigramă, postumă, lui Eliade Rădulescu, dar cu referire ironică la adresa studenților și a profesorilor. Suna cam așa: „De ce, Bătrâne, de atâta vreme/ Cu mâna întinsă tu stai și acum?/ Cerșesc la lume un gram de minte/ Pentru înțelepții de peste drum”.

Iată deci, am încercat o trecere în revistă a personalităților marcante ale scrisului, ale literaturii, librari, tipografi de altădată, în speranța că vom depăși, vom ieși la capătul tunelului și din criza aceasta culturală, sufletească, prin care trecem acum.

– Domnule Profesor, vă mulțumesc!

13 octombrie 1997

VII

PREFECȚI DE ALTĂDATĂ

– Domnule Profesor, aş dori să continuăm astăzi incursiunea noastră în viaţa oraşului şi a judeţului nostru şi aş vrea să evocăm o categorie de demnitari: prefecţii. Dar, pentru început cred că ar fi bine să ştim de când a apărut Prefectura ca instituţie şi prefectul ca reprezentant sau conducător al instituţiei respective în viaţa publică românească.

– Prefectura ca instituţie şi prefectul ca reprezentant sau conducător al instituţiei respective au apărut în viaţa publică românească în a doua jumătate a secolului trecut. Mai precis, şi aici apelăm la istorie, la cronologie, în anul 1862. Deci, în al treilea an de domnie a lui Alexandru Ioan Cuza, când României i s-a dat o nouă împărţire administrativ-teritorială, adică ţara a fost împărţită în judeţe şi fiecare judeţ era condus de un prefect. Ori, o bună parte a legislaţiei româneşti din vremea lui Cuza era de inspiraţie franceză. Toată pleiada de unionişti avea studiile făcute în Franţa. Cei mai mulţi unionişti aveau dreptul şi s-au inspirat, fără discuţii, din legislaţia franceză. Şi prefectul, în lumina Dreptului Administrativ din vremea lui Cuza şi după A.I. Cuza, era capul sau conducătorul administraţiei judeţene şi reprezentantul Guvernului în întreg judeţul. El era controlat de Ministerul de Interne şi de Consiliul Superior Administrativ. Vreau să fac precizarea, cei mai în vârstă ştiu lucrul acesta, că Prefectura depindea de Ministerul de Interne şi asta nu numai în vremea lui Cuza sau a urmaşilor

săi, ci până în anii 1947, 1948, 1949. Începând cu anul 1949, Prefectura ca instituție dispăre, iar prefectul, ca și conducător, nu mai apare în nici o publicație. Dispare prin lege. Începând cu 3 decembrie 1950, țara noastră capătă o nouă împărțire administrativ-teritorială și anume în raioane și regiuni, pe care noi nu le-am avut niciodată, dar era după model sovietic. Revenind în legătură cu Prefectura ca instituție și cu prefectul, vreau să vă spun că prefectul își exercita atribuțiile sale fixate de lege direct sau prin intermediul subprefectului, a pretorilor de plasă, a polițaiilor (polițai însemna Șeful Poliției, nu polițist de rând) și a notarilor comunale care erau datori să dea tot concursul prefectului ajutându-l la executarea hotărârilor Consiliilor Comunale și Județene precum și ale Delegațiilor Permanente.

Prefectul era numit direct, prin Decret Regal. Am avut ocazia, cercetând Arhivele Centrale sau Arhivele Naționale, cum se numesc acum, să văd zeci de Decrete Regale semnate de Carol I, de Ferdinand, de Carol al II-lea și chiar de Regele Mihai cu privire la numirea de prefecti, iar a doua semnătură era cea a Ministrului de Interne căruia îi era direct subordonat. Prefectura exista deci, din 1862 în nomenclatura administrativă, în terminologia administrativ - teritorială.

Prefectul era totodată Șeful Poliției în județ, peste polițai el răspundea, Președintele Consiliului de Prefectură și al Delegației Permanente Județene. Prefectul avea dreptul să participe la ședințele Comisiilor Județene de Specialitate pe care le putea chiar convoca. Avea această putere. Prefectul primea, în numele Guvernului, jurământul de credință față de Lege și față de Constituție deșus de consilierii județeni și de funcționarii din aparatul Prefecturii. Reședința prefectului era în capitala județului. Pentru noi, pentru Teleorman, reședința Prefecturii și a prefectului era în orașul Turnu

Măgurele. Iată, deci, o întoarcere în timp în domeniul Dreptului Administrativ dar și al istoriei cu privire la instituția Prefecturii și la persoana prefectului.

– Câți prefecti a avut județul nostru, Domnule Profesor? V-aș ruga să ne menționați și numele și faptele, măcar ale unora dintre ei.

– Am cercetat cazul. Mi-a luat destul timp. Am cerut și concursul altora din Arhivele Naționale dar și din arhiva proprie a Ministerului de Interne. A fost o treabă foarte grea și am reușit. În „Monografia județului Teleorman”, care o să apară probabil în decembrie anul viitor, pentru că ea este terminată, am dat lista tuturor prefectilor. Vreau să vă spun că de la A.I. Cuza, din 1859 și până în 1949, adică în 90 de ani, județul nostru a fost condus, succesiv, de 53 de prefecti. Repet, în 90 de ani, în aproape un secol, am avut 53 de prefecti. Am făcut eu un calcul. Câte un an, un an și jumătate ar fi media mandatului pentru fiecare prefect. Bine, dar au fost oameni care au dus mandatul până la capăt și au fost oameni care au avut mandatul de prefect de o săptămână sau două. Au demisionat, n-au putut să reziste, au fost schimbați.

Primul prefect al județului Teleorman a fost Dimitrie Ștefanopol (1853-1859). Adică, în momentul în care A.I. Cuza a fost ales ca domnitor, prefect de Teleorman era Dimitrie Ștefanopol. În același an se schimbă Ștefanopol și devine prefect de Teleorman, Costache Șoimescu (1859-1861), funcționar administrativ de rang superior, ceea ce înseamnă că omul avea studii înalte. După el vine Hariton Racotă, din ilustra familie de boieri teleormăneni Racotă de la Ștorobăneasa, care a fost prefect al Teleormanului 5 ani de zile. Hariton Racotă a fost prefect între 1861-1866. Deci, practic, legea de împărțire teritorială a României din 1862 l-a găsit

prefect la Turnu Măgurele pe Hariton Racotă. Apoi vin: Radu Costacopol (1866-1868), Mihai Râmnicianu (1868-1871), Constantin Chirițescu (1871-1876), Constantin Ciocârlan (1876-1877), Gheorghe Chirițescu (1877-1888) - este prefectul cu cel mai lung mandat din toată istoria Prefecturii de Teleorman, 11 ani de zile - iar ultimul, ca să nu-i mai trec în revistă pe toți, a fost profesorul de limba română de la Turnu Măgurele, Florin Crețeanu (1945-1949). Pe urmă, repet, a venit Legea cu împărțirea teritoriului țării în raioane și regiuni, funcția de prefect a dispărut și a apărut cea de Președinte al Sfatului Popular, al Raionului sau al regiunii respective. Nu era de inspirație românească, repet, era de inspirație sovietică.

M-ați întrebat dacă pot să fac prezentarea câtorva prefecti. Am s-o fac. Și primul pe care o să-l menționez o să fie Gheorghe Chirițescu. Repet, 11 ani de zile prefect. El a condus Prefectura și județul nostru în timpul Războiului de Independență. Am urmărit în Arhivele Statului și la filiala de aici și la București, corespondența lui cu Primăriile din comunele județului și cu Primăriile orașenești, cu Alexandria, cu Roșiorii de Vede, Zimnicea. Mi-am dat seama că era un om meticulos, scrupulos și foarte gospodar. În 1977, când a izbucnit Războiul de Independență, a trebuit să mute de la Turnu Măgurele instituțiile - Serviciul Sanitar, Finanțele Publice - la Alexandria, pentru că era zonă de război la Turnu Măgurele. Se interesa de cel mai mic detaliu, încât treburile administrative ale județului, chiar dacă era stare de război, să funcționeze ca și în vremuri normale, ca și în vremuri de pace. Închipuiți-vă că el, ca prefect de județ, a trebuit să asigure cazarea Țarului Rusiei, a Împăratului Rusiei, Alexandru, a trebuit să-l primească pe Prințul Carol I, nu era încă Rege, care și-a stabilit comandamentul la Turnu Măgurele, a trebuit să găsească casă pentru Primul Ministru al României

I.C. Brătianu, care un timp și-a fixat cabinetul de lucru, ca șef al Guvernului român, tot la Turnu Măgurele. A trebuit să găsească spațiu pentru Spitale de Campanie, Spitale Militare, unde au fost internați și tratați mii de răniți, pentru cazarea medicilor, pentru lagărele de prizonieri, lazarete. Ori acest prefect Gheorghe Chirițescu a făcut față cu succes. Probabil s-a bucurat de încrederea autorităților guvernamentale și l-au ținut în această funcție 11 ani. Spun că l-au ținut, pentru că prefectul nu era ales. Prefectul era numit prin Înalt Decret Regal semnat de Rege dar și de Ministrul de Interne.

Aș menționa numele prefectului Nicolae Racotă. Un om deosebit. În primul rând deosebit prin studii. El era doctor în științe tehnice la Oxford, în Anglia. Nu știu câți din România și din Europa, la vremea aceea, aveau doctoratul în științe tehnice obținut la cea mai mare universitate britanică - Oxford. El a fost prefect în anii 1914 -1916, 1922 și este ctitorul a două Școli Normale. Ca să faci în timpul mandatului două Școli Normale, una la Alexandria și alta la Turnu Măgurele, în decurs de 2 ani, este un lucru deosebit de important. Și a rămas în istoria învățământului teleormănean: ctitor Nicolae Racotă. De altfel și Școala din Ștorobăneasa este tot opera lui. A fost și deputat și senator. A fost omul care a introdus Teleormanul în lumea mare a României de atunci, el fiind căsătorit cu nepoata lui Titu Maiorescu și proprietarul casei lui Titu Maiorescu, lăsată testamentar, celebra casă din strada Mercur unde se întâlneau toți junimiștii.

L-aș pomeni, de ce nu, pe Tului Panait, fost prefect de Teleorman în anii 1928-1933, care s-a remarcat prin faptul că a reușit să dezvolte viața economică a județului, s-o impulsioneze, s-o stimuleze, în special în comerțul cu cereale, cu vite, numărul mare de prăvălii care s-au deschis în acei ani în orașele și comunele județului.

Teleormanul este acel județ din România, caz unic, care a avut cei mai mulți prefecți militari. Din cei 53 pe care i-am pomenit, 7 au fost militari. Militari de carieră. Colonei și generali. Dar asta în momente deosebit de grele. Lucrurile acestea s-au uitat sau au trecut neobservate. Majoritatea din ei au fost în perioada celui de-Al Doilea Război Mondial, când situația cerea la conducerea Prefecturii să fie un militar de carieră.

Colonelul Ștefănescu a fost prefect de Teleorman între 1938-1940. Generalul Petroianu a fost prefect de Teleorman în 1941, într-un moment deosebit de greu, în timpul rebeliunii legionare. Colonelul Laurențiu Nicolae a fost prefect de Teleorman între ianuarie 1941- noiembrie 1942.

Dar, a venit și un prefect civil între acești generali și colonei și anume avocatul Alexandru Colfescu, numit de Antonescu prefect de Teleorman pentru că i s-a părut și nu a greșit Mareșalul Antonescu, fiind o fire autoritară, perspicace, inteligentă și cu priză la public, la locuitori.

Printre prefecții militari l-aș menționa și pe Colonelul Matei Delcescu, din iunie 1944 până în 2 septembrie 1944, când l-au dat sovietici jos. I-aș menționa și pe Colonelul Talpeș, care a fost numai 7 zile prefect, din 2 în 9 septembrie 1944, pe Colonelul Constantin Ionescu, din septembrie până în octombrie și în sfârșit, pe Locotenent-colonelul Nicolae Nedelescu, din octombrie 1944, până în 16 februarie 1945, un om de o mare bunătate, foarte capabil, teleormănean la origine, de la Socetu și care a avut de îndurat multe în viață pentru că a fost prefect în timpul guvernărilor Sănătescu și Rădescu și nu a vrut să predea puterea comuniștilor la 6 martie 1945. Iată deci, că din acest punct de vedere Teleormanul are și anumite trăsături proprii, caracteristice. Un grup de ofițeri superiori la conducerea Prefecturii de Teleorman, dar, repet, în momente grele.

– Domule Profesor, ce partide reprezentau prefectii de odinioară?

– Domnișoară, fiecare partid, cum venea la putere, își numea propriul prefect. Până la Primul Război Mondial, chiar până în 1918, România a fost condusă practic de două partide, așa numita rotativă guvernamentală. Pleacă liberalii, vin conservatorii, pleacă conservatorii, vin liberalii. Și atunci, cât timp la conducerea României s-a aflat un guvern liberal, era normal ca prefectul de Teleorman de la Turnu Măgurele să fie un membru al Partidului Liberal din zonă. Veneau conservatorii, se schimba calimera. Această rotativă guvernamentală este, cum să spun eu, o operă destul de inteligentă și aparține, aproape în exclusivitate, Regelui Carol I. De aceea, în cei 48 de ani de domnie, Carol a avut liniște. Când se supărau liberalii, îi dădea jos pe liberali și îi aducea pe conservatori și invers.

După Primul Război Mondial, și aici e totul, a apărut pe scena vieții politice românești o serie de partide care au trebuit să imite, la scară mult mai largă de data aceasta, opera predecesorilor. Și a apărut partidul averescan sau Partidul Poporului condus de Generalul, mai târziu Mareșalul Averescu. A avut prefecti în Teleorman din acest partid. Pot să dau și exemple cum este cazul avocatului Dumitru Cioc, prefect de Teleorman între 1920-1921, adică atât timp cât la București, la conducerea Guvernului a fost partidul averescan. Au venit liberalii în 1922-1926, prefecti de Teleorman au fost doi liberali. În primul rând, Alexandru Popescu Voievoda. Au căzut liberali și au venit țărăniștii în 1928 și au stat la conducere până în 1933, prefect de Teleorman a fost Tului Panait. A venit Goga la putere, în 1937, cu Partidul Național Creștin sau Național Agrar, cum i-a mai spus, prefect de Teleorman a fost avocatul Constantin Blăescu care aparținea partidului gogist. Au căzut toți și au venit legionarii la putere,

În septembrie 1940, prefect de Teleorman a fost șeful Organizației Legionare de județ, profesorul Nicolae Zaharia, de la 20 septembrie 1940 până la rebeliune, la 21 ianuarie 1941.

O precizare care se impune: din cei 53 de prefecți pe care i-a avut județul nostru 90 de ani de când există instituția, 16 au fost liberali. Adică, o treime aproape din numărul prefecților a aparținut Partidului Național Liberal pentru că acest partid a condus România, cu intermitență, vreme de 45 de ani. A avut cel mai lung mandat sau cel mai lung stagiul de guvernare.

– Domnule Profesor, credeți că instituția prefecturii de azi este o continuare a Prefecturii de altădată?

– Cred! Studiind Dreptul Administrativ și istoria politică a poporului nostru, am observat că și după 1990, când s-a lucrat la Constituție, și profesorul Gionea, și profesorul Antonie Iorgovan au avut ca model de inspirație Constituția și, în special, legislația franceză. Și am văzut că atribuțiile și prerogativele prefectului din ziua de azi, ale prefectului de după 1990, sunt identice aproape cu cele ale prefectului de altădată. Numai că prefectul de astăzi nu mai este subordonat Ministrului de Interne, dar există un organism la București în cadrul Guvernului, Departamentul Administrației Publice, care conduce toată treaba cu prefecții și primarii din întreaga țară. Deci, într-o anumită măsură, există și unele diferențe. Eu consider aceste diferențe formale. În fond, după 1990, Prefectura continuă filonul tradițional al instituției pe care Partidul Comunist a suprimat-o prin anii 1948-1949.

– Domnule Profesor, vă mulțumesc!

25 noiembrie 1997

VIII

GENERALI TELEORMĂENI

– Știm că teleormănenii nu sunt oameni milităroși și războinici. Totuși, alături de mari scriitori, mari artiști, medici și oameni politici, județul nostru a dat și generali. Domnule Profesor, v-aș ruga ca astăzi să vorbim despre această categorie de oameni, despre faptele lor și despre contribuția lor în istoria județului nostru.

– În sfera mea de preocupări, de-a lungul unei cariere didactice de 30 și ceva de ani, m-am ocupat, hai să spun așa, nu de generali, ci de istoria militară a acestui județ, pentru că am avut un regiment destoinic de garnizoană, Regimentul 20 Dorobanți Teleorman, cu cazarma la Turnu Măgurele și atunci am fost implicat, fără discuție și în dosarele generalilor. A trebuit să caut. Am căutat și la București în Arhiva Ministerului Apărării, am căutat și la Pitești, unde se duce toată lumea și unde se găsesc dosarele generalilor. Cu ocazia acestei cercetări am constatat că Teleormanul a dat țării 18 generali. Suntem depășiți însă cu mult de către județele din Oltenia, în special de către Gorj, Dolj, Mehedinți, Vâlcea care au dat cei mai mulți generali. Precizez, însă, că cercetarea mea pe această linie, a generalilor teleormăneni, se referă la perioada cuprinsă între Războiul de Independență (1877-1878) și sfârșitul celui de-Al Doilea Război Mondial - mai 1945. Județul nostru a dat Armatei Române, în acești 68 de ani, un număr de 18 generali. Din aceștia, 8 au fost generali de artilerie, 3 de cavalerie, 2 generali

medici, un general de aviație, un general de geniu și 3 generali de infanterie. Din cei 18 generali pe care i-am cercetat sub raport științific, fără discuție, 3 din ei au făcut Războiul de Independență, 15 au făcut cele două Războaie Mondiale, adică 1916-1918, 1941-1945. Majoritatea sunt din Alexandria, din Turnu Măgurele și Roșiorii de Vede. Într-adevăr, sunt și câțiva din localitățile rurale ale județului nostru.

– Aș vrea să ne precizați, Domnule Profesor, care sunt acești generali? Cine sunt ei?

– Să-i luăm pe rând. O să încep cu Generalul de Divizie George Manu, care era fiul marelui vornic al Țării Românești din prima jumătate a secolului al XIX-lea, Ion Manu, proprietarul moșiilor de la Scrioaștea și Papa.

Generalul George Manu s-a născut în 1833 și a murit în 1911. O carieră militară strălucită, un om deosebit de dotat de la natură. A făcut Școala Militară de la Berlin între 1850-1853. Culmea, a fost Ofițer de Artilerie în Armata Prusiei, în Armata Germană, înainte de a fi Ofițer în Armata Română și a servit în Regimentul 1 de Artilerie al Armatei Prusace. A fost General și Comandant al Diviziei a IV-a Infanterie Română în timpul Războiului de Independență (1877-1878), comandând inclusiv unitățile teleormănene care au participat în operațiunea de la sud de Dunăre. Generalul Manu a părăsit armata, s-a retras la pensie în 1884 și a intrat în viața politică. Se obișnuia. El a intrat ca lider, să spun așa, sau unul din liderii Partidului Conservator, partid care înregimenta în rândurile sale marea boierime românească. A fost vicepreședintele Partidului Conservator. Dar, Generalul Manu a fost și Prim Ministru între 1889-1891, a fost Ministru de Război în anii 1888-1889 și a fost și Ministru al Agriculturii și

Domeniilor. Iată că, din general, participant la Războiul de Independență, devine unul din marii oameni politici având, practic, cea mai mare funcție politică, aceea de Prim Ministru al Guvernului României.

Menționez, fără să respect cronologia, pe Generalul de Cavalerie David Praporgescu din Turnu Măgurele, născut în 1865 la Turnu Măgurele, mort la 30 septembrie 1916 la Făgăraș, pe Generalul Corp de Armată Florea Țenescu, despre care o să dau niște detalii. Era tot din Turnu Măgurele, un om cu studii foarte serioase și foarte interesante, poate că unicul caz din cei 18 care avea studii desăvârșite. Aș menționa pe Generalul Puică Nicolae, care era de la Botoroaga, sat Târnavă, pe Generalul de Brigadă Toma Zoter, care era din Alexandria, pe Generalul de Divizie Dumitru Popescu - nu are nici o legătură cu fostul secretar al Comitetului Central al P.C.R., o coincidență de nume - și care era din Turnu Măgurele, pe Generalul Medic Nicolae Oprescu, care era din Roșiorii de Vede, pe Generalii Berindei, pentru că este vorba de tată și fiu, amândoi generali. Anton Berindei era de la Roșiorii de Vede, practic de la Beuca, unde avea o moșie. Generalul Grigore Berindei era fiul lui Anton Berindei. Acesta a avut merite deosebite mai ales în ceea ce privește întemeierea Asociației Cercetașilor Români în perioada Primului Război Mondial. De asemenea, aș mai aminti aici pe Generalul Medic Mihail Capitanovici din Alexandria, pe Generalul Medic Ilie Antoniu, tot din Alexandria, pe Generalul de Geniu Vasile Bădulescu, pe Generalul de Divizie, dar General de Artilerie, Ion Stănculescu de la Trivalea Moșteni, pe Generalul de Brigadă Nicolae, tot artilerist și el, din Turnu Măgurele și așa mai departe.

Iată deci, înșirându-i pe cei 18 generali pe care i-a avut armata teleormăneană sau mai bine zis contribuția Teleormanului la crearea Corpului de Generali al vechii Armate Române.

– Domnule Profesor, aș vrea să vorbim acum câte ceva despre faptele lor de arme.

– Avem ce să spunem despre faptele de arme pentru că, trebuie să recunoaștem, nimeni în vechea Armată Regală Română nu putea să ajungă general, indiferent de studiile pe care le avea, fie în țară, fie în străinătate, dacă nu avea în spate un război. Deci, toți acești 18 generali au făcut războiul. Unii au făcut Războiul de Independență, alții au făcut al Doilea Război Balcanic (1913), alții au făcut Războiul pentru Întregirea Patriei (1916-1918), iar alții au făcut cel de-Al Doilea Război Mondial. Oricum, cei care au făcut Al Doilea Război Mondial au făcut și Primul Război Mondial. De ce? Pentru că în anii Primului Război Mondial sau cum îi spunem noi, Războiul pentru Întregirea Patriei, erau tineri ofițeri, erau oameni la 25, 30, 35 de ani sau maxim 40 de ani. În Al Doilea Război Mondial erau oameni la 50 sau 60 de ani și au comandat brigăzi, divizii sau corpuri de armată.

De exemplu, în legătură cu Generalul Manu, care a ajuns General de Divizie în Armata Română, vreau să vă spun că el, repet ceea ce am spus de altfel, a fost Comandantul Diviziei a IV-a. Din cele 5 Divizii române, care totalizau la un loc 58700 de soldați și 12000 de cai, el a comandat Divizia 4, din care au făcut parte și teleormănenii noștri, în cele mai grele lupte: la Grivița, la Plevna, mai târziu la Smârdan. Și nu degeaba Generalul Manu, care v-am mai spus era și mare proprietar funciar, mare moșier la Scrioaștea și la Papa, a deținut și funcția de „Ministru de Rezbel”, cum spune documentul, adică ceea ce se numește astăzi Ministerul Apărării Naționale.

Avea în spate un trecut. Și-a comandat Divizia cu o capacitate și cu un sânge rece demn de a fi remarcat de către istorie. Și pentru că suntem la rubrica General George Manu, vreau să vă spun că atunci când el a fost Prim Ministru al României, adică în anii 1889-1891, a fost primul demnitar de stat care a introdus în România telefonul public. Până atunci, la noi în țară - de altfel nici în Occident nu era ca acum - dar uitate că George Manu s-a străduit și a introdus în România primele telefoane publice și chiar primele cabine. Veneau străinii și erau uimiți de faptul că în România cineva s-a gândit să introducă telefon public și este meritul în exclusivitate al lui George Manu.

Generalul David Praporgescu, m-ați întrebat ce fapte de arme... Aș da unul singur. El a fost învățător la Lița, lângă Turnu Măgurele. A renunțat la cariera didactică. S-a dus și a urmat Școala Militară de Ofițeri de Infanterie și Cavalerie. A plecat în Franța și Austria la studii de specialitate, a ieșit șef de promoție. S-a impus în viața didactică militară, la Înalta Școală de Război. A primit comanda Diviziei 20 Infanterie în 1916, când noi am intrat în război și la distanță de câteva săptămâni, a primit comanda Corpului 1 Armată cu care a luptat în Defileul Oltului, la Făgăraș, la Coți, unde, în ziua de 30 septembrie 1916, un proiectil inamic l-a ucis. Ultimele lui cuvinte, când soldații l-au pus pe foaia de cort să-l ducă, au fost: „- Nu vă lăsați, băieți! Izbânda va fi a noastră!”. El este practic primul general român căzut pe câmpul de luptă în Războiul pentru Reîntregirea Patriei. Iată de ce i s-au făcut onoruri naționale și noi îl sărbătorim la fiecare cifră rotundă.

Generalul de Corp de Armată Cavalerist Florea Țenescu din Turnu Măgurele. Este fostul coleg de clasă al Mareșalului Ion Antonescu. Au făcut studiile împreună: Liceul Militar la Craiova, Școala Militară la București,

Școala Militară de Cavalerie de la Târgoviște, după aceea Înalta Școală de Război de la București. A făcut studii în Franța și în Germania, a fost șef de promoție, Academia Militară din Berlin și Școala Militară Germană de la Danzing, azi Danzing-ul este în Polonia (Gdansk, n.a.). Încă doi frați de-ai lui au ajuns tot generali. Și avea origine socială modestă. În 1930, odată cu Antonescu, a fost avansat la gradul de General de către Regele Carol al II-lea, iar în 1939-1940 avea gradul de General de Corp de Armată. A avut cea mai mare funcție militară pe care poate să o aibă un General, nu de ministru, ci Șef al Marelui Stat Major al Armatei Române. Și cu toate acestea, în septembrie 1940, când a venit Antonescu la conducerea țării, Florea Țenescu a fost destituit din armată. S-a petrecut atunci un lucru care l-a șocat și pe Antonescu, chiar dacă era ordinul lui, dar l-a marcat complet pe Generalul Țenescu care, la câteva luni a și murit. În ianuarie 1941 a murit. Nu a putut suporta șocul. Există documente. „– Ascultă, Florea! Noi am fost 8 ani de zile colegi la Liceul Militar din Craiova, colegi de clasă. Am fost după aceea amândoi în Școala Militară de Ofițeri, după aceea la Înalta Școală de Război, în Franța la studii. Tu te-ai dus în Germania, Florea. Ai deținut funcția de Șef al Marelui Stat Major. Cum ai putut tu să dai ordin Armatei Române să se retragă de la Nistru, din Basarabia, să se retragă din Bucovina și din Ardealul de Nord și să nu tragi un foc de armă? Tu, Florea, că noi știm câte sute de nopți am petrecut în tranșee, cu mâncare de la gamelă și care erau idealurile noastre...”. Generalul Țenescu i-a răspuns că ăsta era ordinul lui Carol al II-lea care, conform Constituției, era capul oștirii, Comandantul Suprem al Armatei. „– El nu era ofițer de carieră - i-a răspuns Antonescu . Tu erai și tu aveai, Florea, cea mai înaltă funcție, Șeful Statului Major al Armatei Române. Frate dacă mi-ai fi - i-a spus lui

Țenescu - tot te-aș da afară din armată. Și te dau”. L-a destituit. „– Îmi pare rău, dar nu am ce-ți face”. Iată un episod dramatic care s-a petrecut în lumea generalilor. Există o altă atmosferă și un alt mod de gândire, alte relații de altă natură între generali. Dar s-au petrecut și asemenea fapte.

Generalul de Divizie Uică Nicolae de la Târnava, de la Botoroaga. A fost Ministrul Apărării Naționale în perioada 1933-1934. Om cu studii foarte serioase și care a făcut cinste la vremea respectivă armatei noastre. El nu a mai participat la Al Doilea Război Mondial deoarece, în toamna anului 1940, Generalul Uică a murit.

Generalul de Brigadă Zoter Tomas din Alexandria, născut în 1899. Era tot ofițer de artilerie. A făcut și Primul Război și Al Doilea Război Mondial. La 23 august 1944, Generalul Tomas Zoter era Șeful de Stat Major al Corpului 5 Armată Teritorial de pe Valea Prahovei. Și în salvarea instalațiilor petroliere și a zonei strategice Valea Prahovei, Tomas Zoter a avut un merit extraordinar de mare.

Generalul Dumitru Popescu, născut în 1893, la Turnu Măgurele, era tot cavalerist. A făcut Primul Război Mondial într-o unitate celebră, Divizia 5 Roșiori. În 1943, toamna, când noi eram în război încă împotriva Uniunii Sovietice, el a primit comanda Diviziei a 9-a Cavalerie de la Timișoara. La începutul lui septembrie 1944, a dat dovadă de mare capacitate pentru că a salvat Timișoara de la un atac combinat al Diviziilor hortiste și hitleriste. Și el nu comanda decât partea sedentară a Diviziei 9 Cavalerie... În 6 zile și 6 nopți, cât au durat luptele de la Timișoara, în septembrie 1944, Generalul Dumitru Popescu s-a remarcat. Pe urmă a plecat cu unitatea lui în adâncul Transilvaniei, ulterior în Ungaria și la sfârșitul campaniei în Cehoslovacia. S-a întors de pe front cu gradul de General de Divizie. A mai stat câteva luni

și onor Partidul Comunist Român a catadicsit să-l scoată în cadru disponibil pe acest distins general român care avea ordinul „Mihai Viteazul”, Clasa a III-a.

Generalul Medic Oprescu Nicolae din Roșiorii de Vede a deținut funcția de Director al Direcției Sanitare a Armatei Române. El asigura baza materială, sub raport sanitar, a armatei noastre în momentul în care a intrat în cel de-Al Doilea Război Mondial în 1941.

Generalul Negulescu Anastasie, care era din comuna Tufeni, se remarcase la Primul Război Mondial ca ofițer de artilerie. Eu aș spune că Generalul Negulescu Anastasie era nu numai un om descurcăreț, contează și asta în timp de război, dar era un om foarte lucid și care în momente de cumpănă găsea pentru artileriștii lui soluții rezonabile, în sensul să salveze de la moarte câți mai mulți soldați și câți mai mulți cai. Pentru că artileria noastră nu era motorizată atunci. Era trasă numai de cai, 4 sau 6 cai la tun. Și dacă nu aveai caii respectivi, riscai ca piesa de artilerie să cadă în mâna inamicului și să nu te poți servi de ea. Și meritul deosebit al Generalului Negulescu Anastasie este acesta că era un om foarte dezechetat și găsea soluțiile cele mai bune.

Generalul de Aviație Mincu Constantin era din Alexandria, născut în 1894. A trăit până încoace, ca civil, bineînțeles. A murit în 1974 la București. Era pilot, inginer aeronaut și a făcut ambele războaie. Le-a făcut și ca pilot și comandant de escadrilă și comandant de flotilă. S-a remarcat și în Primul Război Mondial ca pionier al aviației militare, pionier în sensul de începător, de tânăr, iar în Al Doilea Război Mondial a avut o experiență deosebită și a contribuit cu ideile lui inovatoare și ingenioase alături de savantul Ilie Carapoli, academicianul, la construcția de avioane românești

IAR 74, 84, considerate printre cele mai bune avioane de vânătoare din cel de-Al Doilea Război Mondial. Mă refer și la cele americane și la cele germane și la cele italiene, sovietice. Uite că acest general din Teleorman, Mincu Constantin a avut o contribuție deosebită.

Generalul de Corp de Armată artileristul Ionescu Teodor din Alexandria, născut în 1884. A făcut și el cele două războaie, dar nu numai atât. A fost și profesor desăvârșit la Școala Superioară de Război.

Generalul Medic Ionescu Carp, tot din Alexandria, frate cu Teodor, invalid de război. Și-a pierdut mâna în luptele din Primul Război Mondial, deși era ofițer medic. Nu a fost scos la pensie, ci și-a continuat viața pe front. A fost un fel de „grănicerul Mușat”, caporalul Mușat, ăla care, neavând o mână, arunca grenada. Scotea cuiul de la grenadă cu dinții și o arunca cu singura mână. Ei ... așa a făcut și Generalul Carp Ionescu, a lucrat în continuare în medicina militară și în Primul Război Mondial, deși era invalid și până în perioada interbelică, către sfârșitul anilor 1931-1939, fiind medicul șef al Corpului de Armată de la Craiova.

Fără discuție că numărul generalilor nu impresionează, ci calitatea activității lor. De aceea și insist. Generalul Anton Berindei era General de Artilerie dar și de Geniu. Adică și pionier și pontonier și constructor de fortificații militare. Era născut la Roșiorii de Vede în 1838. Provenea din vechea familie a boierilor teleormăneni, familia Berindei. A fost ministru de război ca și Generalul Manu - vecinul lui de moșie și de sat - în guvernele conservatoare din anii 1890-1898. Și, pentru prima dată, am găsit o informație inedită în legătură cu el, că este autorul podului de la Siliștioara - Corabia pe unde a trecut Armata Română sub comanda Regelui Carol I. Doi constructori au lucrat acolo: teleormăneanul nostru, Generalul Anton

Berindei împreună cu Colonelul inginer Enache Arion. Ori ca să faci un război, ca să faci un pod peste Dunăre și să-ți treacă 60000 de ostași și ofițeri, înseamnă că a demonstrat stăpânirea meseriei, a tehnicii și ingeniozitate.

Generalul Grigore Berindei, fiul său, avea moșie tot la Beuca și repet, a fost aghiotant al Regelui Ferdinand. Regele Ferdinand nu lua pe oricine aghiotant. Trebuia să ai două calități. În primul rând să fii fin și în al doilea rând să fii cult. Pentru că și Ferdinand a fost un om fin, foarte educat, foarte distins. I-a întrecut pe toți ceilalți regi pe care i-au avut românii, dar eu, care am făcut anumite cercetări în privința monarhiilor europene de la sfârșitul secolului XIX și secolului XX, am constatat că Regele Ferdinand al României era net superior, sub raportul pregătirii intelectuale, tuturor Caselor Regale. Era și istoric, era și botanist și teolog. Tot ce vrei.

Generalul Capitanovici Mihail era General Medic din Alexandria. A fost Șeful Direcției Sanitare a Armatei Române în anii 1944-1945, dat și el afară în cadrul mării epurări care s-a făcut în Armată după cel de-Al Doilea Război Mondial.

Generalul Medic Ilie Antoniu, tot din Alexandria - vedeți că Teleormanul și în special Alexandria, are o tradiție în ce privește corpul medical militar - a fost Inspector General al Serviciului Sanitar al Armatei Române în preajma Primului Război Mondial.

Generalul Bădulescu de la Turnu Măgurele a participat la Războiul de Independență, a fost Comandantul Regimentului 20 Teleorman de la Turnu Măgurele. S-a retras pe urmă din cadrele active ale armatei și a devenit senator de Teleorman.

Generalul Stănculescu, General de Artilerie, care s-a născut în 1890 la Trivalea Moșteni și a murit încoace, în 1956. Brigada de Artilerie de la marginea orașului, Brigada 29 Artilerie Antitanc Alexandria, poartă numele acestui general teleormănean, Ion Stănculescu. A făcut ambele războaie, iar în timpul Campaniei din Vest, 23 august 1944 - 9 mai 1945, a fost Comandantul celebrei Divizii Române 9 Infanterie și s-a distins în luptele din Transilvania, Ungaria, Cehoslovacia. A fost decorat la sfârșitul războiului cu Ordinul Mihai Viteazul Clasa a III-a.

Și, în sfârșit, Generalul de Brigadă Nicolau din Turnu Măgurele. Era cel mai tânăr general dintre toți acești 18 când s-a sfârșit Al Doilea Război Mondial. El a participat ca Șef al Secției Operații al Armatei Române pe frontul din Cehoslovacia împreună cu Generalul Atanasiu.

Iată deci, o serie de fapte care vin să confirme că cei 18 teleormăneni ajunși la cel mai înalt grad, gradul de general, indiferent că au fost de Brigadă, Divizie sau Corp de Armată, s-au bazat tocmai pe activitatea lor nu numai militară, ci și spirituală, de pregătire sufletească a trupelor pe care le-au comandat.

– Domnule Profesor, ne-ați prezentat o serie de informații biografice despre toți acești generali. Există o bibliografie consacrată generalilor teleormăneni?

– O bibliografie consacrată în exclusivitate grupului de generali teleormăneni nu există. Când mi-am început activitatea în acest sector, adică să văd în ce constă istoria militară a județului, am constatat că ei au dosare și că eu trebuie să culeg datele din aceste dosare. Problema dosarelor generalilor Armatei Române este o problemă foarte grea și complicată pentru că nu găsești numai într-o singură arhivă militară. Și am început-o cu

Arhiva Militară de la București și am sfârșit-o dincolo, la Depozitul 2 de la Pitești, unde vine majoritatea lumii. Spun majoritatea lumii, ca să-și caute actele de veteran, participant la Al Doilea Război Mondial... Și din dosarul fiecărui general eu mi-am scos datele pe care am crezut eu că sunt fundamentale în vederea unei lucrări consacrate în exclusivitate Corpului de Generali teleormăneni. Nu am reușit, pentru că a început scumpetea asta cu hârtia și cu tipăriturile, dar am publicat de-a lungul anilor fragmente din biografia și activitatea acestor generali. Din cei 16 pe care i-am găsit eu în arhive, am scris articole și nu studii, despre 14. Mai am obligația morală față de mine, dar și față de istorie și față de concetățenii mei teleormăneni să scriu și despre ceilalți 2. Și dacă va fi posibil, până în anul 2000 sau imediat după 2000, să scoatem o broșură sau o carte, 100-150 de pagini, dedicate în exclusivitate acestui subiect.

– Domule Profesor, vă mulțumesc pentru toate informațiile pe care mi le-ați dat și sper din tot sufletul ca această carte să vadă lumina tiparului.

20 ianuarie 1998

IX

CĂLĂTORI STRĂINI PRIN TELEORMAN

– Domnule Profesor, există în istoriografia românească date și informații în legătură cu problema călătorilor străini în Teleorman în Evul Mediu și în Epoca Modernă? S-au scris cărți în acest sens?

– Lucrări consacrate în exclusivitate județului Teleorman, mai precis prezenței călătorilor străini care au trecut în Evul Mediu sau în Epoca Modernă prin județul nostru, nu există. Repet și insist că lucrări consacrate în exclusivitate acestei probleme nu există! De aceea, cercetarea trebuie făcută în timp și foarte serios ca să găsești informații în legătură cu această problemă în diverse surse istorice occidentale și central europene. Există în schimb cărți scrise de mari istorici români, cât și relatări ale ziariștilor străini occidentali asupra unor localități din Teleorman. Zimnicea figurează, Turnu Măgurele figurează, Roșiorii de Vede figurează. Mă veți întreba: dar Alexandria? Nu exista Alexandria. Ea există ca localitate urbană și ca așezare umană abia din anul 1834.

Acum, la întrebarea dumneavoastră, eu trebuie să dau un răspuns complet și edificator. Care sunt aceste lucrări? Nicolae Iorga cu trei lucrări și anume, lucrări de referință, ca tot ce iese ca întotdeauna de pe mâna lui Iorga. Eu mă refer la „Istoria românilor prin călători”, volumul III, apărut la București în 1929, „Istoria comerțului românesc”, volumul I, apărut tot la București în 1925 și „Acte și fragmente cu privire la istoria românilor”,

volumul III, o lucrare din tinerețe a lui Iorga, apărută în 1897. Dinu Giurescu, istoric în viață, care predă la Facultatea de Istorie din București, este autorul lucrării „Țara Românească în secolele XIV-XV”, apărută la Editura Științifică în 1973, unde face o serie de referiri la localități teleormănene din Evul Mediu. Și ca lista bibliografică să fie completă, mă refer și la lucrarea care este opera unui grup de istorici români: „Călători străini despre Țările Române”, apărută în 1967 la Editura Științifică.

Iată, deci, că în istoriografia românească există o bibliografie, dar nu în exclusivitate, despre Teleorman. Nu până în prezent.

– Domnule Profesor, nu credeți că este cazul să precizăm când apare județul Teleorman menționat în istoria noastră?

– Este cazul și vă răspund că prima mențiune documentară a județului Teleorman o constituie actul din 14 mai 1441, prin care Domnitorul Țării Românești de atunci, Vlad Dracul, întărește Mănăstirii Glavacioc „o ocină”, o moșie pe apa Neajlovului și alte ocine în Teleorman. Iată, deci, că acest în act domnesc se vorbește în 1441 despre existența Teleormanului. Este practic prima atestare documentară a județului nostru. Începând cu secolul al XVI-lea, județul Teleorman este des amintit în documentele românești pentru ca apoi să fie menționat pe harta Stolnicului Constantin Cantacuzino - unul din marii învățați ai neamului nostru - apărută la Padova în 1700 precum și pe harta austriacă din 1790. Domnul profesor Popa, directorul filialei județene a Arhivelor Statului, a scos acum 2-3 ani primul volum de documente în legătură cu Teleormanul care ajunge până la 1700. Volumul al doilea nu a apărut încă. Sper să apară. Și dânsul include acolo, în cadrul lucrării, primele mențiuni despre județul nostru.

– Domnule Profesor, v-aș întreba acum dacă există oameni străini care, trecând pe teritoriul județului nostru, au făcut însemnări sau citează în scrierile lor numele de Teleorman sau localități teleormănene?

– Există, domnișoară! Au fost oameni de bun simț, oameni de știință, fără discuție, chiar dacă ne referim la Evul Mediu, care au menționat localități, locuri pe unde au trecut. Există oameni străini care, trecând pe teritoriul județului nostru, au făcut însemnări, sau mai bine zis citează numele de Teleorman sau de localități teleormănene.

– Cine sunt acești oameni, Domnule Profesor?

– Primii călători străini care au trecut prin părțile Teleormanului au fost doi pelerini germani, adică doi prelați catolici creștini care au fost în pelerinaj, au fost să se închine la locurile sfinte la Ierusalim. Era o obligație religioasă creștină ca odată în viață să ajungi la locuri sfinte unde s-a născut Mântuitorul Iisus Hristos, unde a propovăduit creștinismul și unde a suferit răstignirea pe cruce. Ei... Acești doi călători germani, unul se numea Peter Sparnau iar celălalt se numea Ulrich Von Tennstadt, la întoarcerea lor de la locurile sfinte, în anul 1385, au ajuns la Târnovo, în Bulgaria, iar de aici în Țara Românească. Menționează în însemnările lor de călătorie Șiștovul românesc, numit Podul Șiștovului, Zimnicea de astăzi. Tot acum e menționată localitatea Russenart - Roșiorii de Vede. Niște roșioreni, sprinteni la minte, au înființat o societate comercială, cel puțin așa am văzut în ziar, care poartă prima denumire a orașului lor și anume Russenart, prima denumire apărută într-o limbă străină, într-o cronică străină.

Un alt călător din această perioadă, Anton Verancsics, cred că un ceh, un slovac sau un maghiar după nume, menționează lupta de la Nicopole din 1396. Și el vorbește despre Nicopolea Mică sau Turnu, unde Regele

Ungariei, Sigismund, învinge pe turci și cucerește orașul, avându-l aliat pe Mircea cel Bătrân. Iată deci, că intrăm în istoria Evului Mediu nu numai la un loc de cinste, dar într-o perioadă istorică de maximă importanță, o cruciadă a Occidentului European împotriva Imperiului Otoman.

Tot despre Turnu - dar care nu se numea Măgurele, ci așa i se spunea, Turnu sau Cetatea Turnu, dar mai purta în însemnări și o altă denumire: Nicopolea Mică sau Nicopolis Minor, în latina medievală - vorbește și cavalerul burgund, vă dați seama tocmai din Burgundia, din adâncul Franței, Wallerand de Wavrin, eroul principal al cronicarului Ierhan, după unii Jehan, eu l-am găsit Ierhan de Wavrin, care a luat parte, în calitate de comandant al flotei burgunde a cruciaților, la cererea împăratului bizantin Ioan al VIII-lea Paleologul (1425-1448), în sprijinul mării Cruciade proiectate de Papa Eugeniu al IV-lea de la Roma pentru eliberarea Peninsulei Balcanice și alungarea turcilor din Europa. El a luat parte la asediul Cetății Turnu și menționează existența acestei cetăți. Pentru noi este o informație de mare importanță.

Din povestirea unui călător german rămas anonim, ne-a rămas o descriere a regiunii teleormănene de mai târziu, de la sfârșitul secolului al XVIII-lea, mai precis din 1790. Acesta spune că, coborând la Dunăre și urmându-i cursul, în Zimnicea a găsit o schelă de negustori turci. Eu am găsit și alte surse unde sunt consemnate aceste schele, adică debarcader unde se descărcau și se încărcau cereale și vite de către negustorii turci în timpul regimului fanariot. Spune acolo, despre Pietroșani, că este un sat mare, cu oameni gospodari. Și călătorul anonim arată că în satele situate de-a lungul Dunării, de la Zimnicea până la Giurgiu, sunt toți oameni înstăriți - pentru noi este de bine - oameni care au în curte boi, bivoli, oi,

găini, găște, rațe. Deci, arată și sfera noastră de preocupări și de meserii. Cu ce ne ocupam? Cu creșterea vitelor, cu agricultura, aveam păsări pe lângă curte. Și iată că tot inventarul ăsta agricol pentru noi este o posibilitate de edificare a problematicii economice și sociale din secolul al XVIII-lea.

– În afară de aceste surse de informare și documentare străine, mai cunoașteți și altele de natură politică, militară, care să menționeze numele de Teleorman?

– Da. În războiul ruso-turc care s-a încheiat prin Pacea de la Iași din 1793 precum și cel din 1806-1812, când rușii ne-au răpit Basarabia prin Pacea de la București, un rol important l-a jucat și Generalul Langeron, un francez stabilit la Curtea Țarului Rusiei și care participă, în calitate de general al armatei ruse, la război și care prin știrile lăsate de el spune și despre Zimnicea. Și spune lucruri interesante. Că vama de la Zimnicea dădea în fiecare lună Statului, respectiv Țara Românească, 5000 până la 6000 de galbeni, taxă. Asta înseamnă că era o sursă de venit deosebit de importantă și că Zimnicea juca un rol activ sub raport economic aici, pe malul Dunării. Cu ocazia Războiului de Independență din 1877-1878, diferiți corespondenți militari străini care au însoțit trupele au venit aici și amintesc în știrile și reportajele transmise redacțiilor centrale și din alte părți nume de localități din Teleorman. Corespondentul Ziarului Imperial, și care nu era oricine, pentru că semna corespondența, reportajul, în felul următor: Marchizul de Van de Tohe, ceea ce însemna că era fie portughez, fie spaniol, menționează Zimnicea și Alexandria prin care a trecut el personal ca să ajungă la Giurgiu în ziua de 26 august 1877. Tot acest marchiz, în postura lui de corespondent de presă, arată și despre Turnu Măgurele câte ceva. Și anume, la 23 septembrie 1877, el participă, asistă la discursul ținut

de Colonelul Sergiu Candriano la înmormântarea unor militari români căzuți în război.

Un alt corespondent, de data aceasta un ziarist francez, care scrie în 1879 o lucrare de memorialistică, relatează despre trecerea Dunării la Zimnicea, caracterizând localitatea ca fiind „plină de sucursalele marilor magazine”. Avea Zimnicea sucursale de mari magazine în timpul Războiului de Independență! Vorbește de restaurante unde petreceau ofițerii veniți în convalescență, răniți pe front și trimiși în refacere în spate. Vorbește și de aventurieri, la Zimnicea, care nu erau români de-ai noștri. Veniseră cu ocazia războiului. Și de falsificatori de bani vorbește. Asta-i foarte trist. Aici sosesc, spune el, veștile de pe frontul de la Plevna. Ei... La Turnu Măgurele, același corespondent francez îl cunoaște și îl întâlnește pe I.C. Brătianu care era primul ministru al Guvernului român și liderul Partidului Național Liberal. Spune că stătea în Prefectură, acolo avea biroul la Turnu Măgurele, și cerceta mersul războiului - ai noștri erau cu trupele dincolo, pe teritoriul Bulgariei, împotriva Imperiului Otoman - fără însă, menționează el, să înceteze a conduce politica Principatului. Deci, practic, în informația ziaristului francez noi aflăm că primul ministru dirija treburile publice, treburile țării, din Turnu Măgurele. Pentru noi, este o flatare, dacă sediul provizoriu al Guvernului României, o perioadă, în 1877, a fost în Teleorman, la noi.

– Poziția geografică a Teleormanului a jucat vreun rol în cunoașterea sa de către Europa Centrală sau chiar Apuseană în Evul Mediu?

– Da. Teleormanul sau mai precis localități din Teleorman erau cunoscute negustorilor din centrul Europei pentru că pe aici treceau marile drumuri comerciale către Peninsula Balcanică și către Orientul apropiat. Fac

o mică paranteză. De ce se discută acum, în 1998, problema construirii unui nou pod care să lege Europa Centrală cu Orientul Mijlociu, cu Grecia și așa mai departe? Pentru că urmează o axă rutieră de o importanță deosebită în probleme economice. Și lumea încă de atunci își pusese problema legăturilor economice între Europa Centrală, de Apus și Orientul Apropiat. Drumul venea din Europa Centrală, repet, de la Viena și Praga, trecea pe la Oradea, Cluj, Alba Iulia și Sibiu de unde, prin pasul Turnul Roșu, cobora în Țara Românească pentru a ajunge la Turnu Măgurele și la Zimnicea, continuând apoi către Peninsula Balcanică. Erau sute de care cu coviltir care cărau mărfuri, aduceau de la Leipzig și le plasau în Peninsula Balcanică. Îmi veți spune: plăteau dări la vamă? Cum să nu! Plăteau la Turnu Măgurele, plăteau la Zimnicea, la Pietroșani, plăteau la Islaz. În funcție de vama prin care treceau. Deci noi, pe teritoriul județului Teleorman, aveam atunci patru vămi. Sau plăteau la târgurile de la Roșiorii de Vede și de la Mavrodin. Ce vindeau localnicii, teleormănenii noștri, dacă aveau relații cu negustori din Centrul Europei? Am găsit lista. E practic ceea ce au vândut zeci și sute de ani și anume: cereale, vite mari, oi, pastramă, pește, unt, miere de albine, ceară, cherestea, vin. Ar fi bine ca și în ziua de astăzi să reușim să vindem o gamă atât de variată de produse. Cumpărau, totodată, de la negustorii străini, îmbrăcăminte, postavuri, covoare, mirodenii, articole de podoabă. Ei... Aceste legături economice au făcut ca Teleormanul și localități teleormănene să figureze în scrierile Europei Centrale și ale Europei de Apus.

– Domnule Profesor, vă mulțumesc!

2 martie 1998

X

OCUPAȚI ȘI OCUPANȚI

– Domnule Profesor, de când putem vorbi despre ocuparea și jefuirea județului nostru? Care a fost prima ocupație?

– La o asemenea întrebare s-ar putea da un răspuns care ar dura o oră. Și ăla ar fi în rezumat! Totuși, trebuie să formulăm un răspuns concis. Prima stăpânire străină, fie ea și de scurtă durată, în comparație cu altele mă refer, a fost stăpânirea romană. Nu mă refer la cea rezultată în urma războaielor daco-romane din anii 101-102, 105-106, pentru că aceasta, sincer vorbind, a afectat mai puțin teritoriul Teleormanului decât alte stăpâniri ulterioare. Eu mă refer la expediția din anii 11-12 era noastră a generalului roman Sextus Aelius Catus care a distrus trei cetăți din Câmpia Munteană - Zimnicea, Popești și Piscul Crăsanilor - și a strămutat, dincolo de Dunăre, 50000 de geți din Câmpia Munteniei, pentru a crea o zonă de siguranță la granița Imperiului Roman. Deci, prima stăpânire ar fi aceasta, anii 11-12 și prima invazie recunoscută în documente scrise. Restul este arheologie mai mult. După retragerea aureliană din Dacia, 271-272 era noastră, locuitorii din Lunca Dunării, de pe Valea Călmățuiului, de pe Valea Glavaciocului, au suportat, au suferit de pe urma valurilor succesive ale populației migratoare: vizigoți, huni, slavi, pecenegi, tătari. Vorba lui Alecsandri: „Vin și hunii, vin și goții/ Vin potop, potop cu toții”. Acestea au fost invazii distrugătoare, iar populația de aici a trebuit să le suporte. Marea ei majoritate s-a retras în

pădure, că doar teritoriul ăsta, „Deliorman” se numea atunci - mai târziu a suferit fenomenul ăsta de metateză și „D” s-a transformat în „T”- și care însemna „codri fără de sfârșit”. Totuși, populația autohtonă a rămas pe loc, a muncit și a produs. „Dovada”, mă puteți întreba, „cum a produs, domnule?” Păi dovada cea mai bună mi-o dau descoperirile arheologice de la Socetu, Dulceanca, Olteni, Sfîntești, Zimnicea și așa mai departe. Au scos la iveală urme de viață materială, inclusiv produse meșteșugărești, grâne, ceea ce înseamnă că lumea a stat sub jug străin, dar a muncit și a rămas în continuare pe aceste meleaguri. Avem în acest sens și mărturii documentare din secolul XIII. Diploma Ioaniților, din 2 iunie 1247, amintește existența în stînga Oltului - și noi în stînga Oltului suntem - a voievodatului lui Seneslau care, fără discuție, se prelungea până la Dunăre, zona de câmpie Vlașca și Teleormanul. Iată urme documentare foarte elocvente pe linia răspunsului la întrebarea pe care mi-ați pus-o.

Vreau să completez și anume: la sfârșitul secolului XIV, turcii, în expansiunea lor, au ajuns la Dunăre, la malul drept al Dunării, amenințând direct teritoriul județului nostru. Numeroase expediții militare turcești, în Evul Mediu, întreprinse asupra Țării Românești s-au făcut prin teritoriul județului Teleorman. Mircea cel Bătrîn își dă seama de importanța strategică a Teleormanului și reface vechea cetate Turris de la Turnu Măgurele și totodată fortifică cetatea de pământ de la Frumoasa. În octombrie 1394, oastea de 40000 de oameni a lui Baiazid Fulgerul trece Dunărea pe la Nicopole, Turnu Măgurele, până la Rovine. Noi nu știm precis nici în ziua de astăzi unde a fost Rovine. Dar, oricum, a fost între Teleorman și Argeș pentru că „rovine” înseamnă „loc mlăștinos” în limba slavă. Vă dați seama la ce jafuri s-au dedat spahii și ienicerii turci asupra

populației din Teleorman. În 1417, deci în penultimul an al domniei lui Mircea cel Bătrân, Cetatea Turnu, ca și Cetatea Giurgiu, este transformată în raia turcească și va sta cu acest statut până la Tratatul de la Adrianopole din 1829, ceea ce înseamnă mai mult de 400 de ani. Garnizoana turcească din Raiaua Turnu, în mod periodic, făcea incursiuni de pradă în satele din împrejurimi, la Ologi, la Dracea, la Segercea și în alte localități rurale unde pur și simplu pârljoleau satele, gospodăriile și pe locuitori.

Iată, deci, aspecte fundamentale bazate pe mențiuni documentare cu privire la ocuparea teritoriului nostru de către diverse popoare și la jefuirea populației noastre vreme de secole.

– Domnule Profesor, în epoca modernă, în secolul XVIII, această situație s-a menținut, ținând cont de marile schimbări care au intervenit în lume?

– Din păcate, pentru noi românii, s-a menținut, inclusiv pentru județul Teleorman. Și în epoca modernă, mai precis în secolul al XIX-lea, acțiunile de jaf și cotopire a teritoriului Teleormanului au continuat dar, îmi permit să spun, că la o scară mai redusă în comparație cu ce se întâmplase ulterior.

În 1829, Raiaua Turnu revine la sânul Țării Românești. Nu i s-a spus de la început Turnu Măgurele, ci Turnu. Mai târziu, când satul de alături, Măgurele, se va uni cu Turnu, de atunci, sub raport administrativ, se va numi Turnu Măgurele.

Ei... Din moment ce turcii nu mai aveau o raia în zona județului nostru, însemna că jefuirea teritoriului nostru a scăzut în intensitate și în amploare. Totuși, în 1828, în timpul Revoluției lui Tudor Vladimirescu, cete răzlețe de turci, de „bazbuzuci”, cum le spuneau documentele și nu în mod greșit, atacă pe 10 aprilie orașul Roșiorii de Vede și omoară 170 de locuitori

și jefuiesc pur și simplu orașul. În noiembrie 1848, la o lună doar după ce Revoluția fusese înăbușită prin intervenția forțelor străine, în Teleorman are loc o recrudescență, o reizbucnire a Revoluției din vara lui '48. Căimăcamia, acest organ provizoriu de conducere a Țării Românești imediat de după Revoluție, trimite aici detașamente turcești și căzăcești. Ei... Atât turcii, cât și cazacii s-au întrecut în jafuri, în violuri, în furturi, în incendii, la Piatra, la Vânători, la Lisa, Scrioaștea, Măldăieni, la care se adaugă bătăliile crunte aplicate locuitorilor care se răzvrătiseră. Așa că, în secolul XIX, în plină epocă modernă, teleormănenii au trebuit să suporte, ca nimeni alții, jafuri și cotropiri străine.

– Dar în secolul nostru, în secolul XX, Domnule Profesor, au mai fost teleormănenii cotropiți, ocupați?

– Apelând la istorie, dar și la istoria vie, pentru că sunt oameni care trăiesc, și cel puțin în cariera mea didactică și de cercetare a trecutului acestui județ am stat de vorbă cu sute și sute de oameni care suferiseră ororile ocupației germane din Primul Război Mondial, trebuie să recunoaștem că am fost cotropiți, am fost ocupați.

Astfel, pentru perioada 4 noiembrie 1916 - noiembrie 1918, când trupele germane ale Kaizerului Wilhelm II și-au făcut prezența pe teritoriul nostru venind din două direcții, direcția Zimnicea și direcția Olt - Roșiorii de Vede, teritoriul nostru a fost ocupat vreme de doi ani. Localitățile județului, atât orașele cât și satele, au fost supuse unui jaf sistematic, o exploatare economică sistematică, metodică, așa cum numai comandamentul german știa să facă. Au luat totul. De la stuful din bălțile județului, până la clopotele bisericilor. Nu a rămas nimic nejefuit, metodic vorbesc, de comandamentul de ocupație german. Toate documentele pe care

le-am văzut, și din arhiva județului, și din arhiva națională, au antetul sus „Comandamentul Etapelor din Teleorman”.

Toți cetățenii județului au fost obligați să livreze Comandamentului de Etapă German carne de porc, un porc la două familii, furaje, grâne, paie, iar atunci când nu achitau la timp aceste produse, localitățile erau amendate în totalitatea lor cu mari sume de bani. Am făcut totalul eu. Totalizând toate aceste amenzi pe județ, de exemplu, în 1917, ele se ridică la 14597303 lei. Păi ce însemna 14 milioane și jumătate acum 80 de ani... Era o sumă enormă și locuitorii au trebuit s-o suporte fără să crâcnească.

Au ridicat și au trimis în Germania, de aici, din Teleorman, numai 100 de mașini de cosit, 200 de mașini de secerat, 500 de pluguri, 50 tobe de fier, 16 clopote de biserici, inclusiv clopotul Catedralei din Alexandria. Trupele de ocupație germane au distrus, au avariat și au devastat în orașele județului nostru două școli, una la Zimnicea și una la Alexandria, Uzina Electrică din Roșiori, o cazarmă, mă refer la Cazarma Regimentului 20 Dorobanți de la Turnu Măgurele. Peste 400 de case ale țăranilor noștri au fost pur și simplu distruse. Peste toate acestea, autoritățile de ocupație au asasinat 32 de locuitori și au schingiuit 23. Printre cei schingiuiți s-a aflat și preotul Alexandru Delican de la Catedrala „Sfântul Alexandru”. 690 de teleormăneni au fost arestați pentru că s-au opus autorităților de ocupație.

A fost o adevărată dramă ce s-a întâmplat cu preotul acesta. Șase luni de zile a fost anchetat, bătut la tălpi de către polițiști germani din Poliția Militară ca să răspundă la întrebarea dacă, atunci când un subofițer german a intrat în Catedrală și a cerut să-i fie date icoanele amintite, suflăte în aur, a fost ucis de către preot. Ei... 6 luni de anchetă, bătut zi și noapte, n-au putut să scoată acel „– Da, recunosc, eu l-am tăiat cu securea pe subofițerul

german care a venit să jefuiască odoarele sfintei noastre biserici”. După 6 luni s-au plictisit, au obosit anchetatorii și l-au lăsat în pace. Dar nu este singurul caz. Au mai fost și alte cazuri.

Ilustra familie Noica, Andrei Noica și Paraschiv Noica, care erau moșieri, nu s-au supus ordinelor Comandamentului Etapelor Germane de a preda grâne și vite. Știți cât timp au stat închiși? Doi ani! Fără să fie condamnați. Ținuți preventiv și cu anchete, nu s-au lăsat supuși autorităților de ocupație germană. Așa că lumea a avut enorm de suferit în acele vremuri.

Și pentru că suntem la o evocare a jafului exercitat de străini asupra Teleormanului, ca județ, și a locuitorilor săi, aș mai vrea să dau un exemplu mai aproape de zilele noastre și anume: jefuirea Teleormanului de către trupele sovietice și de către autoritățile militare sovietice.

Ei... Pe unde au trecut trupele sovietice luat tot ce se putea lua. Trupele sovietice au apărut pe teritoriul Teleormanului odată cu ziua de 1 septembrie 1944 pentru că la 30-31 august au intrat în București iar, în aceeași zi, unități de avangardă s-au îndreptat către Alexandria, Roșiori, Turnu Măgurele. Peste teritoriul nostru, peste localitățile noastre, peste locuitorii noștri s-au abătut trupe sovietice venind din două fronturi de luptă. O adevărată nenorocire. Au venit și unitățile Frontului 2 Ucrainian, comandat de Mareșalul Rodion Malinovski, dar au venit și trupele sovietice de pe teritoriul Bulgariei, de pe Frontul 3 Ucrainian, comandat de Mareșalul Tolbuhin. Ce rămânea de la unii cumva, luau ceilalți.

Aș mai vrea să dau un exemplu. Cei mai în vârstă își mai aduc aminte. În zilele de 7, 8 și 9 septembrie 1944, trei zile, au luat din Teleorman 483 de cai. Să plătească cineva? Nimic! Dacă insistai, riscai să te împuște. Au mai luat 161 boi, 205 porci, 683 kg cereale, 261 căruțe și mă opresc aici cu

cifrele pentru că ele continuă și demonstrează ce jaf s-a putut întâmpla în Teleorman în numai 3 zile, odată cu trecerea trupelor sovietice.

Dar, când s-a terminat războiul, unele trupe sovietice, care se întorceau de pe front, au primit ordin pe traseu să se stabilească pe teritoriul județului Teleorman. Și nu pentru o zi, o săptămână, o lună. Pentru câțiva ani! Și au ocupat aproape în întregime orașul Turnu Măgurele, cât și Alexandria. Au luat cele două cazărmi, jefuind populația. Și întreținerea acestor mii de militari sovietici o făceau Primăria de Alexandria, Prefectura de Teleorman de la bugetul la care subscriau cu taxe și impozite locuitorii noștri. Închipuți-vă că numai întreținerea trupelor sovietice staționate în Teleorman în primul trimestru al anului 1946 a costat Prefectura 13260667 lei. Un trimestru! Militarii sovietici s-au dedat la jefuirea populației. Într-un Raport al Poliției din Turnu Măgurele adresat Inspectoratului General de Poliție, din 15 iulie 1945, se arată că, citez: „Ostașii sovietici cantonați în oraș au bătut gărzile cetățenești, l-au bătut pe cetățeanul Ion Bărbulescu, l-au jefuit pe stradă pe gardianul public Gheorghe Mândica luându-i suma de 70000 lei, iar în cartierul Măgurele au pătruns în casele locuitorilor pe care le-au jefuit”. În afară de toate acestea, autoritățile sovietice ridicau o serie de bunuri materiale, hai să spunem cu acte în regulă, dar fără despăgubirea cetățenilor. Îți dădea o simplă chitanță, și asta ținea loc de nimic, prin Comisia de Alianță și Control. Ce au luat? Au luat vite, au luat grâne, au luat tractoare de la Țigănești și din alte comune bogate pentru vremea aceea, sub pretextul că trupele române care au luptat pe teritoriul sovietic au jefuit și acum trebuie compensată pierderea prin ceea ce luau ei de la țărani.

În România a fost Comisie de Armistițiu și în Bulgaria și în Ungaria și în Finlanda, adică, în acele țări care au fost aliate cu Germania și au făcut parte din Axa Berlin - Roma - Tokio. S-au desființat. Dar la noi a mers. Nu știu din ce motive. Parcă a fost un blestem. Comisia de Armistițiu și-a lichidat activitatea târziu, după 1947, mai precis după ce s-a semnat Tratatul de Pace de la Paris. Comisia de Control avea sediul la Alexandria, unde este Liceul Agricol și zonă de control, de asta îi și spunea Comisia de Control. Ar fi trebuit să fie și americani și englezi. Cum nu i-ai văzut mata, nu i-a văzut nimeni pe anglo-americani, ci numai pe sovietici care erau omniprezenți și luau, v-am spus, caii din bătătura oamenilor, boii de la jug, vaci, oi, grâne, tractoare - aveau o boală și la astea. Au fost câțiva moșieri pe aici, care aveau automobile. „- Davai, davai!”, le-au trimis în URSS ca bunuri de război pentru despăgubire. Și la tot chinul acesta, s-a mai adăugat ceva: Sovrom-urile, despre care s-a amintit, după Revoluție, câte ceva, au fost cel mai sinistru exemplu de jefuire și de cotropire a bogățiilor naționale ale României. SovRom Petrol lua tot petrolul, SovRom Cărbune, SovRom Metal, SovRom Transport, SovRom Lemn și așa mai departe. Bunuri valorând zeci și sute de milioane, mă refer la valoarea monedei românești de atunci, au fost încărcate în trenuri și au mers direct către URSS.

Iată deci, că și în secolul XX, chiar la jumătatea secolului XX - Sovrom-urile au rezistat până prin anii '55 - populația țării noastre, inclusiv populația teleormăneană, a fost jefuită metodic de către puteri străine. De aici poate și un anumit resentiment, dar nu vreau să fac acum teoretizarea acestui resentiment la români, față de ceea ce a însemnat ocupația străină.

– Domnule profesor, vă mulțumesc!

31 martie 1998

XI

PREOȚI TELEORMĂNENI DE ALTĂDATĂ

– Întrucât ne aflăm în această lună în care cu toții ne pregătim să trăim bucuria Învierii Domnului prin slujbele ținute de preoții noștri în biserici, m-am gândit că o evocare a păstorilor vieții creștine a Alexandriei de odinioară este binevenită. Domnule Profesor, vă rog să faceți o prezentare a preoților din Alexandria de până la sfârșitul celui de-Al Doilea Război Mondial.

– Nu e o treabă ușoară să faci un pomelnic, ca să mă exprim în limbaj de specialitate, al preoților care au slujit din 1834, când s-a înființat urbea noastră, și până la sfârșitul celui de-Al Doilea Război Mondial. M-am încumetat, și din Hrisoave, din monografii, din fond de arhivă, am reușit să reconstitui și îmi permit să vă răspund la întrebare. De la începutul și până la sfârșitul celui de-Al Doilea Război Mondial, populația orașului Alexandria a fost păstorită de 75 de preoți, începând cu preotul Tudorache care a fost în egală măsură, pentru acei ani, și preotul orașului și învățătorul orașului. Pe urmă a apărut al doilea preot, al doilea învățător ș.a.m.d. Și din acest lung șir de preoți o să amintesc, o să-i iau pe biserici ca să puteți înțelege mai clar.

Începem cu Biserica „Sf. Alexandru”, Catedrala Episcopală de astăzi. Inițial a fost ridicată din lemn, în primăvara anului 1836. La această sfântă biserică au slujit următorii preoți: Enache (1835), preotul Iacob (1836), Tudor (1836), Hrisan și Dragne (1837), Ioan (1839), Barbu Petrea și

protopopul Hristea (1842), Ioan și Tudor (1850), Stoica și Dobre (1851), Ivan Căprescu (1852), Neagu Miceanu (1854), Radu Iliescu (1856), Tudor (1868), Alexandru Popescu (1879), Nicolae Teodorescu (1882), Ilie Bădulescu (1894), pe care cei bătrâni din Alexandria de astăzi și-l aduc aminte, Alexandru Popescu Necșești și mulți alții. Eu mă refer la perioada de până cel de-Al Doilea Război Mondial.

Biserica „Sfinții Apostoli”, a fost construită între 1842-1846. Preoții care au servit la această biserică, în ordine cronologică, au fost următorii: Iacob și Tudor, Barbu Duhovnicul (1846), Florea (1848), Ioniță și Stoica (1851), Costea Duhovnicul (1860), Ion Văleanu, Dumitru Stănescu, Constantin Marinescu, Alexandru Popescu, Ghiță Georgescu, Ion Ionescu, Nicolae Teodorescu, Ștefan D. Popescu. Sunt preoții care au slujit la Biserica „Sfinții Apostoli Petru și Pavel” până în preajma și chiar în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial.

Biserica „Sfântul Nicolae”, a fost zidită între 1848-1850. Primul preot care a slujit la această biserică a fost preotul Rizea, mort în 1888. Nu știu anul său de naștere. Apoi a urmat fiul său, preotul Dobre Rizea, mort în 1895. După Dobre Rizea vine fiul acestuia, preotul Petre D. Rizea, decedat în 1903. Deci, din familia acestuia, trei din ei au slujit ca preoți la Biserica „Sfântul Nicolae”. Bunicul, fiul și nepotul. După care urmează preoții Anghel Ionescu, preotul Demetrian, preotul Nedelea Georgescu, care a slujit cel mai mult în acest sfânt lăcaș, el fiind și profesor de religie la Liceul „A.I. Ghica” din Alexandria de atunci.

La Biserica „Sfinții Împărați Constantin și Elena”, ridicată în 1852, găsim în Hrisov numele unor preoți și anume: Ioan Erein (1852-1853), Manoilă Drăgănescu (1853-1870), Albu Bănărescu (1872), Radu Iliescu

(1872-1895), Tache Sfetcu, Marin Albulescu, Stan Micescu, Nicolae Teodorescu, Ioan Ionescu, părintele Gheorghe Tuinea, cunoscut de absolut toată obștea Alexandriei, părintele Ilie Ciobănete, pe care l-am cunoscut și eu pentru că a trăit și după 1960 când am venit în Alexandria ca profesor.

Biserica „Cuvioasa Paraschiva”, a fost construită între 1859-1861. Cunoaștem și de aici pomelnicul preoților: Bogdan Bobe, Vasile Duhovnicul, Alexandru Derihan, acesta desfășurând o intensă activitate bisericească și în egală măsură aș spune, socială și culturală. El a fost, de altfel, și inițiatorul și conducătorul Mișcării Cooperatiste de la Alexandria, activând mult timp la Banca Populară „Alexandru Ghica”. Urmează apoi preoții Ioan Ionescu, Teofilact Ionescu, Pantelimon Ionescu pe care, la fel, am avut ocazia să-l cunosc pentru că a trăit mult, peste 90 și ceva de ani.

În sfârșit, Biserica „Sfânta Adormire a Maicii Domnului”, zidită între 1858-1860, unde au slujit preoții: Vlase Duhovnicul, Teodor Vlădescu, Alexandru C. Popescu, Ion Moiescu, Badea Demetrian, Gheorghe I. Voivozeanu, Ștefan Popescu, părintele Gheorghe Stăiculescu, acesta desfășurase o bogată activitate cultural - religioasă atât în Alexandria, cât și în județ.

Îmi dau seama că nu i-am pomenit pe toți cei 75 de preoți. Calculul pe care l-am făcut nu este estimativ, dar nu vreau să fac un pomelnic, ci să menționez principalii preoți care au slujit în cele șase lăcașuri creștin ortodoxe din Alexandria noastră de până la cel de-Al Doilea Război Mondial.

– Din discuțiile purtate cu dumneavoastră, am înțeles că județul nostru a dat țării și Bisericii Ortodoxe o serie de prelați cu o înaltă pregătire teologică, filozofică, istorică, preoți care au contribuit la dezvoltarea culturii

românești. Domnule Profesor, v-aș ruga să ne menționați câteva personalități.

– Într-adevăr, a dat și ce a dat a creat epocă în cultura teologică românească. Din lungul șir al prelaților teleormăneni cu înaltă pregătire teologică și culturală, îmi permit să citez câțiva dintre ei. Și anume, pe Gala Galaction, pe Negoită Atanasie, pe Stănescu Vartolomeu, pe Șerbănescu Nicolae, pe Mircea Ioan și mulți alții.

Dați-mi voie să le fac câte o caracterizare la fiecare din acești 5-6 prelați de mare cultură teologică și de cultură națională și universală.

Părintele Gala Galaction, născut la Didești, lângă Roșiorii de Vede, în 1879, mort în 1961, a fost și rămâne în istoria literaturii române ca unul din cei mai mari prozatori pe care i-a dat poporul român, în special în schițe, nuvele și romane. El a fost totodată unul din marii publiciști pentru că în presa vremii, până prin anii '40, '45, '48 - pe urmă s-a îmbolnăvit, paralizie progresivă - el are cel puțin 1500 de articole. Lăsăm la o parte cărțile pe care le-a scris. El a fost un memorialist. Chiar la sfârșitul anului 1997 i-au apărut din nou, într-o versiune nouă, „Memoriile”. A fost un mare teolog și ca activitate practică desfășurată, dar și sub raportul culturii teologice pe care și-o dobândise. A fost un traducător și nu un traducător de mâna a doua. El traducea din greaca veche, traducea din ebraică și traducători din greaca veche și ebraică îi numeri pe degete. Nu știu dacă astăzi mai avem 2-3 în țară care să poată executa o traducere și să facă și stilizare pe măsura traducerii. Părintele Gala a fost profesor universitar la Institutul Teologic din București și a fost defensor ecleziastic al Bisericii Ortodoxe Române. Defensorul ecleziastic al Bisericii Ortodoxe Române însemna un fel de procuror șef. De aceea, o bună parte din subiectele pe care dânsul le tratează

În proza sa, în romane în special, sunt inspirate din cazuri reale pe care le-a cunoscut, le-a anchetat de-a lungul activității sale ca defensor ecleziastic. Încoronarea supremă a activității sale: membru al Academiei Române. Mai sus de Academia Română nu există. De altfel, în fiecare țară, să știți, că Academia este forul cultural suprem care îi încoronează pe cei care merită prin activitatea pe care o desfășoară de-a lungul vieții. Eu vorbeam despre opera de traducător al lui Gala Galaction și vreau să vă spun că el a tradus Noul Testament și a participat și la concursuri internaționale. Mi se pare că la cel organizat de Societatea Biblică Britanică. Împreună cu un alt preot erudit, cu Vasile Radu, el a tradus Biblia. Ori cine se obligă sau se angajează să traducă Biblia vă dați seama ce nivel de pregătire intelectuală poate să aibă. Ori Gala Galaction, pe numele lui adevărat Grigore Pișculescu, a avut un asemenea grad înalt de pregătire intelectuală.

Părintele Negoită Atanasie, teolog de mare clasă, orientalist și traducător, născut în 1903, la Seaca, și mort la venerabila vârstă de 92 de ani, adică în 1995, la București. Era licențiat în Teologie din 1930. Luase licența cu maximum, adică cu „Magna cum laude”. În același timp era licențiat și al Facultății de Litere, Secția Limbi Clasice (greaca, latina), de la Universitatea București. Își desăvârșește studiile la cele două mari cetăți ale creștinismului: la Atena și la Ierusalim. Între anii 1932-1938 era conferențiar universitar pentru studii biblice la Facultatea de Teologie a Universității din București și are un studiu fundamental apărut mai târziu, există și acum în biblioteci, extrem de interesant și original, așa spune, despre „Manuscrisele de la Marea Moartă”. Prin acest studiu privind Manuscrisele de la Marea Moartă, părintele Atanasie Negoită a devenit o personalitate de talie universală. Cine studiază această operă observă că, în bibliografia cu

privire la Manuscrisele de la Marea Moartă, preotul Negoită de la Teleorman este cam pe locul trei. Originale și interesante puncte de vedere noi. La toate acestea vreau să adaug că părintele Atanasie Negoită a publicat peste 100 de articole și studii, atât în țară cât și în străinătate, în special în Franța, Grecia, Germania și în Israel.

Bartolomeu Stănescu, teolog, sociolog și publicist, născut în 1875, la Ciuperceni și mort în 1954, la Mănăstirea Bistrița din județul Vâlcea, unde dânsul s-a retras de bună voie. Avea nevoie de liniște, avea nevoie de singurătate ca să poată să-și scrie partea finală a operei sale. Părintele Bartolomeu Stănescu era absolvent al Facultății de Teologie din București și a fost mulți ani preot al Capelei Române din Paris. Și nu trimitea acolo orice preot... A urmat aici, cât timp a fost la Paris, sociologia cu unul dintre cei mai mari sociologi și profesori universitari pe care i-a avut Europa, Emile Durkheim, luându-și, în capitala Franței, doctoratul în sociologie. Venit în țară, a fost, ca să spun așa, promovat în munci de mare responsabilitate morală și profesională. A fost Inspectorul General al Seminariilor Teologice din țară, a fost profesor universitar de Exegeză a Noului Testament, asta înseamnă că stăpâna absolut Noul Testament din moment ce făcea exegeză, el interpreta și ideile și termenii de specialitate. A fost Episcop de Râmnic și de Turnu Severin. Pentru erudiția sa a fost delegat la Conferința Ecumenică de la Stockholm din 1925, președinte al Conferinței Regionale Balcanice a Alianței Mondiale pentru Înfrățirea Popoarelor prin Biserică. Iată, deci, că preotul Bartolomeu Stănescu a făcut față cu cinste, cu devotament, cu abnegație, nu numai în țară, ci și în străinătate, ducând celor din afara hotarelor, ca să spun așa, și făcându-le cunoscut geniul preoțimii românești și al poporului român.

Părintele Nicolae Șerbănescu a fost teolog și istoric. Era mai tânăr decât ceilalți, născut în 1914, la Negreni, în comuna Tătăraști de Jos, doctor al Facultății de Teologie din București. O operă vastă, serioasă, de înalt nivel calitativ. Aș menționa, pentru că eu fiind profesor de istorie, m-a atras mai mult latura istorică a operei preotului Nicolae Șerbănescu, „Monografia istorică a Mănăstirii Snagov”, o operă foarte interesantă. Se cunoaște imediat că ai de-a face cu un erudit în problemă. Aș menționa „Istoria Mănăstirii Curtea de Argeș”, la fel, inclusiv partea legendară, „Istoria Mănăstirii Dealu”, o lucrare monografică foarte interesantă despre Mircea cel Bătrân, domnitorul Țării Românești între 1386-1418.

Mircea Ioan, născut în 1903, în comuna Măgura, licențiat al Facultății de Teologie din București, încă din 1930 obține, datorită inteligenței, culturii și seriozității de care a dat dovadă, o bursă de studiu la Colegiul „Saint Basil” din Strasbourg. A fost doctor în teologie cu o teză, care și astăzi are valabilitate și este consultată, intitulată „Epistola I a Sfântului Apostol Petru. Introducere și comentarii”.

Iată deci, numai 5-6 prelați ortodocși din Teleorman care fac cinste și astăzi, după moartea lor, Bisericii noastre naționale, prin cultură, prin cinste, prin probitate morală, prin erudiție, prin tot ce vreți, prin operă în special.

– Domnule profesor, au fost preoți în județul nostru care au apărut cu prețul libertății personale și chiar al vieții Biserica și religia noastră?

– Au fost! Au fost destui care s-au expus, și-au asumat riscul. Dar timpul nu ne permite să-i trecem pe toți în revistă. Aș da totuși câteva exemple.

Pe preotul Alexandru Delican din Alexandria care, în 1917, a fost acuzat de autoritățile germane de ocupație, mai precis de Poliția Militară

Germană, că a ucis un subofițer german care a vrut să ia din Catedrală toate odoarele bisericesti suflate în aur sau argint, după ce nemții luaseră din Alexandria clopotul Catedralei și nu numai al Catedralei. Mai luaseră clopote și de la alte biserici din Alexandria și din județul Teleorman ca să le topească, să facă din ele gloanțe și să tragă în ostașii noștri. Ori preotul a fost arestat, anchetat și maltratat timp de 6 luni de zile. Există în arhivă documente din care rezultă și relatări ale cetățenilor din Alexandria de acum 70-80 de ani, care spun că a fost pus cu picioarele pe o tablă înroșită în foc ca să recunoască. El s-a opus autorităților germane și chiar a ucis un subofițer german apărând averea bisericii noastre. Șase luni nu au putut să scoată nimic de la dânsul și i-au dat drumul. După ce s-a terminat războiul și trupele de ocupație germană au plecat de aici, fiind învinse, părintele Alexandru Delican a recunoscut în fața noastră, a românilor, că și-a făcut datoria apărând Biserica strămoșească de jaful la care era expusă de către străini.

Aș pomeni numele preotului Metodie Popescu din Turnu Măgurele care, în vremuri grele, în perioada regimului comunist a apărât prin viu grai, prin predici rostite în fața altarului, ideea creștină. Și a fost arestat la 15 august 1952 și nu s-a mai întors. A decedat în închisoare.

Aș pomeni pe preotul Bogdan Băldescu de la Turnu Măgurele. La fel, a murit în 1952, în acel loc sinistru din Dobrogea care s-a numit Canalul Dunăre - Marea Neagră. Pe preotul Constantin Marinescu de la Măldăieni care a murit în 1951 în temnița de la Galați. Șirul preoților care au plătit cu libertatea și cu viața, atitudinea lor și poziția lor morală și patriotică, ar putea continua. Dar eu mă opresc aici, la câteva exemple.

– Domnule Profesor, aş dori să vorbim puțin și despre rolul Bisericii Ortodoxe Române în istoria poporului nostru.

– Edificiul național al românilor are la bază trei piloni de susținere: școala, biserica și armata.

În ceea ce privește rolul Bisericii, al Bisericii Creștin Ortodoxe ca pilon de susținere morală, în primul rând, al poporului nostru și al Statului Român Național Unitar, este imens. Și, dacă facem apel la izvoarele istorice, în majoritatea cazurilor publicate, în special de Iorga, și la cele care încă nu au fost publicate, dar vor fi, constatăm că în marile evenimente istorice prin care au trecut poporul nostru și țara noastră, Biserica a fost omniprezentă.

Îmi vine acum în minte exemplul din primăvara anului 1457, din aprilie. Pe Câmpia de la Direptate, cum spune cronicarul, când Ștefan cel Mare a fost încoronat ca domn al Moldovei, cine l-a încoronat, cine era lângă el, cine l-a miruit? Mitropolitul Moldovei, Teoctist. Și nu numai în cazul lui Ștefan cel Mare, dar și la ceilalți domnitori, cum ar fi la Mihai Viteazul și mai târziu, la Cuza Vodă. S-a pus atâta accent pe prezența Bisericii în viața socială, în viața politică și în special în viața spirituală a poporului nostru.

Când s-a realizat România Mare, în 1918, la 1 decembrie, după aceea, la câțiva ani, cine a fost ales Patriarh al României Mari? Un ardelean. Și nu întâmplător, deși era un om de o mare erudiție și de o mare probitate morală pentru că el venea să consfințească tocmai și pe plan religios unirea românilor sub raport spiritual, sub raport creștin. A fost Miron Cristea, născut la Toplița, lângă Târgu Mureș. Fusese și Episcop de Caransebeș în Banat, Mitropolit, patriarh al Bisericii Ortodoxe Române.

Instituția preoțească, ca să spun așa, din rândul armatei, care din nou începe să fie realizată acum în anii ăștia, '95, '96, '97, '98 și cred că va continua. La noi nu a existat unitate militară, la nivel de regiment, care să nu aibă preotul ei, confesorul ei. Și pe front, în Primul Război Mondial - Mărăști, Mărășești, Oituz - și în Al Doilea Război Mondial - Basarabia, Bucovina și în adâncul Rusiei și pe urmă în pusta ungurească și în munții Cehoslovaciei - preoții au fost alături de soldați. Îi miruiau, îi blagosloveau, le făceau rugăciunea și plecau la atac.

Iată, deci, care este rolul Bisericii într-un cuvânt: să mențină, să întărească și să apere unitatea spiritual - religioasă a națiunii române.

– Domnule Profesor, vă mulțumesc!

27 aprilie 1998

XII

DESPRE HAIDUCI ȘI HAIDUCIE

– Înainte de a clarifica dacă Teleormanul a fost sau nu leagăn de haiducie, Domnule Profesor, cred că ar fi bine să vedem ce înseamnă termenul de „haiduc” și ce semnificație are cuvântul „haiducie”.

– Haiducia o găsim la toate popoarele din zona Peninsulei Balcanice. Dar, la români, haiducul este considerat ca un viteaz care stă la drumul mare, atacă și despoaie pe cei bogați care asupresc poporul și prada o împarte între oamenii săraci și amărâți. Asta este definiția clară și corectă a „haiducului” în viziune românească. Poporul român i-a preamărit. Înseamnă că i-a iubit. I-a preamărit în balade și în doine haiducești care se învață și astăzi în școală și asta este un lucru bun.

Fără discuție că ar trebui să pomenesc acum, la întrebarea pe care mi-ați pus-o, câțiva haiduci. Eu le-aș spune haiduci celebri în literatura populară românească și de ce nu, în istoria neamului nostru.

O să încep cu Iancu Jianu, care putea să nu fie haiduc deoarece el era un mic moșier din județul Romanați. Avea din ce trăi. Dar și-a dedicat viața luptei pentru dreptatea socială sau chiar națională.

L-aș pomeni pe Tunsul, care figurează în literatura populară, pe Bujor, celebru și el, pe Grozea, toți din Țara Românească, din Muntenia. Îmi permit să-l pomenesc pe haiducul Pinteza Viteazul, caracteristic pentru

întreaga provincie a Transilvaniei și în special pentru partea de nord, Maramureșul, pe Darie, în Bucovina și pe mulți alții.

În cercetările pe care le-am făcut cu privire la haiduci în secolul XIX, pentru că asta a fost secolul de apogeu al haiduciei la români, deși îi găsim figurând și mai înainte, lumea cu care am stat de vorbă mi-a pomenit numele lui Terente, numele lui Coroi. Mi-am dat seama că se face o greșeală între haiduci și bandiți celebri, cum a fost Terente, care a acționat în zona Brăila - Galați, Coroi - care a acționat de la Botoșani, de la Goranda, unde și cântecul spunea: „În pădure la Goranda/ Stă Coroi cu toată banda” - când a fost prins a și cântat în sala Tribunalului: „Să nu mă condamnați la greu/ Că n-am făcut eu nici un rău/ Eu am luat de la bogați/ Și am dat pe la cei săraci, Domnu' Procuror”. Și totuși, Coroi rămâne un bandit de factură modernă, dar nu un haiduc care să intre în istoria poporului nostru.

Ultimul haiduc intrat în istorie, pe care astăzi poporul îl cântă în balade și în doine, este Radu Anghel cu celebrul lui cântec „Radu mării, Radule”, care a operat în zona cuprinsă între Argeș și Teleorman.

Cam aceștia ar fi haiducii mari. Mai sunt și alții, dar noi îi dăm pe cei mari, care au făcut fapte deosebite, intrați în istorie, intrați în literatura populară și de care lumea de la sfârșitul secolului XX totuși își mai aduce aminte.

– Domnule Profesor, județul nostru a avut haiduci? Și dacă a avut, cine au fost și ce au făcut?

– Era normal să aibă. Știți de ce? În primul rând natura oferea un cadru propice pentru haiducie. Pentru că „Teleorman” înseamnă „codrii fără de sfârșit”. Ori haiducii fără codru nu au sens, nu au rațiune. Haiduci în zona de câmpie, rar a fost cazul. Dar nu se poate haiduc fără pădure.

În cercetările pe care le-am întreprins, am constatat că ei sunt semnalati, în Teleormanul nostru, în secolul al XIX-lea, chiar în perioada de început, odată cu Revoluția de la 1821 condusă de Tudor Vladimirescu. Știm acest lucru din romanul lui Bucura Dumbrovă, o scriitoare uitată în ziua de azi, deși la vremea aceea a scris lucrări interesante și frumoase. Mă refer la romanul intitulat „Pandurul” care a apărut și în nemțește de altfel, dar și la volumele de documente privind Revoluția de la 1821, editate de către Academia Română în 1951 și în 1959. Găsim acolo, mă refer la studiile pe care le-a făcut, date și informații din care rezultă că Teleormanul i-a dat lui Tudor Vladimirescu, în iarna lui 1821, 1000 de bărbați pentru oastea sa de panduri. Aceștia au depus jurământ de credință față de Domnul Tudor și față de Revoluția de la 1821, în prezența lui Tudor Vladimirescu și a lui Iancu Jianu, la Măgura Zaveriei, pe Valea Călmățuiului, lângă satul Băsești, în perioada 7-8 martie 1821, adică, după ce Tudor cu mica lui oaste de panduri trecuse Oltul, adică din Oltenia în Muntenia și înainta către București. Oficierea slujbei religioase pentru depunerea jurământului la Măgura Zaveriei, pe Valea Călmățuiului, a fost oficiată de un preot haiduc, de popa Florea și de țârcovnicul Ștefan, amândoi foști haiduci până atunci, trecuți acum în oastea de panduri a lui Tudor Vladimirescu. Patrafîrul folosit atunci de acest preot se afla încă prin 1965 la pensionarul Vasile Minciună din Roșiori. L-am cunoscut pe pensionar, dar nu am avut ocazia să văd patrafîrul. Țăranii din aceste locuri, mulți dintre ei haiduci în cete, au fost ridicați la zaveră - că așa se spunea, nu se spunea revoluție, nici mișcare revoluționară, se spunea zaveră - de acest preot Florea, cât și de către Petre, un alt personaj haiduc care era și hangiu și meseriaș priceput în săparea fântânilor adânci.

Circula prin aceste locuri o baladă care a fost publicată în 1957. Iată numai câteva strofe: „Peste zare/ Valea Mare/ Balta Lungă/ Timpu-n dungă/ E poruncă/ Bâta, furca/ E zavera/ Popii Floarea./ Și a lui Petre./ Tudor Domnul/ Este omul,/ Zice Petre/ Lat în spete/- Sfaturi drepte/ Ni le dete:/ - Lăsați vetre/ De haiduci/ Lăsați sate/ Și departe/ Vă așteaptă/ Luptă dreaptă”. Iată, deci, sensul participării haiducilor din Teleorman la lupta din 1821, la zavera din 1821. Țăranii din acest document publicat în 1957 sunt numiți chiar „haiduci”, „O mie de haiduci/ Cu plete lungi”. Iată deci, o altă confirmare pe plan istoric a participării haiducilor teleormăneni la Revoluția de la începutul secolului XIX.

Foști lucrători ai satului Disăgei, de pe Valea Călmățuiului, care participaseră în masă la Revoluția din 1821, au fost supuși ulterior, după înăbușirea Revoluției, la represalii atât din partea stăpânirii domniei Țării Românești, cât și din partea turcilor care se aflau în Raiua Turnu.

Am o strofă, am s-o citesc: „Ș-am zis verde de alun/ De alun din cel păgân/ Că nu păziți pe rumân/ Și nu-i fuseși frate bun/ Avuseși frunza căzută/ Blestemul să nu te ajungă”. Ceea ce înseamnă că, la sfârșitul toamnei anului 1821, când frunza codrilor ruginise, căzuse, potera i-a văzut în pădure și i-a împușcat.

Mulți haiduci, panduri din Teleorman, au fost uciși de turci în 1822, la un an distanță. Cei care au reușit să scape s-au stabilit mai târziu în comunele Crângeni, Băsești, Băcălești, Beciu, Văleni. Cei mai mulți dintre acești haiduci s-au stabilit la Crângeni, în cătunul Balta Lungă de care menționa și poezia pe care am citat-o. Unora dintre ei li s-a spus pe urmă Pandurul, Bandurul. Cercetând satele, am găsit oameni cu acest nume - Ghiță Haiducul, Florea Haiducul, Marin Panduru, Nicolae Banduru - ceea ce

înseamnă că strămoșii lor participaseră la Revoluția din 1821, fuseseră panduri, iar mai înainte fuseseră haiduci.

– În afară de haiducii teleormăneni implicați în Revoluția de la 1821, mai cunoaștem și alte cazuri de haiduci în județul nostru?

– Avem documente, avem mărturii în acest sens. Și vreau să vă spun că, după Revoluția din 1821, asupra Țării Românești s-a abătut o foamete cumplită, oamenii ajungând să mănânce coajă de copac, în special în județele Teleorman, Vlașca și Olt. În Olt, fostul Romanăți, găsim fenomenul menționat în documente. Mulți țărani din Teleorman au luat calea codrilor devenind haiduci în banda lui Nicolae Grozea, celebrul haiduc, care nu era teleormănean. Era din județul Vâlcea, de la Boldești, dar a venit și s-a stabilit în 1834, după ce a evadat din ocna de la Telega, în județ la noi, în pădurea de lângă comuna Tătăraștii de Sus. Iată, deci, leagănul final, ca să spun așa, al activității de haiducie desfășurată de Grozea. Aici, el și banda lui, așa se spunea, bandă de haiduci sau ceată, s-a angajat într-o luptă deosebită cu potera, adică cu forțele de represiune, care îl urmărea pas cu pas. Nicolae Grozea a fost rănit în timpul unei astfel de acțiuni, iar un alt haiduc a murit împușcat de către poteră. Totuși, haiducii lui Grozea resping șapte atacuri ale poterii. Am găsit menționat. După care se retrag spre Comoara, nu departe de Drăgănești Vlașca. Satul există și astăzi. Era în ziua de 24 februarie 1834, haiducii lui Grozea, obosiți, se culcă lângă șurile de paie ale unui boier din zonă, ignorând, mai fac și greșeli, o măsură elementară de precauție, aceea de a-și pune străji. În timp ce ceilalți dormeau, unul trebuia să stea de strață și să dea alarma dacă era cazul. Dinu Fronciu, arendașul moșiei de la Comoara, lovit de haiduci, îl informează pe căpitanul Mihalache Conea, care era cu potera, despre locul în care se

găsește ceata lui Grozea. Acesta ordonă să se tragă prin surprindere, fără somație. Doi haiduci au fost omorâți pe loc, iar un altul rănit. Grozea, șeful cetei de haiduci, și alți doi din ceată răspund îndată cu focuri de armă. Ei numeau puștile lor „flinte”, pe atunci. Se retrag cu toții în pădurea de lângă Drăgănești de Vlașca, pădure care există și astăzi. După o luptă îndârjită care a durat, după cum menționează documentul, cam 3 ore, Grozea, rănit grav, este prins lângă doi stejari și ucis. Locul acesta, de atunci, poartă numele de „Tufanii lui Grozea”. Am întrebat țăranii din partea locului. Ei mi-au dat cu aproximație locul.

Mulți săteni din zona Crângeni, Roșiorii de Vede s-au alăturat și ei cetelor de haiduci. Și este foarte interesant că noi, prin cercetările pe care le-am întreprins, am găsit numele lor, ale acestor conducători de cete de haiduci. Am găsit pe Badea Hoțul, Tiță Ducea, Ioniță Tunsul, Dobra... Și toți aceștia atacau conacele boierilor și ale arendașilor, iar bunurile rezultate din aceste atacuri de haiducie erau împărțite la țărani, în special la femei văduve și cu mulți copii, la bătrâni necăjiți sau la tineri care se dovedeau a fi oameni gospodari dar nu aveau o bază materială.

Iată deci, că haiducia pe care unii au considerat-o o formă a luptei de clasă, dându-i sensuri denaturate, a fost prezentă și în Teleorman în secolul al XIX-lea. În secolul XX nu mai avem de-a face cu haiduci, avem de-a face cu bandiți de codru, care ieșeau la drumul mare, unii spre Furculești, alții la Conțești, până prin 1947 când au fost lichidați în întregime.

– Domnule Profesor, vă mulțumesc!

28 septembrie 1998

XIII

PROCESE DE RĂȘUNET DIN TELEORMAN

– Astăzi vă propun să discutăm despre procese de răsunset din Teleorman. Știm că în analele justiției românești au fost și procese în care au fost implicați teleormăneni. Așadar, vă propun să abordăm un anumit gen de procese din secolele XIX și XX în care au fost implicați teleormăneni care au participat la revoluții, la răscoale și la alte mișcări social-politice. Știm că în cursul anului trecut (n.a 1998) s-au împlinit 150 de ani de la Revoluția de la 1848. Revoluția a fost înăbușită de forțe militare străine, otomane și țariste. Domnule Profesor, teleormănenii care au participat la Revoluție au avut de suferit, au fost trimiși în judecată? Avem dovezi, documente în acest sens?

– Avem documente. S-au publicat și lucrări de sine stătătoare în legătură cu Revoluția de la 1848, iar pentru județul nostru, pentru Teleorman, a apărut în 1980 o lucrare intitulată chiar așa „Revoluția de la 1848 în Teleorman. Documente”. Opera aparține a trei istorici locali: profesor Popa Gheorghe, profesor Ion Toader și profesor Ion Bâlea. Dar eu mă refer și la colecția de documente la nivel național consacrate în exclusivitate Revoluției de la 1848. Au apărut și înainte de cel de-Al Doilea Război Mondial, au apărut și după cel de-Al Doilea Război Mondial. Majoritatea acestor volume de documente își păstrează valoarea până în ziua de astăzi.

Referindu-mă la întrebarea pe care mi-ați pus-o, vreau să vă spun din capul locului că foarte mulți teleormăneni a avut de suferit de pe urma înăbușirii, a represiunii Revoluției de la 1848. Știți de ce? Pentru că în Teleorman asistam, și încă în două sau trei județe din Câmpia Română, la o recrudescență a Revoluției. Adică, după 13 septembrie, în Teleorman reizbucnește Revoluția. În octombrie, țăranii din Piatra, Viișoara, Suhaia și alte localități rurale se ridică din nou la revoluție. Ori această recrudescență a Revoluției, această reizbucnire a determinat autoritățile căimăcămiei, dar și trupele străine de intervenție, în special pe cele turcești prezente la noi în județ sub comanda lui Mehmed Pașa și pe cele rusești, țariste, detașamente de cazaci ale Căpitanului Costi, să fie deosebit de dure în reprimarea Revoluției. Sute de țăranii și de intelectuali, învățători și preoți au fost arestați, maltratați și trimiși în judecată la Înalta Curte Criminalicească de la București. Arestările și trimiterea în judecată au fost realizate de o comisie specială condusă de paharnicul Dinu Râmniceanu, ajutat în efectuarea arestărilor de către un Escadron de Dorobanți comandat de Scarlat Arion. Oamenii arestați, un prim lot de 18 țăranii, capii mișcării, au fost bătuți la fața locului ca să-i înspăimânte pe ceilalți locuitori ai satelor. În ce consta bătaia? Te dezbrăca în pielea goală și îți aplica 25 sau 50 de toiege la spate. Documentele spun acest lucru. Ori un om care să suporte un asemenea supliciu, 50 de toiege la spate, date pe pielea goală, era un lucru barbar, suntem totuși la jumătatea secolului al XIX-lea. Alte surse, alte documente arată că cei 18, sub escorta Dorobanților din Escadronul sau Divizionul Căpitanului Scarlat Arion, au fost duși la București și au fost puși la dispoziția Curții Criminalicești, un fel de Curte Supremă a Justiției. Dispunem și de numele lor, al acelor care au fost bătuți în văzul țăranilor

îngroziți. Aflăm de numele lui Stanciu Șoldea, de numele lui Gheorghe Șoldea, Ghebălan Datcu, toți din Viișoara, care au primit nu numai câte 50 de toiege, dar comisia lui Dinu Râmnicianu avea împuternicirea să le dea și 6 luni de închisoare la Mănăstirea Snagovului, una dintre cele mai sinistre temnițe din vremea aceea. În cadrul arestărilor efectuate atunci, printre cei arestați de către comisia specială găsim nume sonore. Găsim numele celor care pur și simplu au condus efectiv și afectiv Revoluția de la 1848 în cuprinsul acestui județ. Găsim numele lui Ilie Sin Stoica din Mavrodin care, în timpul Revoluției, a fost reprezentantul țăranilor clăcași din Teleorman în Comisia Proprietății de la București. Găsim numele lui Tănase Macavei, numele lui Ion Macavei, numele lui Alecu Petrescu, fostul comisar cu propaganda în timpul Revoluției de la 1848 în județul Teleorman și chiar numele lui Iorgu Constantinescu, fratele lui Alecu Petrescu. Închipuiți-vă că acest Iorgu Constantinescu, arestat și trimis în fața Curții Criminalicești, avea frageda vârstă de 15 ani. Toate acestea demonstrează amploarea fenomenului, dârzenia luptătorilor cât și modul barbar în care a fost reprimat.

Primul teleormănean judecat a fost Tănase Macavei, condamnat la 6 ani la închisoarea Snagovului. Al doilea a fost Alecu Petrescu, tot la 6 ani, pentru faptul că a fost comisar cu propaganda. Ia să vedem noi ce spune actul de acuzare rostit la adresa lui. Îmi permiteți să citesc o frază: „Lucrările lui de propagandist și luarea cârmii județului cât și înrâurirea lui asupra locuitorilor dovedește vina ce o are și împotriva căreia el nu a protestat și nici nu s-a căit”. Adică, a fost un luptător pentru idee, ceea ce a enervat, probabil la culme, pe membrii Comisiei Criminalicești de la București. Acest rechizitoriul la adresa lui Alecu Petrescu a fost ținut de un

procuror care nu era numai procuror, ci era și mare boier, dispunea de proprietăți funciare, de moșii în cuprinsul județului Teleorman și se numea Ion Șuțu.

Un alt revoluționar implicat în proces și judecat acolo, la instanța supremă, a fost Ionică Andrei Deșu, cel care în iunie 1848, în fața mulțimii adunată în piața centrală a orașului Roșiorii de Vede, a împușcat Regulamentul Organic. A fost condamnat la 7 ani de temniță grea și purtat prin cele mai sinistre, prin cele mai groaznice închisori din Țara Românească de atunci. Documentele arară că a fost la Plumbuita, a fost la Snagov, la Văcărești, a fost la Motru, la Berceanca. Deci 5 sau 6 temnițe în numai 7 ani.

Pe listă găsim și numele lui Alexandru Racotă din Ștorobăneasa care, în timpul Revoluției de la 1848 și al Adunării de la Islaz din iunie - el era ofițer cu grad de căpitan, comandant de Divizie; fratele lui, Hariton era tot ofițer cu grad de locotenent - a fost arestat la începutul anului 1849. Câteva luni mai târziu a fost degradat, făcut soldat și trimis în fața Comisiei de Cercetare care îl condamnă, așa cum spune documentul, „fiind declarat revoluționar cu știință”, adică el a participat premeditat la Revoluție, nu ca alții, printr-un complex de împrejurări.

În temnița sinistră de la Văcărești au fost ținuți timp de 7 luni pentru participare la Revoluție și următorii țărani clăcași din Teleorman, țărani de rând: Ion Opaină, Dragomir Datcu, Stan Opaină, Ion Aliman, toți din Viișoara, Ion Moise, Dumitru Velea, Dragomir Velea, toți din Piatra, Marin Vâjâială de la Suhaia și mulți alții.

Iată deci, un prim aspect și pe care îl consider fundamental în legătură cu procesele, cu reprimarea Revoluției, cu procesele în care au fost implicați

teleormănenii și valul de condamnări date acestor participanți la Revoluția de la 1848 de către instituțiile judiciare ale vremii care serveau, fără discuție și interesele străine.

– Domnule Profesor, un alt moment istoric din Teleorman prin care mulți locuitori din județ au fost arestați și condamnați este legat de Cluburile Socialiste din anii 1898-1899. Există documente în acest sens?

– Există documente și au apărut între timp și lucrări care, într-o foarte mare măsură, reflectă adevărul vremurilor de atunci. Într-adevăr, în anii 1898-1899, în Teleorman, care era un județ eminentemente agrar orice s-ar spune, au apărut în câteva luni de zile peste 75 de Cluburi. Ele în istoriografie au fost denumite Cluburi Socialiste. Citind programul lor în general precum și o serie de documente care au rezistat vremii - le-am apucat și eu și le-am citit, unele chiar în original, la anumiți oameni din zona Piatra - Zimnicea, pentru că acolo era focarul - arată că ele erau Cluburi cu orientare social - democrată. După părerea unor specialiști în problemă, ar fi avut cam 9000 de membri. Era o forță la vremea aceea, este o forță și astăzi când dispui într-o organizație județeană de 9000 de membri. Pentru ce militau Cluburile Socialiste din Teleorman? Ei luptau pentru Reforma Agrară. Aici era problema! Marea problemă era înfăptuirea Reformei Agrare care avea să vină în secolul următor, în secolul XIX, dar mult mai târziu. Luptau pentru ridicarea culturală a satelor teleormănene, pentru că plaga analfabetismului făcea ravagii. Luptau pentru îmbunătățirea stării de sănătate a locuitorilor de la sate, pentru luminarea lor, pentru civilizarea lor. Deci, programe cât se poate de omenești, de omenoase, de românești, de umanitare. Și social-democrația pe vremea aceea lupta pentru așa ceva.

Cele mai active Cluburi Socialiste din anii 1898-1899, până când au fost desființate, erau cele de la Piatra, de la Zimnicea, de la Brânceni, Suhaia, Conțești, Smârdioasa, de la Țigănești. Erau conduse de către militanți foarte activi, deși nu toți erau oameni cu școală, unii nu avea nici cele 4 clase primare. Îmi permit să pomenesc numele câtorva dintre ei spre aducere aminte: Iordan Cârlivie, Ilie Min, Păun Echițiu, Ion Batalu, Andrei Boalăveche, Gheorghe Marinescu, Ion Georgescu Stoje. Pomenesc și numele câtorva învățători, acești luminători ai satelor, crescuți la școala lui Spiru Haret și în spiritul ideilor lui Haret, cum au fost la noi învățătorul Petre Stroescu de la Peretu, învățătorul Marin Bunescu de la Suhaia și mulți alții.

Cluburile Socialiste din Teleorman și activitatea lor erau susținute și de personalități politice la nivel național. Printre susținătorii Cluburilor de la Teleorman se numără celebrul ziarist Constantin Mile, directorul ziarului „Adevărul”, mare avocat, mare gazetar, se numără Vasile Kogălniceanu, profesorului Țiulescu, Ion Bonghelescu și Teodor Ficinescu. În 1899, Guvernul Conservator aflat atunci la conducerea României, ordonă desființarea, lichidarea Cluburilor Socialiste și arestarea principalilor militanți. Militanții din Teleorman ai Cluburilor Socialiste, arestați de către Dorobanți și de către Jandarmerie, proaspăt înființată atunci, au fost depuși în penitenciarul de la Caracal și apoi duși cu toții la Slatina și judecați. La proces, țăraniile teleormăneni și conducătorii Cluburilor Socialiste au fost apărați de nimeni altul decât de avocatul Constantin Mile care se bucura de o popularitate extraordinară. Dovada cea mai bună că ziaristul, avocatul și militantul socialist Constantin Mile avea priză în rândurile țărânimii teleormănene este faptul că la alegerile din 1901 a candidat pe listă, ca

deputat, la Colegiul 3 și a câștigat învingându-l pe deputatul P.N.L., care a fost prefect de Teleorman și era și o oleacă de moșier, Dumitru Ianca. Ori, când a venit Mile de la București și a candidat și a obținut un asemenea succes electoral, demonstrează cu prisosință că se bucura de mare popularitate și că problema aceasta a Cluburilor țărănești a fost una din problemele fundamentale.

Au stat un timp la închisoare, dar pe urmă s-au dat decrete și au fost puși în libertate. Scăpaseră de un mare obstacol, militantismul acesta destul de radical pentru ideea de reformă agrară, pentru iluminarea culturală a țărănimii noastre.

– Un alt moment de referință îl constituie Răscoala de la 1907. Domnule Profesor, în Teleorman au avut loc arestări și procese intentate celor care au participat la Răscoală și în special instigatorilor? Vă întreb și de data aceasta, dispunem de documente?

– Dispunem de documente în acest sens. Ele au fost publicate într-un volum destul de mare, „1907 în Teleorman. Documente și mărturii”, acum 20 de ani. Asta nu înseamnă că în depozitele filialei județene ale Arhivelor Statului, cât și la Arhivele Naționale nu se mai găsesc încă documente care privesc Răscoala de la 1907 sau în cazul dezbătut astăzi, procesele intentate țăranilor. Știți câți țărani au fost arestați, câți învățători și preoți? 700 de oameni! Mă veți întreba de ce atâția oameni arestați în Teleorman și implicați în procese care au durat ani de zile. Pentru că Teleormanul a fost unul din județele focar de răscoală și unde răscoala, îmi permit să spun, ca unul care am consultat atâtea documente, a cunoscut maximum de intensitate. Forțele au reprimat răscoala la Piatra, la Bujoru, la Dulceanca, la Țigănești, la Smârdioasa, la Pielea, la Bragadiru, la Bivolița, la Spătărei, la

Siliștea Gumești și în multe alte localități. Ei... Răscoala în Teleorman, lucru foarte curios, nu a început la sate inițial, ci la Alexandria, din oraș și de aici s-a extins în toate localitățile județului. Practic, nu a existat sat sau comună care să nu fie prinsă în vâlvătaia din 1907.

Primele nume de oameni considerați instigatori și care au apărut în documente la Răscoala din 1907 sunt următorii: Vasile Frumosu, veteran de război din 1877, el era bătrân atunci la Răscoala din 1907, este considerat cap de răscoală sau instigator, Petre Roșu, zis „Tololoi”, din Nanov, învățătorul de la Școala din Poroschia, Ion Iliescu, fără nici o legătură cu omul politic din zilele noastre și mulți alții.

Pe mine m-a interesat, și ca profesor și ca cercetător pe plan local, cine au fost instigatorii Răscoalei din 1907 din Teleorman. Simplii țărani, au fost învățători și culmea, toți acești învățători erau formați la școala lui Spiru Haret, la școala liberală. Spiru Haret a fost ani și ani de zile Ministrul Instrucției Publice, unul din fondatorii școlii românești moderne și în care învățătorii vremii credeau ca în Dumnezeu. Ce le spunea Spiru Haret, așa rămânea.

Vreau să pomenesc numele câtorva învățători care au fost arestați pentru instigație la Răscoală, implicați în procese și care au stat, cum spunea lumea atunci, ani de zile la ocnă: Alexandru Stoescu de la Orbeasca de Jos, Stan Crudu de la Băbăița, Ion Iliescu de la Poroschia, Atanasie Bârleanu de la Măgura, Ilie Constantinescu de la Pielea, Ion Ghețu de la Bragadiru, Oprea Oncea de la Roșiorii de Vede și așa mai departe. Îmi permit să spun că atunci, în primăvara lui 1907, au rămas școlile din județ fără învățători. Cifra, o repet, 700 de oameni arestați. Prefect de Teleorman era atunci Dumitru Ianca. El cere telegrafic Ministerului de Interne ajutor militar în

trupe de jandarmi ca să înăbușe Răscoala, dar cere și permisiunea ca cei 700 de arestați să fie scoși din penitenciarul Turnu Măgurele, care era foarte mic, ca să nu izbucnească epidemii de tifos, febră tifoidă, și să-i ducă pe niște șlepuri în raza portului Turnu Măgurele, ceea ce Ministerul de Interne i-a aprobat imediat.

Cel mai târât în procese pentru participare la Răscoală și pentru instigare la Răscoală a fost învățătorul Ion Iliescu. Ei... Oamenii aceștia, 700 arestați în primăvara anului 1907, majoritatea din ei au fost purtați prin procese, procese grele, până în 1914. În 1914, din porunca Regelui Carol I au fost amnistiați, au fost puși în libertate și focarul acesta 1907 s-a încheiat pentru că avea să vină, în 1912, Marea Reformă Agrară care, în linii generale, a rezolvat pentru un timp problema funciară de la noi, problema țărănească atât de ardentă.

– Domnule Profesor, la jumătatea secolului nostru, mă refer la anii '50, când colectivizarea agriculturii a fost declanșată, populația sătească din Teleorman a avut de suferit, au avut loc procese?

– Domnișoară, problema aceasta cu reprimarea satelor, în cazul nostru de teleormăneni care nu s-au suspus hotărârilor celebrei Plenare a Comitetului Central al P.M.R. din 3-5 martie 1949, care a declanșat colectivizarea în România care avea să dureze 13 ani, până în primăvara anului 1962. Ei... Documentele de care dispunem noi sunt foarte puține. Ele se află undeva. Mă veți întreba: unde se află, domnule? Eu cred că se află în arhiva fostului Tribunal Militar al Regiunii București pentru că țaranii teleormăneni care nu vroiau să mai achite cotele, nu aveau de unde, nu puteau plăti impozitele, că nu aveau de unde și care nu au vrut să se înscrie în Gospodăriile Agricole Colective sau C.A.P.-uri, cum aveau să se

numească mai târziu, au fost arestați și judecați. Dar au avut loc răscoale. Eu spun că lanțul de răscoale cel mai important, cel mai dur, mai violent, cu participarea tuturor locuitorilor satelor respective, de la copii până la barbă albă, au fost în zona Videle, pe la Poeni, pe la Purani. Evenimentele din 1949 și din 1960, în special luna iunie, au fost publicate și amintite celor care au participat în revista „Memoria - revista gândirii arestate”, condusă de regretatul Banu Rădulescu - am auzit că a încetat din viață în decembrie 1998 - cât și în cealaltă revistă „Studiul totalitarismului”. Acolo am găsit satele respective la care eu aș adăuga și Dobroteștiul, aș adăuga și Nanovul și alte localități din județul nostru.

Țăranii aceștia au fost judecați și condamnați într-un mod foarte special, unii care nu aveau nici o vină, au fost deportați în Dobrogea cu familie cu tot, au lăsat gospodăriile, au rămas de izbeliște, s-a ales praful de ele. Alții au fost deportați în Bărăgan, alții arestați, condamnați de Tribunalul Militar București și trimiși la Canal, iar alții au fost ținuti în diverse închisori. Dar despre fenomenul de rezistență împotriva colectivizării agriculturii sper să ne întâlnim la o discuție și să invităm și pe supraviețuitori. De ce? Pentru că ei erau oameni atunci la 30 de ani. Au trecut de atunci 50 de ani. E o minune că mai trăiesc. Au 80 de ani!

– În speranța că vom continua, Domnule Profesor, eu vă mulțumesc pentru toate informațiile pe care ni le-ați oferit astăzi!

18 ianuarie 1999

XIV

INVENTATORI ȘI AVIATORI TELEORMĂNENI

– Domnule Profesor, avem noi, teleormănenii, spirit inventiv, spirit de cercetare științifică, metodică, avem o tradiție în acest sens?

– Aș putea spune că de la Dumnezeu teleormănenii noștri au această înclinație nativă către cercetarea științifică fundamentală, teoretică și practică, pentru că avem oameni care au excelat și într-un domeniu și în altul. Îmi veți spune, afirmația pe care o faceți se bazează pe ceva? Absolut! Eu am venit încântat de numărul mare de inventatori și mai ales de spiritele inventive care au plecat din acest județ. Nu au rămas locului și asta nu-i nici vina celor de atunci, nici vina celor de azi și nu va fi nici vina celor de mâine. Ei s-au dus către marile centre de cercetare științifică. Alexandria nu putea și nu poate fi un centru mare de cercetare, ci poate să fie, în cel mai fericit caz, și aș vrea să rămână așa, un centru producător de elemente deosebite în domeniul cercetării.

L-aș da ca exemplu pe Ștefan Veleanu, medic terapeut, alexandrian get-beget, născut aici în 1841. Nici nu avea orașul 10 ani de existență când Ștefan Veleanu s-a născut pe aceste plaiuri. Ce a ajuns el? Profesor universitar. Îmi veți spune, dar și alții au ajuns profesori universitari. Perfect. Dar el era un pionier în domeniul balneologiei, balneofizioterapiei cum i se mai spune. El a cercetat în România și în special în Muntenia, efectul apelor minerale în combaterea a o serie de boli. Mai mult, a

cumpărat stațiunea balneară Balta Albă. Era și proprietar. Majoritatea cercetărilor le-a făcut la Băile de la Olănești de la Râmnicu Vâlcea, o stațiune boierească în adevăratul sens al cuvântului. Cercetările făcute de dânsul la Balta Albă și la Olănești sunt de o notorietate europeană, dovadă că el a ținut și cursuri în legătură cu efectul apelor din aceste stațiuni studenților în medicină din Apusul Europei.

L-aș da ca exemplu pe Constantin Georgescu, inventator. Pe fișa lui de evidență așa scrie. El așa a trăit. Inventă în fiecare zi sau în fiecare lună câte ceva și invențiile lui au fost brevetate, retribuite, i s-a dat patent, i s-a dat brevet și a fost recunoscut. În 1894, când la București are loc o Expoziție Internațională de mașini agricole, el câștigă locul I. Pentru ce? Pentru mașina lui de semănat. În doi ani de zile, această mașină din 1894, de la Expoziția Internațională de la București, a fost brevetată în Franța, în Anglia, în Germania, în Statele Unite al Americii, în Rusia țaristă. Deci marile puteri ale lumii au brevetat mașina unui alexăndrean de-al nostru.

L-aș da ca exemplu pe George Grigorescu. Cercetările sale în domeniul medicinei au atras atenția lumii universitare din Apusul Europei. El este cel care la noi a introdus pe scară largă tratamentul antirabic. A fost primul român chemat la specializare pentru că era recunoscut ca o autoritate în România și în Europa în domeniul acesta antirabic.

Și aș mai da ca exemplu la această generație veche de inventatori în diverse domenii și pe Zaharia Petrescu, General Medic, Director General al Serviciului Sanitar al Armatei Române, alexăndrean get-beget. Prin cercetările pe care le-a întreprins în domeniul tuberculozei - și nu întâmplător la Alexandria a lucrat el în acest domeniu deși era profesor la Facultatea de Medicină din București, dar știa că aici tuberculoza era un

fenomen endemic - a contribuit la eradicarea bolii. Nici astăzi, la atâția ani distanță, cercetările lui nu au fost eliminate. Au rămas ca elemente de referință atunci când se face istoricul bolii și combaterea bolii, terapeutică bolii.

Iată, deci, dintr-un șir întreg de exemple am dat patru care mi se par semnificative.

– Domnule Profesor, ce ați spus dumneavoastră acum reprezintă generația veche de inventatori de la sfârșitul secolului trecut. Avem însă și o generație de mijloc?

– Ați sesizat bine. Aveți dreptate. Ce să fac eu? Sunt profesor de istorie și trebuie să le iau într-o anumită ordine și totdeauna, deformare profesională asta, ordinea la mine e prezentarea cronologică. Începem cu cei vechi și bătrâni și ajungem la cei de azi... A existat și o generație de mijloc și aș spune că această generație de mijloc a fost mai eficientă, cum se spune astăzi, mai productivă, mai numeroasă prin tot ce a realizat.

Cu cine să încep eu? Eu aș începe cu un cercetător, cu un inventator din Zimnicea care a ajuns și ministru. Nu a ajuns oricum ministru. Acest mare cercetător și inventator a ajuns ministru în timpul Guvernului Antonescu, în cel de-Al Doilea Război Mondial, anii 1942-1944, și care a plătit greu pentru că a fost deștept. A fost un spirit inventiv și a plătit cu ani și ani de pușcărie, între 1946-1954. Se numea Stavru Ghiolu. Avea studii la Zimnicea începute la școala primară, la gimnaziu și continuate la București la Liceul „Lazăr”, mai departe la Politehnică, după aceea la Paris, 5 ani, unde și-a dat doctoratul. A venit în țară ca profesor universitar la Politehnică și apoi ministru. Repet, arestat, deși era profesor universitar și cercetător științific, pentru că a fost în Guvernul antonescian. Vreau să vă spun că

spiritul acesta de cercetător, de om de rațiune, de fire iscoditoare în enigmele științei, nici acolo, în celula de la Aiud, nu l-a părăsit. Dovada cea mai bună este că unul dintre cei mai feroși directori de temniță comunistă, cel de la Aiud, spunea celor de la București: „– Vezi, mă, că ai un ministru acolo, profesor universitar, o eminentă în domeniul tehnicii”. Și la Aiud se puseseră vreo cinci ateliere și o fabrică în mișcare. L-a scos de acolo și i-a spus: „– Dirijezi dumneata toată activitatea tehnică și ai voie să ieși și noaptea de aici dacă ți-ai adus aminte de ceva”. Ireproșabil, funcționa totul. Țsta era Stavru Ghiolu. Când i s-a dat drumul din închisoare, s-a dus la Oficiul Brațelor de Muncă și a spus cine este el și a cerut un serviciu. I s-a spus: „– Ce, domnule, servicii pentru meserii din astea. Nouă ne trebuie cazangii, frezori... – Le știu și pe astea! – Serious? – Da!”. Și l-a repartizat la un atelier. Noroc că a fost unul din maiștrii care l-a cunoscut. „– Domnule Ministru, domnule profesor, când noi eram ucenici am asistat la niște explicații date de dumneavoastră la laboratorul Politehnicii și dumneavoastră ați venit aici...”. Și pe urmă s-a auzit și l-a încadrat ca inginer, pe un post similar cu profesiunea lui de bază.

Desigur, alături de Stavru Ghiolu cu care am început, l-aș menționa pe Mircea Tănăsescu, un nume uitat, un nume căzut în desuetudine. Și nu știu de ce. El a fost medic biochimist. Din Turnu Măgurele era de loc. O eminentă. A murit încoace, prin 1976, la București. Era tot doctor în științe medicale și a predat succesiv întâi la Timișoara, la Institutul de Medicină din Timișoara și după aceea la București. El era autor a peste 70 de lucrări traduse în limbi străine. Și noi nu știm mai nimic despre conjuțețeanul nostru... Și lucrările lui sunt în biochimie analitică, biochimie clinică și experimentală, în metodologie biochimică medicală.

L-aș da ca exemplu în continuare pe Paul Militaru, inginer electromecanic, de la Scrioaștea. El era doctor inginer în specialitatea rețele și sisteme electrice, inginer proiectant, șef de proiect, șeful Secției de Proiectare la Institutul de Studii și Proiectări Energetice din București. 25 de ani de zile să te țină în post, înseamnă că ai fost o valoare, nu!? Acest Paul Militaru, cu care noi teleormănenii ar trebui să ne mândrim de dimineața până seara și să-i urmăm exemplul, dacă ne pricepem, a condus proiecte de linie electrică și înaltă tensiune realizate în Liban, în Egipt, în Iordania, în Iran, în Malaiezia. Aștia știu despre el și noi aproape că nu știm deloc. Este autor a peste 60 de lucrări prezentate la Congrese și Simpozioane din țară și străinătate și de aceea Academia Română i-a dat Premiul acela de zile mari, ca să spunem așa, „Traian Vuia”, recunoscându-i meritele în domeniu.

Dumitru Vasiliu a fost medic neurolog și neurochirurg. În general, chiar în cercuri de intelectuali, ați observat probabil și dumneavoastră că, atunci când se vorbește de chirurgie și neurochirurgie, se fac două referințe la doi medici mari pe care i-am avut și care au fost profesori universitari în același timp: Dimitrie Baltazar și la doctorul Arsenie. Și atunci când discutăm despre chirurgie, neurochirurgie, neurologie să ne gândim și la conjuțeșeanul nostru Dumitru Vasiliu, savant de talie și de faimă europeană și aș adăuga chiar mondială. El era de la Roșiorii de Vede, unde a făcut și școala primară și gimnaziul. Era doctor în medicină. A făcut studii de specializare și a ținut Conferințe la mai multe clinici din străinătate: Boston, New York, Philadelphia, Oxford, Cambridge și are contribuții teoretice și practice deosebite, impresionante, atât în țară cât și în străinătate. Și am impresia că de asta nici nu-l prea știm. El era chemat prea des în străinătate să țină cursuri în fața lumii medicale și în fața studențimii.

Iată deci, că și din acest punct de vedere generația de mijloc, cum i-am spus, a lăsat o amprentă puternică pe care noi, cei de astăzi, n-am reușit s-o depășim nici prin număr, nici prin calitate, deși avem încă forțe serioase în județ. Nu sunt valorificate.

– Domnule Profesor, dispunem și astăzi de potențial științific destul de mare?

– Problema mă interesează în cel mai înalt grad pentru că dispunem de un potențial științific în domeniul cercetării, al invenției, al creativității tehnice. Înseamnă că mai avem speranțe. Dacă vom trăi mai bine, depinde de numărul și de calitatea acestor oameni care lucrează. Asta nu înseamnă că trebuie să ignorăm meseriașii, agricultorii și așa mai departe. Dar fără ei nu facem nimic. Agricultori sunt în toate punctele cardinale ale globului, dar oameni cărora să le sclipească mintea nu se găsesc chiar în toate punctele cardinale ale globului. Ei... m-am gândit la așa ceva și îmi permit să spun că avem, nu trebuie să disperăm. O să dau câteva exemple în acest sens, pentru că sunt câteva zeci de nume care figurează pe firmament.

Georgeta Coșmeleață, un nume tipic teleormănean, din sudul României, de aici, inginer metalurg. E născută în 1949 la Găleteni. Are 6 brevete de invenții recunoscute în țară și în străinătate. Întrebând unde este doamna Coșmeleață, dacă mai lucrează în sfera asta a invenției, mi s-a spus că este plecată în străinătate. Nu am mai zis nimic. Mi-am dat seama din ce motive a plecat în străinătate.

Mă gândesc la Constantin Cojocaru. Și știți de ce? El este economistul Constantin Cojocaru care este de la Beciu. Acesta este autorul Reformei din România, a uneia din cele trei variante. A fost Rugină, vă aduceți aminte, imediat după '89, a fost varianta Cojocaru și pe urmă varianta aceasta a

FMI-ului pe care o suportăm și o parcurgem la ora actuală. Ori Constantin Cojocaru, doctor în economie, cadru didactic la Academia de Științe Economice, a fost refugiat politic în Statele Unite, de unde a venit în 1989. El este autorul Propunerilor de Reformă Economică în perioada postdecembristă, „Varianta Cojocaru”. Că a fost acceptată sau că a fost respinsă, aste e altceva, dar faptul că reușești să elaborezi o strategie care trebuia să stea la baza operei de reformă economică, cu toate consecințele trecerii de la socialism, de la o economie de tip centralizat, la economia de piață, știi carte, nu glumă. Și cine era el în fond? Feciorul unui țăran, Costică Cojocaru de la Beciu, dincolo de Turnu Măgurele. Iată că ne face cinste. Astăzi este cadru didactic la Academia de Studii Economice.

Spuneam că am speranțe... Sunt familii întregi de inventatori, de oameni de știință, de cercetători. Poate nu mă credeți. Uite, am să dau exemple în acest sens.

Familia Baron își are locul ei în știința și în inventica românească actuală. Cum? Dați-mi voie să vă citesc de pe fișa de evidență: Baron Constantin, economist și informatician, Baron Petre, economist și publicist, Baron Tudor, economist și statistician. Toți sunt frați și sunt de la Botoroaga, oameni cu înalte studii, expuneri, articole în domeniul economic și marketing. Ei au dus prestigiul acestui județ peste mări și țări. Eu nu pot să le aduc omagiu decât pronunțându-le numele. Cinste lor, acestei familii care se numește Baron.

Familia Bălănescu de la Lăceni. Marian Bălănescu, inginer mecanic, cu școala primară făcută la Lăceni, cu gimnaziul făcut la Alexandria la „Alexandru Ghica”, a ajuns profesor universitar la Politehnică, cu sute de lucrări publicate în țară și în străinătate. În 1956 ia ființă propriul lui

laborator de motoare cu ardere internă. Și vin americanii, germanii, francezii, italienii, israelienii să-l vadă la fața locului. Un laborator concepție proprie și realizare „made în România”. Și au zis: „– Domnule, e foarte interesant și costă foarte puțin”. Și el era Marian Bălănescu. Fratele lui, Petre Bălănescu, era zoolog și biogeograf, doctor în științe naturale, membru al Academiei Române. Mai mult nu are cum să ajungă un om. Asta e instituția supremă la noi și în fiecare țară, Academia. A intrat în rândul nemuritorilor, așa se spune. Petre Bălănescu face parte din multe societăți științifice din SUA, Israel, Franța, Germania, Canada. I s-au recunoscut meritele. Valentin Bălănescu era matematician și profesor la Universitatea din București. O familie întregă ilustră. Știe o Europă de ei.

Constantin Miculescu, fizician de renume mondial, specialist în termodinamică. Lucrările lui în domeniul termodinamicii și acum în 1999, la marile Politehnici ale lumii, inclusiv cele din Elveția, Statele Unite, Israel, Canada, sunt considerate încă lucrări de referință. De unde era Constantin Miculescu? Era de la Crevenicu, din Rădulești. Iată că și el contribuie și contribuie și acum, după moartea lui, prin cărțile pe care le-a scris în timpul vieții, la mărirea prestigiului județului Teleorman.

– Am vorbit despre inventatori, să vorbim în continuare, Domnule Profesor, și despre aviatori. Județul nostru are vreo contribuție la dezvoltarea aviației românești?

– Am avut și aviatori buni care s-au remarcat în special în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial. Am avut pe unii care s-au remarcat și în timpul Primului Război Mondial. Aș putea spune că județul nostru a adus o contribuție substanțială la dezvoltarea aviației naționale atât pe plan

științific, industrial, prin inginerii pe care i-a dat, cât și prin cel al pilotajului. Aș da aici câteva exemple.

Constantin Mincu, pilot și aeronaut, din Alexandria noastră, a trăit până târziu, până prin 1974 și îmi pare rău că nu l-am cunoscut personal. Școala primară a făcut-o în orașul natal. Ați văzut ce a ieșit din școlile acestea ale noastre, modeste, cu pământ pe jos, cu bănci care scârțâiau... o serie întreagă de eminente! A absolvit Școala de Zbor în 1915, cu un an înainte de a intra România în Primul Război Mondial. A primit Brevetul de Pilot în 1916. A participat la Primul Război Mondial ca pilot, iar după aceea a fost șeful pilotajului la Școala de Aviație de la Tecuci până aproape de cel de-Al Doilea Război Mondial. La Tecuci, era cea mai mare instituție de școlarizare a piloților din țara noastră. Pentru eroismul său de care a dat dovadă între 1916-1918, Misiunea Militară Franceză, condusă de Generalul Berthelot, i-a dat cea mai mare decorație: „Legiunea de Onoare”. Nu o primea oricine. Românii i-au dat cea mai mare decorație pe care puteau s-o primească aviatorii: „Virtutea Aeronautică”. Dar nu numai atât. Nu s-a mulțumit cu decorațiile pe care le-a primit. El a văzut că aviația este un domeniu care nu are limite în ceea ce privește cercetarea. S-a aruncat în câmpul acesta fără limite al cercetării aerospațiale și a fost trimis la cea mai înaltă școală aviatică a timpului care se numea Școala Superioară de Construcții Aviatice de la Paris, devenind inginer constructor de avioane. Devine apoi pilot de încercare și inaugurează linia aeriană civilă București-Paris, devine Director al Școlii Speciale de Ofițeri în Aviație. Pentru toate aceste merite i s-a acordat gradul de General Activ în Aviația Română în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial. Ce s-a întâmplat, după cel de-Al Doilea Război Mondial, cu Corpurile Generalilor Români, știm cu toții.

Excluși din armată, epurați, puși în cadru disponibil. A fost și el. Și-a găsit serviciu la Societatea de Gaz și Electricitate din București. Directorul General cunoscându-l i-a spus: „– Eu vă creez aici un post și un laborator pentru dumneavoastră. Lăsați gazul, se ocupă alții de gaz, se ocupă alții de electricitate. Continuați-vă menirea aceasta a dumneavoastră. Dumneavoastră ați vrut să ajungeți la cer. Poate ajungeați dacă nu veneauăștia să vă dea afară din armată”. Și el a făcut până a murit, la aproape 80 de ani, cercetări privind rezistența materialelor din aviație. O parte din aceste cercetări au rămas până prin anii '80 secrete militare. După aceea au intrat în circuitul științific european și mondial și rezultatele obținute de concetățeanul nostru au devenit de notorietate.

L-aș da ca exemplu pe Iulian Georgescu Ciupagea, inginer aeronaut și inventator de la Scrioaștea. El a fost profesor de matematici la Liceul „Anastasescu” din Roșiori, după aceea la Liceul „Sf. Haralambie” din Turnu Măgurele. Profesorii lui îi spuneau: „– Măi, Ciupagea, lasă liceul, lasă catedra, lasă profesoratul și du-te dincolo la Politehnică. Nu ești pentru copii de 15, 16, 17, 18 ani. Ești pentru alții trecuți de 20 de ani”. A înțeles sfatul și într-adevăr a ajuns profesor la Politehnica din București. Era vocația lui. A inventat încălzitorul de motoare de avion pe timpul iernii. Ce îmi spuneau mie oamenii: „– Domnule, indiferent unde va ajunge stadiul cercetărilor în aviație, ceea ce a făcut teleormăneanul Geogescu Ciupagea tot mai rezistă 50-100 de ani cu invenția lui, indiferent de tipurile de avioane care vor fi lansate”.

Am să pronunț și numele unei femei: Irina Burnaia. Era de la Săceni, este un sat acolo, de la Ciurari. De acolo era dânsa. A trăit până încoace. A murit prin '90 sau '91. Să știți că de meserie, inițial, nu a fost pilot, nu a fost

aviatoare. Era absolventă, licențiată, a Facultății de Drept din București și era avocată la Baroul din București. Nu se intra oricum la Baroul de București. Și iată că Irina Burnaia a urmat în mod secret cursuri de zbor. De ce secret? Nu o lăsau părinții. A făcut zbor de performanță, a fost pilot de încercare și primul acrobat aerian al României. Eu, care am luat datele din Istoria Aviației ca să am o confirmare științifică, am văzut că scria acolo: „1933 - Irina Burnaia, originară din Teleorman, a treia femeie pilot din România”. Mi-a crescut inima. Uite, domnule, că și în acest domeniu avem pe cineva. Aș vrea să mai spun că, în 1934, Irina Burnaia traversează Carpații cu un IAR 22 pe traseul Brașov - București, în 1935 execută acrobații aeriene, prima femeie acrobat aerian din România, și după aceasta întreprinde zboruri aeriene în Asia Mică și Asia Centrală. Aș putea spune că a fost una din primele pioniere ale Aviației Sportive din România și din Europa.

Așa că, domnișoară Corina, am momente când sunt trist și vreau să vă spun și dumneavoastră de ce sunt trist. Foarte mulți cercetători științifici pleacă în străinătate, în căutarea unui loc de muncă și a unui salariu pe măsura capacității lor. Îi înțeleg câteodată, accept câteodată, câteodată nu accept. Dar din 50000 de cercetători științifici în absolut toate domeniile de activitate, am aflat că au plecat în jur de 40000. Au mai rămas 10000. Dacă pleacă și acești 10000 de cercetători științifici din motive economice și financiare, dați-mi voie să pun sub semnul întrebării posibilitatea de a realiza reforma și de a beneficia de efectele reformei imediat după anul 2000.

– Domnule Profesor, vă mulțumesc!

15 februarie 1999

XV

TELEORMĂNENCE ILUSTRE

– Domnule Profesor, întrucât astăzi este 8 martie, este Ziua Internațională a Femeii, consider că este un prilej foarte bun pentru a evoca portretele, destinele, unor femei de excepție pe care, eu cred județul nostru că le-a avut. Teleormănencele noastre au excelat, Domnule Profesor?

– Din ceea ce eu am citit, am studiat și am mai discutat și cu alții, unii au fost chiar ironici - „– Ce te interesează ce femei savante am avut în județ? – Cum să nu mă intereseze? În cel mai înalt grad!” - am constatat așa, după părerea mea, că 36 de femei au excelat, teleormănențe de ale noastre, în poezie și în proză și au intrat chiar în istoria literaturii românești, 12 femei s-au remarcat în pictură și au intrat în istoria picturii românești și cândva se va vorbi despre tot grupul de pictorițe teleormănențe, iar în teatru și operă, 12 femei. Unele sunt celebre, cum este Hariclea Darclee, chiar pe plan mondial. Dar avem personalități feminine deosebite și în domeniul medicinei, al fizicii, al matematicii și chiar al inventicii, o știință care abia acum se profilează pe plan mondial ca știință. Și româncele noastre au o contribuție.

Eu, care sunt teleormănean prin adopție și sunt bărbat, mă simt foarte încântat sufletește când pot să aduc un omagiu acestor femei.

– Domnule Profesor, v-aș ruga să prezentați din fiecare domeniu de activitate câteva exemple. Eu v-aș propune să începem cu teatrul, cu opera.

– Eu aş începe cu doamna Titulescu, soția marelui nostru diplomat Nicolae Titulescu, care era din județul nostru, din zona Roșiori. Tatăl dânzei era administrator de moșie, un mic arendaș, un mic proprietar funciar. Dar pe doamna Titulescu eu o văd prin caracterizarea pe care i-a făcut-o Argetoianu în „Memoriile” lui, în numeroasele lui volume de „Memorii” care s-au încheiat anul trecut, în 1998. Au fost publicate toate, în șir, în special la Editura Humanitas. Și Argetoianu îi face o apreciere asupra distincției sufletești, dar și a distincției fizionomiei pe care o avea această doamnă Titulescu. Și spune că este obligată să trăiască la umbra soțului, pentru că soțul era marele diplomat și om politic de talie europeană, era profesor la Facultatea de Drept din București și, în ultimă instanță, era Titulescu. Și a trebuit să-l însoțească aproape la toate Congresele și Conferințele Internaționale. Cum Titulescu a fost două sesiuni la rând, 1930-1931, președintele Ligii Națiunilor, doamna Titulescu a trebuit să stea cu dânsul, să aibă grijă, pentru că revizionistii, cei care nu erau de acord cu hotărârile luate la Congresele de Pace de după Primul Război Mondial și vroiau modificarea frontierelor, deci și ale României, puseseră la cale uciderea lui. Germania lui Hitler era implicată, iar informațiile pe care le-au avut serviciile speciale românești din anii aceia conduse de Mihail Moruzov, însemnau că se punea la cale otrăvirea lui Titulescu. Nu trebuia să mănânce de la nimeni, ci numai mâncare făcută de mâinile soției. Doamna Titulescu l-a însoțit ani de zile inclusiv la Ambasada de la Londra, la Geneva, în Elveția și în alte părți și a stat cu dânsul până la moarte, adică până în aprilie 1941. A dat dovadă de abnegație, dragoste pentru soț și pentru cauza națională.

Aș vrea să continui, pentru că mi-ați spus să începem cu reprezentantele noastre în operă, în artă, cu Hariclea Darclée. Doamna Hariclea Darclée s-a născut în 1860 la Brăila. Și îmi veți spune acum că, dacă este născută la Brăila, de ce o fac teleormăneancă? Părinții ei erau de aici. Erau de la Turnu Măgurele. Și tatăl, și bunicul fiind mari negustori, cerealiști, aveau interese comerciale și la Giurgiu, și la Călărași, și la Brăila. Mama dânzei fiind însărcinată și plecând cu corabia, cum spune documentul, până la Brăila, de unde trebuia să cumpere cerealele tatăl dânzei și soțul dânzei, a născut acolo și a trebuit s-o înregistreze la starea civilă de la Primăria din Brăila. Dar dânsa, repet, era teleormăneancă, era din Turnu Măgurele. Aveau case la Turnu Măgurele, aveau case și la Zimnicea. În casa lor de la Zimnicea au poposit la 1877 două personaje istorice. Avea casă, nu glumă, și curată și arătoasă. A poposit și a stat Țarul Rusiei Alexandru al II-lea. Ei... Nu puteai să-l cazezi pe împăratul rușilor oriunde, dacă nu aveai o casă ca lumea. Și tot aici a poposit și generalul prizonier turc, care nu era oricine, chiar dacă era prizonier, Osman Pașa. A trebuit să i se asigure o cazare pe măsura gradului, a funcției și a răsunetului de care se bucura.

Studiile de canto, Hariclea Darclée le-a făcut la Paris, iar concertele sale le va susține pe scena marilor teatre din lume: Metropolitan, Scala din Milano, Teatrul de la Monte Carlo, Teatrul Imperial Rus de la Petersburg, Opera din Paris și în alte locuri celebre din lume - unde, Hariclea Darclée, teleormăneanca noastră, a interpretat roluri mari: Margareta din „Faust” de Charles Gounod, Santuzza din „Cavaleria rusticana” de Pietro Mascagni, Carmen din opera „Carmen” de George Bizet, Lucrezia din „Lucrezia

Borgia” de Gaetano Donizetti. În general, cam 100 de roluri a interpretat într-o carieră, considerată, pe bună dreptate, ilustră.

După doamna Hariclea Darclée, aş evoca aici grupul surorilor Galaction. Părintele Galaction, marele nostru scriitor născut la Dideşti în 1879, după câte ştiu eu, a avut câteva fete şi toate au fost la înălţimea tatălui, toate au fost ilustre. Fetele lui Gala Galaction au avut următoarele profesii, ia să vedeţi ce interesant: Magdalena Galaction, artistă lirică, Luchi Galaction, pictoriţă şi prozatoare, Elena Stănculescu Galaction, actriţă de teatru, Mara Țuculescu Galaction, traducătoare. Toate sunt în Italia, unele au murit, altele sunt în viaţă, dar toate au făcut opere, nu glumă, şi au dus răsunetul culturii româneşti şi geniul artistic al poporului român peste mări şi ţări.

Nu aş vrea să uit un nume, să-l menţionez. O femeie care nu a fost nici pictoriţă, nici traducătoare şi nici scriitoare în sensul beletristic al cuvântului, o femeie cu un nume complet uitat şi asta m-a cam revoltat pe mine, pentru că era de o mare cultură şi de o mare discreţie şi care a suferit pentru ideile ei. A stat între 1949-1953, vreme de 4 sau 5 ani, la închisoare. Doamna de care vreau să vă spun era din Turnu Măgurele, ziaristă şi se numea Nicole Valéry-Grossu. S-a născut în 1919 şi a murit în 1996 în Franţa. Şcoala Primară, Nicole Valéry-Grossu a făcut-o la Turnu Măgurele, iar Liceul şi Conservatorul, secţia de pian a Conservatorului, la Bucureşti. În perioada 1945-1947 a fost redactor la ziarul Partidului Naţional Ţărănesc al lui Maniu, la Bucureşti, la ziarul „Dreptatea”. Eu îmi permit să spun că a fost cam un şef de cabinet al lui Iuliu Maniu. După instaurarea comunismului în România şi după interzicerea Partidului Naţional Ţărănesc, Nicole Valéry-Grossu a fost evacuată împreună cu familia sa din locuinţele

din București, iar în dimineața zilei de 24 august 1949 a fost arestată, fiind deținută, fără condamnare, timp de 4 ani. În decursul detenției sale a cunoscut ororile din închisorile politice ale României comuniste.

În anul 1957, Nicole Valéry-Grossu s-a căsătorit cu scriitorul Sergiu Grosu care a fost arestat în 1959, condamnat la 12 ani de închisoare, dar eliberat în 1962, după un decret de grațiere.

La 5 aprilie 1969, doamnei Nicole Valéry-Grossu i s-a dat voie să plece din țară. S-a stabilit în Franța unde a publicat în revista „Catacombes”. Sincer vă spun, am căutat să văd și eu un număr din revistă. Mi-a fost foarte greu. N-am găsi-o în țară, nici chiar la Biblioteca Academiei.

Am relatat, aici, istoria surorilor Galaction, dar de ce să nu vorbim și de alte surori, de Cutava. Am și scris la vremea potrivită, chiar înainte de 1989 și după, despre Nelly Cutava, actriță de mare calibru și despre Tanți Barosi Cutava, și actriță, și prozatoare. Ambele erau din Turnu Măgurele. Au fost artiste care au jucat la Teatrul Național. E ceva. Școala Primară și Liceul le-au făcut la Turnu Măgurele - vedeți ce a ieșit din orașele noastre de provincie, au ieșit talente, nu glumă - iar Conservatorul de Artă Dramatică, la București. Nelly Cutava a fost soția marelui poet Ion Vinea. A jucat pe scena celor mai mari teatre din România: la Teatrul Armatei, la Teatrul Nottara, la Teatrul de Stat din Ploiești, la Teatrul Național. A interpretat magistral roluri în piesele: „Avarul” lui Moliere, „Patima roșie” a lui Mihai Sorb, „Azilul de noapte” al lui Maxim Gorki, „Richard al III-lea” al lui Shakespeare și este autoarea romanului „Domnișoarele”. Dacă cumva nu v-a căzut în mână romanul lui Nelly Cutava, „Domnișoarele”, citiți-l! Că dacă începeți cu prima pagină nu mai dormiți până dimineața. Nu că-i

captivant, nu are nimic senzațional, e plăcut, e reconfortant. Probabil că așa era și dânsa. Eu nu am cunoscut-o decât așa fugitiv pe scena unui teatru.

Tanți Barosi Cutava a făcut Facultatea de Litere și apoi Conservatorul de Artă Dramatică din București. A jucat la Teatrul Mic, la Teatrul Regina Maria, la Teatrul Național, iar după Primul Război Mondial s-a stabilit în Anglia și a interpretat roluri din dramaturgia engleză. Venea lumea la teatru s-o vadă pe româncă Tanți Barosi Cutava de la Teleorman, din Turnu Măgurele, interpretând în limba engleză. Cât de bine trebuia să joace rolul din Shakespeare în „Noaptea Regilor” ca s-o înțeleagă englezul fără să-și dea seama că este româncă. Iată deci, că și din acest punct de vedere am dat personalități reprezentative.

Alexândrenii noștri își mai aduc aminte de Mireille Constantinescu? Mireille Constantinescu care era fata doamnei profesoare de limba franceză, Matilda Brăescu, de la Liceul din Alexandria. Mireille Constantinescu, care trăiește la București, e încă în putere, e născută în 1934 la Alexandria, artistă lirică, era fata fostului primar de Alexandria și a fostului prefect de Teleorman, Brăescu. Școala Primară și Liceul le-a făcut la Alexandria și a urmat Conservatorul „Ciprian Porumbescu” la București. A fost solista Operei de Stat din Cluj și a Teatrului de Operetă din București. A interpretat roluri magistrale în „Văduva veselă”, în „Vânt de libertate”, în „Calul bălan” și după aceea la televiziune și radio, plus turneele artistice din Austria, Italia și din alte părți.

Și așa pune și o întrebare acum. Își mai aduce aminte vreunul din Teleorman, din cei 480000 sau câți are județul la ora actuală, de Paula Iliescu? Nici nu-i cunoscută sub numele acesta. Dar de Pola Illéry? A fost una dintre cele mai mari actrițe de cinema ale secolului XX. Era de aici din

Teleorman, de la Turnu Măgurele, născută în 1909. A rămas fără părinți și a crescut-o un unchi de-al ei, George Boja, care era boiangiu din Turnu Măgurele. A făcut liceul aici. Era frumoasă, distinsă, talentată, cu înclinații către limbi străine. A plecat în Franța. Și acolo a interpretat 20 de roluri în cinematografia franceză. După ce americanii s-au convins că este un talent natural extraordinar, dublat de o forță de muncă așa cum americanilor le place, au luat-o la Hollywood. Și iată că Pola Illéry a jucat roluri deosebit de importante în „Strada fără nume”, în „Tigrul din Bengal”, în „Scufița Roșie”, în „Căpitanul Fracasse”, la marile studiouri cinematografice din Franța și din Statele Unite, a interpretat roluri la recomandarea marilor regizori.

Ați văzut că am găsit surorile Galaction, surorile Cutava, de ce să nu vorbim și de neamul de dramaturgi de la Zimnicea, de familia Zimniceanu. Aceasta a ilustrat teatrul românesc până acum în preajma anilor 1990. Și aș pomeni cu această ocazie pe Ecaterina Zimniceanu, actriță la Teatrul Național din București, nu de azi și nu de ieri, ci încă din anii 1905-1906, de la începutul secolului, în roluri de epocă: „Nevestele vesele din Windsor”, una din piesele grele ale lui Shakespeare, în „Nepoftitul” de Tristan Bernard și în multe altele. Aceasta era Ecaterina Zimniceanu.

Mărioara Zimniceanu, actriță la Teatrul Național din București și soră cu Ecaterina, a fost eleva lui Nottara. Când ești eleva lui Nottara și apoi interpretezi roluri, înseamnă că ai stofă. A fost și eleva lui Paul Gusti, unul din marii regizori ai vremii. A fost actriță cu roluri grele, cu palmares încărcat și bogat. A jucat în „Comedia inimii” a lui Caton Teodorescu, în „Învinșii” de Alexandru Chirițescu, în „Plicul” lui Liviu Rebreanu, în „Gaițele” lui Chirițescu și în multe alte roluri celebre.

Maria Zimniceanu, poetă și prozatoare, cea mai tânără dintre cele trei surori, s-a născut tot la Zimnicea dar în 1922. Eu am cunoscut-o aici, în redacția ziarului „Teleormanul”, pentru că a colaborat și la ziarul nostru județean între anii 1968-1971.

– Domnule Profesor, în domeniul științei, femeile din județul nostru s-au impus cu opere, cu lucrări de știință?

– Avem femei consacrate și în acest domeniu. Aș începe cu o doamnă care a excelat în istorie și anume, cu doamna Venera Teodorescu de la Roșiorii de Vede, cadru didactic la Facultatea de Istorie din București și cercetător științific la Institutul „Nicolae Iorga”. Ei... Când ești cercetător științific la „Nicolae Iorga” nu mai are rost să mai spunem noi cuvinte de elogiu.

Aș pomeni-o pe doamna Elena Busuioc de la Zimnicea, arheolog, cu cercetări științifice foarte solide făcute la Institutul de Arheologie din București. Dânsa s-a consacrat în special Epocii Feudale și a interesat-o în cel mai înalt grad, dovadă rapoartele pe care le are depuse la Academia Română și lucrărilor pe care le-a scris.

Aș pomeni cu această ocazie familia Nissim și aș începe cu Lucreția Nissim, mama fetelor Nissim, medic ginecolog, născută în 1888 la Turnu Măgurele. Doctoratul în medicină și chirurgie l-a luat în 1921. A publicat numeroase lucrări în domeniu, fie singură, fie cu marele profesor Marius Nasta, fie cu profesorul Săvulescu și cu alții. A avut două fete. Fetele au fost pe măsura mamei. Liana Nissim, publicistă, locuiește în Italia și este profesor la Universitatea Catolică din Milano. Spre cinstea noastră, o teleormăneancă a ajuns în inima catolicismului, dar nu oricum, ci profesor universitar la Milano. Silvia Nissim, inginer în telecomunicații, a lucrat ani

mulți la Centrul de Documentare și de Publicații Tehnice și are o serie întreagă de lucrări cum ar fi: „Comutația electronică în centralele telefonice”, „Comutația automată în telefonie urbană și rurală” și așa mai departe. Eu m-aș opri aici.

– Eu nu v-aș opri aici, Domule Profesor. Pentru că am vorbit de teleormănențele care au excelat în domeniul teatrului, al operei, al picturii, al științei, totuși v-aș întreba, din ceea ce ați cercetat dumneavoastră, ce teleormăneancă a excelat și în eleganță?

– Eu aș vrea să vă spun că eleganța, ca și la bărbați, dar în primul rând femeia trebuie să fie elegantă, este o chestiune de bun simț. Adică trebuie să știi ce ți se potrivește și în ce oraș, în ce localitate îți etalezi eleganța vestimentară. Dacă eleganța vestimentară este dublată și de o eleganță comportamentală sub raport moral, de o atitudine civică, cetățenească, de mare calibru, atunci, într-adevăr ești o persoană elegantă. Eleganța morală îmbinată cu eleganța vestimentară e tot ce poate fi mai frumos.

Sincer să vă spun, eu aș da două exemple în acest sens. Aș da-o pe Hortensia Papadat Bengescu. Îmi veți spune că nu este teleormăneancă sui-generis. Nu este, dar s-a căsătorit aici. Actul de căsătorie a fost realizat la Oficiul de Stare Civilă al Primăriei Turnu Măgurele. Doamna Hortensia Papadat Bengescu, care atunci când se îmbrăca și venea la redacție, la Iași, la „Viața Românească”, la Ibrăileanu - care era un om de mare finețe, un om pudic, un om decent, dar în sinea lui admira eleganța doamnelor care îl frecventau la Cenaclul de la „Viața Românească” - se îmbrăca cu o rochie de o anumită culoare, pălărie de aceeași culoare, pantoful, poșeta, mănușile. Și era, într-adevăr, extrem de elegantă, era soția Președintelui Tribunalului de Teleorman, căci acesta a fost domnul Papadat. Dânsul era de la Râmnicul

Sărat, dar a fost repartizat ca Președinte al Tribunalului Teleorman. S-a căsătorit aici în 1895 și a stat mulți ani la Turnu Măgurele. Doamna Hortensia Papadat Bengescu și-a scris o parte din literatură aici, la Turnu Măgurele.

Al doilea exemplu, după Hortensia Papadat Bengescu - s-ar putea ca oamenii în vârstă care au cunoscut-o să zică: „– Nu ai dreptate sau nu ai gusturi, Morarule!”; nu mă supăr, eu sunt omul documentelor - a fost Alice Gabrielescu de aici, de la Nanov. Avea o moșie. Tatăl a fost prefect de Teleorman. Pe Alice Gabrielescu au susținut-o mulți alexăndreni care au cunoscut-o prin anii 1920. Era tânără, foarte elegantă, venea cu docarul de la Nanov la Alexandria, se plimba în parc, asculta câte un concert de promenadă al Fanfarei Militare și toată lumea știa că scrie la ziare și scria cărți. Și așa era. Dar era elegantă și atrăgea atenția lumii de atunci.

– Domnule Profesor, vă mulțumesc!

8 martie 1999

XVI

TELEORMĂNENI LA ACADEMIA ROMÂNĂ

– Academia reprezintă în orice țară instituția supremă de cultură și știință. În ultimii ani s-a încercat și s-a reușit să se înregistreze toți cei care au făcut parte din Academia Română. Dintre sutele de nume ilustre, consemnate în analele Academiei, 13 aparțin unor oameni de cultură, știință, artă care s-au ridicat din Teleorman. Așadar, Domnule Profesor, vă propun să evocăm personalitățile teleormănenilor membrii ai Academiei Române. Însă, în primul rând, cred că ar trebui să precizăm de când există Academie în țara noastră.

– Instituția academică, Academia Română, în viața statului român modern, există, practic, din anul 1866. Abdicase Cuza, dar nu venise Carol I ca principe domnitor și țara era condusă atunci de locotenentă domnească, la presiunea lui C.A. Rosetti, care nu era oricine. Locotenentă domnească a dat un întâi decret prin care, în aprilie 1866, se înființa Societatea Literară Română. Acesta este numele sau denumirea cu care a debutat Academia noastră. În anul următor, 1867, și-a schimbat firma. I s-a spus Societatea Academică Română. Era mai aproape de realitate. Peste 10-12 ani, după ce ne-am câștigat independența de stat, mai precis în 1879, s-a înființat Academia Română și a rămas până astăzi cu acest nume. Practic, Academia Română, în forma ei actuală, ar avea 120 de ani de existență. E ceva. Să nu credeți că toate Academiile din Occident sunt milenare. Nu. Sunt și ele

seculare, iar unele apar înființate în urma noastră. Avem o viață academică în adevăratul sens al cuvântului de 120 de ani, din 1879, de când pe Calea Victoriei 143-145 se află clădirea Academiei, cu Biblioteca Academiei. Sub raportul construcției, nu impresionează, dar sub raportul activității, contează enorm de mult pentru că, în fond, este instituția supremă a vieții științifice, culturale, artistice dintr-o țară sau alta.

– Să vorbim acum, Domnule Profesor, despre teleormănenii care au fost primiți în Academia Română.

– Avem teleormăneni primiți în Academia Română. Mă servesc și eu de statistici așa cum se servesc americanii și, treptat, treptat, metoda asta a introducerii de statistici în discuții, în dezbateri, câștigă tot mai mult teren. 13 teleormăneni prezenți în Academia Română în 120 de ani! Înseamnă ceva. Să-i luăm pe specialități. Istorici: Dan Berindei și Dinu Adameșteanu. Prozatori: Gala Galaction, Zaharia Stancu, Marin Preda și Anghel Demetrescu. Pe aceștia i-am găsit; se poate să mai fie și să nu fi dat eu peste dânșii. Un filozof, și ce filozof, Constantin Noica! Un pedagog clasic peste care nu se va putea trece niciodată atunci când vom discuta despre pedagogia românească și chiar pedagogia europeană: George Antonescu. Un inginer electromecanic: Constantin Dinculescu. Un biolog de talie europeană și chiar mondială, așa spune: Mihai Bănărescu. Un om de artă: Anastasie Simu. Un economist de mare calibru: Victor Bădulescu. Un medic de renume națională și internațională: Zaharia Petrescu.

Iată deci, menționându-le numele și specialitatea, constatăm că Teleormanul este prezent în Academia Română cu 13 frunzași ai științei, culturii și artei românești.

– Domnule Profesor, v-aș ruga să ne prezentați, pentru început, pe cei doi istorici teleormăneni, membrii ai Academiei Române.

– Dan Berindei este teleormănean get-beget. Dar, dacă mă ia și pe mine cineva la verificat o să-mi spună: dar el este născut la București. Asta este altceva. Dar este fiul unui teleormănean, proprietar de moșie la Dobrotești. Nu toată familia Berindei a fost grefată pe moșia Beuca sau Drăcșănei. Nu. Unii au fost exact pe teritoriul comunei Dobrotești. Pe Dan Berindei, născut în 1923, la București, l-am cunoscut personal. Tatăl său era avocatul Alexandru Berindei, care avea moșie la Dobrotești. Domnul Dan Berindei este licențiat al Facultății de Litere și Filozofie cu „Magna cum laude”. Este doctor în științe istorice din 1969, a deținut funcții științifice și didactice. Pe această linie științifică și didactică l-am cunoscut și eu și am stat de vorbă de mai multe ori la dânsul acasă, la București, la sediul central al Societății Istorice din România unde a fost vicepreședinte și din rândul căreia am făcut parte și eu ca membru al Consiliului Național. Domnul Dan Berindei este și ginerele unui mare profesor de istorie și anume, profesorul Udiță, care a făcut și politică, a fost Secretar General adjunct al Partidului Național Țărănesc și pentru ideile lui a suferit.

Dan Berindei a fost foarte multă vreme secretar al Institutului de Studii și Cercetări Balcanice din București. Imediat după cel de-Al Doilea Război Mondial, până prin anii 1948, a fost cercetător științific la Institutul de Istorie „Nicolae Iorga” al Academiei Române. Aici și-a făcut, ca să spun așa, ucenicia și a devenit meseriaș în adevăratul sens al cuvântului. Mai târziu avea să intre în Academie.

Din 1970 este secretar, iar din 1990, imediat după Revoluție, Secretar General al Comitetului Național al Istoricilor Români. A fost principalul

organizator și a deținut funcția de secretar al Comitetului de Organizare al Congresului Internațional de Istorie, cel de-al XV-lea Congres, care s-a ținut la București în 1980. O organizare ireproșabilă. Am fost și eu delegat acolo, dar nu delegat așa, cum se crede, o delegație și Moraru un membru al delegației. Nu. Congresul Internațional din 1980 s-a ținut în România, ceea ce însemna că știința istorică europeană și universală recunoștea meritele școlii istorice românești. Acest Congres s-a ținut pe bază de invitații contracost și nu s-a dus nimeni. Eu am plătit, și s-a plătit destul de serios, mi-a dat chitanță cu acte în regulă. Dar s-a ținut în perioada în care toate cadrele didactice erau în concediu, vara. Și am stat la Ateneul Român, acolo era locul central de dezbatere în cadrul Congresului, dar s-a ținut și la Rectoratul Universității și în alte părți. Am urmărit timp de câteva zile cum a evoluat, în organizarea domnului Dan Berindei, acest Congres al XV-lea de Științe Istorice. Mi-a plăcut. A fost un Congres de zile mari și unicul la care am participat eu în viața mea.

Dan Berindei a fost vicepreședinte al Societății Științifice Istorice din România. Dar toate astea parcă nu ar conta chiar atât de mult. A fost și este membru în 16 organisme internaționale de profil istoric. Și în toate acestea 16, Dan Berindei are o activitate susținută și substanțială. Să dau numai câteva exemple: „Asociația Istoricilor Europeni”, „Societatea de Istorie Modernă a Franței”, „Societatea de Istorie a Revoluției din 1848 și a Revoluțiilor din Secolul XIX pe Plan Mondial”, profesor universitar de istorie modernă la Facultatea de Istorie din București. A susținut 280 de conferințe publice și peste 170 de comunicări științifice. A publicat peste 600 de articole în presă și în reviste de cultură. A prezentat comunicări

științifice privind istoria poporului român la diverse reuniuni științifice internaționale în peste 20 de țări din lume.

A avut și necazuri, cum a avut majoritatea fruntașilor intelectualității românești după cel de-Al Doilea Război Mondial. Vreo 3 ani a fost mecanic. A lucrat într-o cooperativă meșteșugărească din București. De ce? Era Dan Berindei. Venea dintr-o familie care avusese pământ, membrii familiei deținuseră funcții politice. Dan Berindei nu a făcut niciodată politică. Și pentru asta a fost îndepărtat. În 1955, direct de unde era, de acolo, de la cooperativa meșteșugărească, a fost reprimat în câmpul cercetării științifice și după aceea a creat o operă care îi face cinste.

În primul rând are lucrarea „Orașul București - reședința și capitala Țării Românești între 1459-1862”. Și de atunci s-a spus că soarele de la București răsare. Și așa este. Alte lucrări: „Din începuturile diplomației românești moderne”, „Reforma agrară din 1864”, apărute la Editura Academiei, „Cucerirea Independenței. 1807-1878”, „Românii și Europa. Istorie, societate, cultură”, volumul I, „Societatea românească în vremea lui Carol I”, „Diplomația românească modernă de la începuturi până la proclamarea Independenței de Stat”, apărută în 1995.

La 9 martie 1991, pentru toată activitatea sa științifică desfășurată și înainte de 1989 și după 1989, Dan Berindei a fost primit ca membru al Academiei Române. Inițial ca membru corespondent, iar din noiembrie 1992 este membru titular al Academiei Române.

Dar să nu credeți că străinătatea, Occidentul european, a fost indiferentă la activitatea desfășurată de Dan Berindei. Dovadă că în 1994 a fost ales membru al Academiei Europene de Științe, cu sediul la Paris.

Iată deci, că Dan Berindei reprezintă Teleormanul la cel mai înalt nivel în domeniul istoriei și al culturii naționale, în cea mai înaltă instituție științifică și de cultură românească - Academia Română dar și în străinătate, la Academia Europeană.

Celălalt, Dinu Adameșteanu, istoric și arheolog, pe care l-am cunoscut tot atât de bine cum l-am cunoscut și pe domnul Dan Berindei, este în plină activitate, are o vârstă, are 86 de ani, dar este încă profesor consultant la una dintre cele mai active Universități italiene, nu departe de Roma, Universitatea din Lecca. Domnul Adameșteanu este nu numai istoric, ci și arheolog sau poate ar fi bine să spunem, în primul rând arheolog și istoric. Este un om cu dublă licență. Prima a luat-o la Facultatea de Litere a Universității din București în 1938, iar a doua licență, la Facultatea de Litere a Universității din Roma, în 1945. Este doctor docent în topografie antică. Cred că sunt câțiva în Europa care s-au ocupat de treaba asta. Doctoratul l-a obținut la Roma în 1971, iar la sfârșitul celui de-Al Doilea Război Mondial, stabilindu-se în Italia, a început să lucreze nu numai pentru Italia, ci și pentru Germania. Dumnezeuastră știți cât de riguroși sunt nemții, cât de metodici, cât de exigenți. Ori profesorul Dinu Adameșteanu, teleormăneanul nostru, a fost chemat în Germania unde a stat ani de zile, din 1946 până în 1949, ca să reorganizeze, să sistematizeze, Institutul Arheologic German iar după aceea, Institutul Istoric German. Vreme de 11 ani, între 1950-1961, conduce, în calitate de șef de șantier și specialist numărul unu, săpăturile arheologice de la Siracuza, de la Lentini, iar după aceea, conduce misiuni de cercetare arheologică în Afganistan. Nu erau talibanii pe atunci. Afganistanul era regat, regele lor, mai târziu, s-a refugiat tot în Italia, la Roma. Probabil că s-a întâlnit cu Dinu Adameșteanu, nu știu asta. Din

Afganistan, Dinu Adameșteanu a condus cercetările arheologice pe șantierele din Israel.

Practic, domnul Adameșteanu a fost profesor de arheologie italică, așa cum spune documentul și de etruscologie, precum și profesor de urbanistică greacă veche la Facultatea de Arhitectură din Roma. Pentru întreaga sa activitate și pentru prestigiul pe care l-a asigurat țării și științei românești, la 10 noiembrie 1992 este ales membru de onoare al Academiei Române, iar la 10 noiembrie 1994 i s-a acordat titlul de Doctor Honoris Causa al Universității din București.

– Domnule Profesor, după cei doi istorici, v-aș ruga să vorbim acum despre filozofi și pedagogi. V-aș propune să începem cu filozoful.

– Teleormanul este prezent la Academia Română și pe plan filozofic prin unul dintre cei mai iluștri filozofi de la Bлага încoace pe care i-a dat poporul român. Mă refer, în mod direct și deschis, la Constantin Noica, născut la Vitănești în 1909, în familia asta atât de numeroasă și stufoasă pe care o știe toată lumea și care a dat și a adus o contribuție deosebită nu numai la dezvoltarea județului, atunci și acum de altfel, observ eu, dar și la dezvoltarea culturii naționale, a literaturii, a științei, a artei și așa mai departe. Filozoful Constantin Noica este fiul lui Grigore Noica, inginer agronom și proprietar de moșie, cu studii în Germania, senator de Teleorman. Familia Noica în general a făcut politică liberală. S-a mai schimbat acum, după 1990, spectrul politic.

Constantin Noica a făcut școala primară în județ la noi, la Videle, iar în timpul Primului Război Mondial a urmat Liceul „Dimitrie Cantemir” din București și Liceul „Spiru Haret” tot din București. Ei... Când urmezi două licee, dintre care unul este „Spiru Haret”, înseamnă că e ceva. Nu oricine

intra la „Spiru Haret” și nu ieșea așa, oricum, de pe băncile Liceului „Spiru Haret”. A făcut Facultatea de Litere și Filozofie din București, apoi specializarea la Universitățile din Franța și din Germania. Se pare că el a fost mai adaptabil la spiritul universitar german, la corectitudinea, precizia, metoda, dar și la jocul de idei care caracterizează în general spiritul universitar german. Și-a dat doctoratul în filozofie, în 1940, la Universitatea București, cu o teză care a suscitat mari discuții, intitulată „Schiță pentru istoria lui Cum e cu puțință ceva nou”. Se pare că a avut și necazuri, mai târziu, de tras de pe urma acestei teze de doctorat. În anii 1949-1958, aproape 10 ani de zile, a stat cu domiciliu forțat, dar și-a continuat cercetările, studiile. Și nu a stat în București, a fost ostracizat tocmai la Câmpulung Muscel. După ce a stat atâția ani cu domiciliul forțat, Constantin Noica a fost condamnat la zeci de ani de închisoare și, între 1958-1964, a fost deținut politic. Acum un an sau doi, a apărut o lucrare foarte interesantă care îl prezintă pe Noica în postura asta. A fost cu Paleologu, cu Păstorel Teodoreanu, cu Simina Mezincescu, cu Dinu Pilat, un proces al fruntașilor intelectualității românești de după 1945-1948. A scăpat în vara anului 1964. Din 1965 și până în 1975, 10 ani de zile, a lucrat ca cercetător științific principal la Centrul de Logică al Academiei. Din 1975 a ieșit la pensie, dar el nu a ieșit la pensie și sub raportul gândirii și aș putea spune că era stăpân pe minte, o minte extraordinară, creativă, inteligentă. El s-a retras la Păltiniș, lângă Sibiu și acolo a stat vreme de 12 ani, până în ceasul morții. Dar la Păltiniș nu a stat izolat, ca într-o chilie. La Păltiniș a stat ca un adevărat șef de școală în domeniul gândirii, al filozofiei românești, al logicii, a tot ce înseamnă gândire creatoare. Și acolo îl vizitau învățăceii lui: Gabriel Liiceanu, care astăzi este un demnitar politic și directorul Editurii

Humanitas, Andrei Pleșu, actualul Ministru de Externe, Sorin Vieru, Andrei Cornea, Victor Bârsan și regretatul nostru alexăndrean, Mircea Scarlat care îmi mai spunea și mie cum gândește Noica. Acolo era un adevărat pelerinaj, la Păltiniș.

Constantin Noica a fost prezent, din 1930, luăm ca punct de reper cronologic, și până a murit, în presa românească (în anii de interdicție politică) în publicistica românească, în logica românească. Dacă răsfoim colecțiile de reviste „Azi”, „Axa”, „Atheneum”, „Vremea”, „Convorbiri literare”, „Revista Fundațiilor Regale” este imposibil să fie vreun număr unde numele lui Constantin Noica să nu figureze. A primit Premiul Fundației Regale pentru Literatură și Artă în 1934 pentru lucrarea „Bucuriile simple”. A primit Premiul Academiei doi ani mai târziu, în 1936 - Premiul Academiei și el nu avea 30 de ani, vă dați seama! - pentru lucrarea „Concepte deschise în istoria filozofiei lui Descartes, a lui Leibniz și a lui Kant”. Repet, nu avea nici 30 de ani. Și dacă ar fi să ne referim în exclusivitate la operă, aș cita „Viața și filozofia lui Descartes”, „Schiță pentru istoria lui Cum e cu puțință ceva nou”, apărută în 1940, „Pagini despre sufletul românesc”, „Studii și articole”, apărută în 1944, „Rostirea filozofică românească”, apărută în 1970, „Eminescu sau gânduri despre omul deplin al culturii românești”, o lucrare care cuprinde o serie întregă de eseuri, apărută în 1975, la care se adaugă un număr mare de lucrări care au apărut după 1989. Le avea în sertar, nu reușise să le publice. Au apărut în special la Editura Humanitas, acolo unde a lucrat Liiceanu împreună cu Marin Diaconu, care au fost învățăceii lui Noica. Și îmi veți spune: care sunt aceste lucrări? Dau 2-3 exemple: „Introducere la miracolul eminescian”,

„Jurnalul de idei” - cât de simplu, dar ce ascunde acest jurnal este extraordinar!

A fost primit în Academie în 1990. Bine că l-au primit în 1990! El a făcut parte dintr-o generație care a dat culturii românești câteva modele, câteva valori, valori de simbol așa spune: Lucian Blaga, Mircea Vulcănescu, Mircea Eliade, Emil Cioran. Iată generația de intelectuali români în care se încadrează organic, sufletește, sub raport ideologic, filozofic și teleormăneanul nostru, Constantin Noica.

– Domnule Profesor, ce ne puteți spune despre pedagogul George G. Antonescu?

– Se știe mai puțin despre George G. Antonescu și așa vrea să fac o precizare și anume: era frate cu Victor Antonescu, din acei mulți copii din bătaura unui țăran gospodar român de la Antonești, comuna Călinești. De aici a plecat și Victor Antonescu, profesor universitar de drept, dar și George G. Antonescu, profesor universitar de pedagogie. Dacă Victor Antonescu, fratele lui, politician și unul din liderii Partidului Liberal, avea studii făcute în Franța, pedagogul avea studii făcute în Germania, la Leipzig. În 1910, reușește din primul foc să ocupe catedra de profesor universitar - la început suplinitor, apoi deplin - de filozofie de la Iași, în locul lui Constantin Dimitrescu.

A jucat un rol în pedagogia românească, ca știință și ca instituție. Un rol de prim ordin. A fost Directorul Institutului Pedagogic Român din 1926, a fost Inspectorul General al Școlilor Normale, a fost Directorul Revistei Generale a Învățământului, prima publicație pedagogică oficială apărută în România. A colaborat cu articole și studii la reviste de profil, de pedagogie. Este adeptul Școlii Formativ Organiciste, așa este recunoscut și concepe

rezolvarea problemelor fundamentale ale pedagogiei în patru categorii și oferă soluții pentru toate. În primul rând, pentru George G. Antonescu, problema educației este problema fundamentală a formației intelectuale, alta e problema educației morale, alta problema educației estetice și, în sfârșit, a patra, problema educației naționale. La fiecare dintre aceste mari probleme, cu care pedagogia se confruntă nu numai în România, ci pe plan continental și pe plan mondial, George G. Antonescu a venit cu soluții foarte interesante. Au fost și programe și proiecte de ale lui Antonescu care priveau modalități de abordare a bacalaureatului. Nu bacalaureatul cum îl vedem noi azi și cum a fost el ieri, nu, ci într-o viziune nouă. Într-adevăr, el îi spunea „examen de maturitate”. Și noi acum, crezând că trebuie să eliminăm limbajul de lemn, cum se vorbea - „ai dat maturitatea?”, adică bacalaureatul - noi credem că acest termen a apărut și a intrat în circulație în vremea regimului comunist. Nu, el era de multă vreme. George G. Antonescu îl redase în studiile lui. Dar așa suntem noi din totdeauna, mai catolici decât Papa. Și a fost primit în Academia Română. Auziți ce lucrări are: „Studii asupra filozofiei germane contemporane”, „Principiile pedagogice ale lui Kant și Schiler”, „Pestalozzi. Rolul moral și social al educației”, „Baza pedagogică a reorganizării învățământului românesc”. Acestea sunt numai câteva exemple. Dar pentru sutele de articole, studii și lucrări apărute, George G. Antonescu a fost primit la Academia Română. El a murit acum 55 de ani, mai precis în 1953. Era încă în plină putere creatoare. George G. Antonescu mai putea lăsa lucrări valoroase în domeniul științelor pedagogice.

– Am vorbit de istorici, pedagogi, filozofi. Domule Profesor, vă propun să vorbim și despre scriitori. Întrucât numărul scriitorilor

teleormăneni prezenți în analele Academiei Române se ridică la patru, v-aș ruga să le faceți o prezentare succintă.

– O să încep cu Gala Galaction, adică cu Grigore Pișculescu, pe care am avut ocazia să-l cunosc când eram copil și mai târziu, când eram student. Gala Galaction era de aici, de la Didești, de lângă Roșiorii de Vede. Născut în 1879, a murit la București, unde avea un apartament discret și o casă care nu i se luase pentru că era un demnitar. În 1961 a murit, de ziua femeii, la 8 martie. Nu sunt răutăcios, dar el era, cum să spun eu, un mare iubitor de femei în sensul umanist al cuvântului, un militant pentru drepturile femeilor. Cine urmărește publicistica lui Gala Galaction, de câteva zeci de ani, observă că nu a fost an lăsat de la Dumnezeu unde să nu fie un articol, două, trei și chiar mai multe în direcția aceasta a emancipării femeii. Este unul din marii prozatori ai literaturii române. Nu-i nevoie să vă mai spun eu și în general celor în vârstă care au fost încântați în copilărie, în adolescență, de acele pagini de antologie ale lui Gala Galaction. El este un memorialist de mare clasă. Dacă nu ar fi fost un mare memorialist, editurile din București nu-i publicau în ultimii doi ani volumele sale de „Memorii”. Nu pierde nimeni azi bani în scopuri editoriale de dragul lui cutare. Lucrări de conținut... Vrei să cunoști secolul XIX, sfârșitul și primele decade ale secolului XX, fac recomandarea: citiți-l pe Gala Galaction!

A fost un teolog prin operă și prin funcție. A fost un traducător de talie mondială. Îmi veți spune: domnule, de ce spui dumneata că a fost un teolog prin operă și prin funcție? A fost profesor universitar la Institutul Teologic de la Chișinău și la Institutul Teologic din București. A predat Patristica, Viețile Sfinților. Ca funcție, a fost defensor ecleziastic, a fost procurorul Bisericii Ortodoxe Române. Cerceta cele mai sensibile probleme, aspecte,

cazuri care se iveau în sânul Bisericii. De aici și inspirația în scris. El cunoștea lucrurile pe care ceilalți scriitori nu aveau de unde să le știe. Era vorba de confesiuni ale unor prelați din cadrul Bisericii Ortodoxe făcute lui care era, repet, defensor ecleziastic.

Era teleormănean get beget, și prin mamă, și prin tată, și prin locul nașterii. Locul nașterii, la Didești. Tatăl, Nicolae Pișculescu, administrator și arendaș de moșie, mama, Chiriaca Ostreanu, fata preotului Constantin Ostreanu de la Roșiorii de Vede. Liceul l-a făcut la București, Școala Primară aici la noi, în Teleorman. A fost coleg de clasă cu Duca, cu Tudor Arghezi, cu N.D. Cocea și cu alții, cu care a rămas până la sfârșitul vieții în foarte bune raporturi. Și-a dat licența în teologie și, după aceea, doctoratul la Universitatea din Cernăuți. A obținut calificativul de excepție „eminent cu unanimitate”. Teza lui de doctorat a rămas până astăzi ca o lucrare de referință. Este legată de minunea din drumul Damascului, atunci când Mântuitorul s-a arătat pe drumul de la Damasc, Siria de astăzi, Apostolului Pavel, care se numea Saul, și care nu era apărător al creștinismului, era inchizitorul creștinismului. Și atunci l-a întrebat Dumnezeu: „Saule, Saule, pentru ce mă prigonești?”. Și din inchizitor al religiei creștine, el a devenit apărătorul religiei creștine. Și aici o dizertație de toată frumusețea. Și istorie, și filozofie, și teologie, și tot ce vrei. A fost profesor, am spus, și la Chișinău și la București. Spuneam eu că a fost și unul din marii traducători. A tradus Biblia cu un alt mare învățat, Vasile Radu, și a tradus singur și o parte din „Noul Testament”, din ebraică. Păi, ca să ai cunoștințe și să traduci cele două lucrări fundamentale ale literaturii universale, înseamnă că ești cineva. Și Gala Galaction a demonstrat. Cine se încumetă să traducă Biblia, nu mai ai ce să-i ceri. Ei... Închipuiți-vă că la noi s-au găsit voci care au spus

câte ceva despre Gala Galaction. Și ăștia au spus-o așa din rachiună personală, pe seama unor chestiuni din astea, de ordin politic, că a fost deputat de Teleorman în Parlament în vremea lui Petru Groza în 1946-1948 și din 1948 până în 1952. Eu nu pot să spun nimic, am citit și în această direcție câte ceva, dar nu se cuvine să discutăm noi, niște pământeni de rând ce suntem, de ce dânsul a candidat la locul de deputat în Marea Adunare Națională sub PCR. A tradus Biblia, nu mai avem ce să spunem. Este o operă fără egal.

Despre Zaharia Stancu spun și aici că l-am cunoscut mai puțin decât pe Gala Galaction care mi-a rămas la suflet. Gala Galaction semăna cu Tolstoi și a vorbit, împreună cu Pamfil Șeicaru, eram elev la Vaslui, despre superioritatea poeziei religioase. Ei... Câți elevi eram noi în sala Teatrului, 300, pe toți ne-a mângâiat. Conferința nu a ținut-o de la catedră sau de pe scena teatrului, a ținut-o printre noi, printre elevi și ne mângâia. Ori noi eram în al nouălea cer. Parcă era Tolstoi, cu barbă, cu ținuta lui, îmbrăcat, legat la mijloc cu o centură și cu o cataramă, în picioare cu niște cizme de artilerist de pe vremuri. Acesta era Gala Galaction. Pamfil Șeicaru era altă factură, altă natură. Era ziarist de vocație.

Ei... Pe Zaharia Stancu l-am cunoscut. Pe cât era de cald Gala Galaction, pe atât era de rece Zaharia Stancu. Și sincer să vă spun, și timbrul vocii, și felul de a te privi, și ochii lui erau foarte reci. Căldură, nu. Chiar dacă cineva din Alexandria sau din județ se supără, nu are decât. Așa l-am văzut. Am fost și la înmormântarea dânsului în 1974. Când începeai discuția cu dânsul trebuia să fii foarte atent. Fraza era tăioasă, întrebarea pe care ți-o punea, dacă ți-o punea, era tot la fel, scurtă și tăioasă. Trebuia să fii, repet, atent și inteligent într-o discuție cu Zaharia Stancu. Era un original în tot ce

a făcut, în felul în care vorbea, și prin literatura pe care a dat-o culturii românești. Paginile lui Zaharia Stancu, chiar dacă ai avea numai câteva clase de liceu, îți dai seama imediat că sunt scrise de Zaharia Stancu. Și despre dânsul s-au spus multe lucruri. Și știți de ce? Tot din motive politice. Că a fost deputat în Adunarea Națională, că a fost Directorul Teatrului Național, că a fost membru al Consiliului de Stat etc. Să știți că am cercetat. A fost. A fost un fruntaș al literaturii românești. În ultimele numere din „Magazin istoric”, și dacă nu ați citit, îmi permit să vă recomand să citiți ce spune acolo și să-l vedeți pe Zaharia Stancu privit în alt context, cu alți ochi, din alte unghiuri. Un Zaharia Stancu care a fost și membru al Partidului Național Țărănesc, un Zaharia Stancu pe care l-a chemat Iuliu Maniu și a spus: „– Dumneata împreună cu Carandino faci un nou ziar pentru Partidul Național Țărănesc în afară de *Dreptatea* care este oficiosul nostru”, un Zaharia Stancu care a stat și a cântărit să vadă dacă în 19 noiembrie 1946 ies victorioși în alegeri comuniștii sau țărăniștii, un Zaharia Stancu care s-a străduit să facă o serie întreagă de lucruri pentru breasla scriitorilor și a făcut, un Zaharia Stancu care a creat o operă începând cu „Desculț” și terminând cu „Vântul și ploaia” și „Șatra” și care l-a tradus pe Esenin. Iată deci, că Zaharia Stancu, care fusese exclus din PCR, reprimat la intervenția secretariatului, atâta timp cât a ținut stiloul în mână a știu ce scrie. Și dacă la atâția ani după moartea lui se discută, încă, în critica literară și în istoria literară despre Zaharia Stancu ca persoană și Zaharia Stancu ca operă, înseamnă că este încă în atenția chiar a tineretului universitar.

Vreau să mai menționez un nume. Pe Anghel Demetrescu. Îmi veți spune: Anghel Demetrescu a fost primit la Academie? Pentru ce? A fost o eroare? Se mai întâmplă și așa ceva. Eu îmi permit să răspund într-un singur

fel. Nu a fost o eroare. El a fost primit în Academie pentru că era un erudit. Nu avea în spate operă, nici nu vă recomand să citiți opera lui Anghel Demetrescu, dar era un erudit. Un erudit înspăimântător. Știa de toate. Și oamenii ăștia care știu prea mult și în toate direcțiile impresionează. Și este normal. Dar nu se pot stabili într-o direcție sau alta. Era din Alexandria, născut în 1847. Un tip contradictoriu, ciudat chiar, dar extrem de inteligent și de cult. A murit în 1903, în timp ce era la o stațiune balneară în Cehoslovacia, la Carlo Vivari. A fost profesor de istorie la diverse licee din București. Lumea nu îl agreea. Și mă veți întreba de ce? Eu nu pot să spun că a făcut două greșeli. Nu. Dar a scris două lucruri împotriva lui Eminescu și noi pentru Eminescu avem un cult. Toate merg până la Eminescu. Nu ai voie să te atingi de el. E idolul nostru național. Ori el a scris un articol sau un studiu critic „Poeziile domnului Eminescu” și după aceea, un alt studiu, „Mihai Eminescu”. Dar, într-adevăr, dacă le citești îți dai seama că mușcă din Eminescu. Ei... Lumea nu vrea să te atingi, nu acceptă așa ceva, să te atingi de personalitatea și opera lui Eminescu. Cu toate acestea, a fost ales în 1902 membru corespondent al Academiei Române.

– Domnule Profesor, din lista pe care ați prezenta-o rezultă că avem și ingineri în Academie, avem și oameni de artă, medici, biologi. Preferăți să-i prezentați într-o anumită ordine a valorii?

– Să vorbim de inginerul mecanic Constantin Dinculescu care este alexăndrean și a murit după Revoluție. El este născut în 1928 la Alexandria, fecior de învățător din Alexandria. A urmat matematicile la Iași și Politehnica la București. A intrat în învățământul politehnic de la București ca asistent și a plecat ca profesor universitar și membru al Academiei Române.

Are operă scrisă, dar nu numai atât. Nu numai pentru operă a fost primit în Academie, în 1952. Inginerul Dinculescu și profesorul Dinculescu a fost primit în Academie pentru că a fost autorul planurilor de electrificare a României. Și nu numai al planului mare general 1950-1960 de electrificare a României, ci și al complexului de la Porțile de Fier și al Centralelor de la Comănești, de la Borzești, al Hidrocentralei de la Bicaz. Și pentru activitatea lui teoretică și practică, în 1952, a fost primit în rândul membrilor Academiei Române. Merita! Era un tip tăcut, rezervat, dar stăpân pe meserie.

Omul de artă se numește Anastasie Simu. Am mai discutat și am mai scris de-a lungul anilor despre academicienii aceștia. La Anastasie Simu mi s-a reproșat acum vreo 23 de ani că nu era teleormănean. Nu era născut aici, era la București, dar a fost stăpânul unei moșii aici, în Teleorman. Care moșie, că Tufeniul nu mai e la noi? Dar a fost, a fost zeci și zeci de ani și trebuie să ni-l asumăm. Anastasie Simu era un om care avea artă în tot ce vrei: în îmbrăcăminte, în gândire și în profesiune. Dar nu era critic de artă, ci era avocat de profesie. La Baroul de București a lucrat pentru că avea licență în drept luată la Paris. El a primit o moștenire mare de tot, el și cu fratele lui. Și o moștenire urbană și o moștenire rurală. Dar a fost om de suflet și anume a vândut și moșia de la Tufeni, a vândut și imobilele din București și a cumpărat, nici mai mult nici mai puțin decât 1182 opere de pictură, gravură, sculptură și grafică. Vă dați seama ce este aici? Și nu le-a ținut pentru el, ci le-a donat Academiei și Statului român, cu anumite clauze și s-a format în București Muzeul Simu. Am cunoscut Muzeul, am intrat în sălile lui. Eram student. În 1957-1958 a fost demolat. Opera lui Anastasie

Simu aceasta a fost, nu opera scrisă. Nu avea. A donat 1200 de picturi, de gravuri și așa mai departe.

Să nu mai îmi puneți nici o întrebare că vă spun eu. Vine la rând un economist. Se numește Victor Bădulescu. Ce nevoie am avea de el... Era în egală măsură și economist și finanțist. Alții m-au atenționat: nu, era întâi finanțist și apoi economist. Așa o fi. Nu-i rău nici într-un caz nici în altul. Dar a dus gloria acestui județ în cele mai înalte foruri științifice și românești și străine. A fost unul din reprezentanții noștri la Liga Națiunilor.

S-a născut la Găești, dar mama lui era de aici, era sora lui Victor Antonescu de la Călinești. Tatăl lui era comandantul Regimentului 20 Dorobanți de la Turnu Măgurele. Știți câți ani a învățat în străinătate zi de zi? Zece ani! Până în 1923 când s-a întors în țară cu două licențe și cu doctorat. Toate studiile le-a făcut la Paris. A fost profesor universitar în București, la Facultatea de Drept și a fost Secretar General la Ministerul de Finanțe. A fost Subsecretar de Stat la Finanțe și, totodată, repet, reprezentantul României la Liga Națiunilor. Când era Victor Antonescu Ministru de Externe în locul lui Titulescu, Victor Bădulescu, nepotul lui, era și el ministru adjunct sau subsecretar de stat la minister. A lăsat o operă scrisă colosală care e valabilă și în ziua de astăzi. Ce mi-a plăcut mie este că, în recomandările bibliografice ale unor studenți de la Drept și de la ASE, am văzut de câteva ori menționat numele lui Victor Bădulescu. Deci, actualii profesori universitari nu l-au uitat pe Victor Bădulescu.

Aș vrea să spun 2-3 cuvinte și despre academicianul Petre Bănărescu. Aș face un sondaj în Alexandria să văd dacă știe cineva despre dânsul. Și este la o poștă de aici de noi. Este de la Lăceni. Tatăl lui era inginer. A profesat omul în diverse locuri și de aceea Petre Bănărescu, mare biolog de

talie națională și mondială, s-a născut la Craiova. Și-a făcut studiile la Cluj, după aceea a fost cercetător științific până acum. Are 77 de ani și încă studiază. Aș mai da câteva titluri de lucrări care au atras atenția cercurilor din străinătate, din SUA, Franța, Canada, Israel, Germania, Olanda. Peste tot era chemat. Este vorba de „Evoluția viețuitoarelor”, lucrare de mare calibru, „Biogeografia României”, „Ecosistemele din România”, lucrări de extremă actualitate care au fost traduse și în limbi străine.

Ultimul personaj din cei 13 academicieni pe care i-a dat Teleormanul este Generalul Medic și Profesorul Universitar Zaharia Petrescu. El este alexăndrean ajuns General Medic în Armata Română. A condus sistemul sanitar al Armatei Române, a participat la Războiul de Independență din 1877-1878. Avea studii și doctorate făcute la Paris, dar școala primară și gimnaziul le făcuse aici, la noi, la Alexandria. Zaharia Petrescu are în spate o operă scrisă remarcabilă, el fiind considerat în istoria medicinei, așa cum spune documentul, inițiatorul disciplinei de medicină experimentală și patologie generală în România.

Iată deci, oameni și opere, alexăndreni și teleormăneni, în general, care de-a lungul anilor s-au străduit prin muncă, prin cinste, prin capacitate - trebuie să te mai și naști cu aceste lucruri -, oameni care ne onorează pe noi. Acolo, în holul de la intrare în Academie, pe Calea Victoriei 143-145, figurează și numele a 13 teleormăneni. Cinste lor! Un omagiu postum le aducem noi, acum la sfârșitul veacurilor. Și să dea Dumnezeu ca și veacul următor, XXI, să mai aducă încă 13 teleormăneni în Sala de Festivități a Academiei Române.

– Domnule Profesor, vă mulțumesc!

15 martie 1999

XVII

TELEORMĂNENI UITAȚI

– Domnule Profesor, vă propun să evocăm astăzi trei teleormăneni uitați de timp. Este vorba despre un poet, un prefect și un om politic. Haideți să vedem cine au fost aceștia și vă propun să începem cu poetul.

– Poetul la care o să mă refer este Nicolae Furcă. Un nume uitat. Dar e bine, din când în când, să mai umblăm pe la arhive și să-l scoatem la suprafață și pe Nicolae Furcă, pe care eu nu l-am cunoscut, pentru că în anul în care eu m-am născut acolo, în Moldova, la mine, la Vaslui, el a murit aici, la Alexandria.

Nicolae Furcă era născut în 1900 și a murit în plină tinerețe, la 32 de ani, răpus de flagelul secolului, tuberculoza. Dar l-am cunoscut imediat ce am venit aici, acum 37 de ani, prin arhiva pe care a lăsat-o familiei Furcă. Pentru că am cunoscut-o personal pe sora dânsului, pe profesoara de limba română, doamna Teodora Cociu și pe soțul dânzei, farmacistul orașului, cum îi spunea lumea, Paul Cociu. Doamna Cociu, repet, care era soră cu Nicolae Furcă, mi-a pus la dispoziție o arhivă mică, ce intra într-o valiză mică plină de documente originale privind familia dânzei și foarte interesante și cu referire la diverse localități din țară. Pe urmă am fost obligat să mă duc ca să-mi întregesc informația și imaginea despre Nicolae Furcă. Restul cercetărilor, ca să spun așa, le-am întreprins la Biblioteca Academiei

Române, la Colecția de Presă, Periodice, Reviste, unde am găsit o serie de informații foarte interesante privind-l pe Nicolae Furcă.

Școala primară și Liceul, Nicolae Furcă, le-a făcut aici, la Alexandria, la Liceul „Alexandru Ghica”. Cursul superior de liceu l-a făcut la Giurgiu, la Liceul „Ion Maiorescu”. Bacalaureatul l-a dat acolo. Și când era elev la liceu, clasa a VI-a, cum îi spunea pe atunci, a VII-a, a VIII-a, a fost un colaborator asiduu, foarte serios și cu o tematică foarte interesantă la revista liceului care se numea „Sufletul nostru”, o revistă editată de către un comitet de elevi. Are o colaborare destul de substanțială. După ce a terminat liceul, s-a înscris la Facultatea de Drept din București. Remarcabil cu studiul, a terminat facultatea, a devenit licențiat, dar nu a găsit loc de muncă. Atunci, Nicu Furcă, ca și alți universitari, ca și alți licențiați, a găsit un post de mâna a doua, de simplu funcționar la Ministerul de Finanțe. Nu oriunde. Om sensibil, ca orice poet, un om fin și prin structura lui nervoasă și prin educația primită acasă, s-a consumat, a slăbit. Boala a știut unde să se depună, dar el a rămas până la moarte credincios poeziei, dovadă că îl găsim colaborând nu numai la „Sufletul nostru”, ci și la Revista „Ramuri” de la Craiova, ba mai mult, colaborator - trei ani de zile a colaborat aproape zilnic - în celebra revistă a lui Tudor Arghezi, „Bilete de papagal”. Cine colabora la „Bilete de papagal”, însemna că avea talent, nu glumă și promitea în perspectivă. Aici, la „Bilete de papagal”- apăsarea zilnic și costa numai 2 lei - în această revistă, Nicolae Furcă s-a remarcat. Tudor Arghezi a sesizat prezența în paginile revistei sale a unui talent autentic, viguros și îi scrie următoarele rânduri în 18 martie 1928: „Stimate Domnule Furcă, din miile de manuscrise ce se învârtesc săptămânal în ciocul papagalului, am reținut versurile dumneavoastră cu adevărată plăcere nu atât pentru ceea ce

exprimă, cât mai ales pentru ceea ce conțin în miez. Vi se potrivește nota, jumătate melancolică, jumătate ironică, speculați-o sistematic, scrieți zilnic, faceți-vă un program de lucru și veți vedea rezultate sigure. Cu stimă și la dispoziție, Tudor Arghezi”. Ori Tudor Arghezi nu scria oricui „cu stimă și la dispoziție” pentru că era Tudor Arghezi. Iată că lui Nicolae Furcă i-a scris cu această formulă.

Între anii aceștia, 1927-1930, el își extinde aria de preocupări și a intrat în corespondență și cu George Ivașcu. De fapt, aș putea spune că a reînnoțit firul prieteniei pentru că el îl cunoștea, deși Ivașcu era cu câțiva ani mai tânăr. Se cunoscuseră la București și și-a dat seama și Ivașcu, care era de acum un nume în critica și istoria literară, că are de-a face cu un talent viguros în persoana poetului Nicolae Furcă. Și iată ce îi scrie în 1931, din Bacău, Ivașcu lui Nicolae Furcă: „Iubite Domnule Furcă, îți mai trimit câteva rânduri ca să te întreb ce mai faci și să te rup de viața de birou și Bucureștiul abrutizant. În încheiere, te rog să-mi trimiți câte ceva când publici și când îți mai aduci aminte de mine. Să-mi vorbești de artă și farmecele spiritului. Cu drag, George Ivașcu”.

Dacă ne uităm în colecția de reviste „Bilete de papagal”, observăm că o bună parte din tematica poeziilor lui este regretul după Alexandria, al alexăndreanului plecat la București în căutarea unui loc de muncă, ca să vorbim în termeni de extremă actualitate și care duce nostalgia târgului natal. Eu cred că dintre toate poeziile pe care le-am citit ale lui Nicu Furcă, cea mai interesantă din acest unghi este poezia „Circul”. Vă citesc o strofă: „În orașul nostru în care toate zilele se scurg la fel/ Și numai la nunți și înmormântări sunt altfel/ În piața urbei, ca într-un port/ A ancorat cu pânze de catarguri un cort./ Corabie terestră și pururi vagabondă, circul/ Ce

deznădăjduit izbucni muzica în seară/ Circ, epocă dispărută cu cea dintâi adevărată bucurie/ Cu întâia emoție artistică și cu întâia copilărie”.

În 1932, când el se pregătea să iasă pe piață cu un prim volum de aproximativ 120 de poezii, să devină un poet consacrat, cu operă apărută în librării și tocmai în ziua în care poștașul îi aducea acasă scrisoarea din partea Editurii „Ramuri” de la Craiova, adresantul pleca în lumea de dincolo. A dat-o surorii lui, doamna Teodora Cociu. Volumul care trebuia să-i apară era intitulat „Porțile nopții”. Parcă a avut un presentiment în această direcție.

Iată deci, ținând cont de valoarea lui literară, poetică, de faptul că am cunoscut familia din care dânsul venea, am considerat că este bine să ne aducem aminte și de Nicolae Furcă.

– Domnule Profesor, eu v-aș propune acum să vorbim despre un alt teleormănean uitat. Aș zice să ne ocupăm puțin de prefectul de Teleorman de altădată, de Dimitrie Bildirescu?

– Vreau să vă spun că foarte mulți teleormăneni trebuie răscoliți și scoși din nou la suprafață pentru că generațiile tinere nu știu că au avut în trecut niște strămoși, ca să spun așa, extraordinar de reprezentativi în cultura românească, în istoria națională, dar mai ales în ceea ce înseamnă spirit teleormănean. Căci există și acesta.

Dacă vorbesc despre Dimitrie Bildirescu, ar trebui să vorbesc despre familia Bildirescu de la Turnu Măgurele.

Ați observat dumneavoastră că am fost obligat, prin cercetările pe care le-am întreprins, să vorbesc despre familii de oameni de știință, de oameni de artă, pentru că aici este un fenomen. Un fenomen asupra căruia trebuie să insistăm, să spunem câte ceva și să scriem noi, cei de la sfârșitul secolului

XX, căci merită. Dacă într-o familie erau cinci frați, băieți și fete, și unul era înzestrat, și al cincilea era înzestrat, și al doilea, și al treilea, unii către litere, alții către artă, unii către știință, dar toți copiii de la o familie duceau gena aceasta a capacității cerebrale. Este un merit al acestui județ și trebuie evidențiat.

Așa este cazul și la Bildirescu pentru că este vorba nu numai de Dimitrie, ci este vorba și de George, și de Lucian. Trei frați iluștri.

Dimitrie Bildirescu era jurist de formație, absolvent al Facultății de Drept, studiile făcute la Paris, vă dați seama, născut în 1847 la Turnu Măgurele. A practicat avocatura la București și a venit la Turnu Măgurele, orașul natal îl chema și a devenit Decanul Baroului de Teleorman. A intrat și în politică. Era și normal, un om cu pregătirea lui intelectuală, cu studii înalte făcute la Paris, un om cu temperament, cu spirit justițiar, un om corect în societate și de mare popularitate. A devenit primarul orașului Turnu Măgurele. Din primar, a devenit deputat. Și foarte bine că s-a mers pe filiera asta ca în Parlament să ajungă cei care erau primii gospodari ai orașului și ai județului. A fost deputat liberal între 1895-1899. Deci acum 100 de ani, Dimitrie Bildirescu era deputat liberal de Teleorman în Parlamentul României. Din deputat a ajuns senator. Observați, din treaptă în treaptă. Între anii 1907-1909 a fost senator liberal. El nu trecea așa dintr-un partid în altul, era un om de o mare probitate morală. A fost prefect al județului între 1898-1899 și 1901-1904. În tinerețe a colaborat cu articole pe teme constituționale la ziarul lui C.A. Rosetti. Aș vrea să spun decât atât: nu mergea să colaborezi la C.A. Rosetti, la „Românul”, dacă nu erai stăpân pe meserie și pe condei, nu stăpâneai limba, gramatica, ortografia și nu aveai jocul de idei pe care ți-l intuia imediat C.A. Rosetti. Nu aveai ce face că te

refuza imediat. Prima dată te refuza elegant. Dacă insistai, te refuza altfel, așa cum știa C.A. Rosetti.

A murit la 1 ianuarie 1923, la București și a fost înmormântat la cimitirul Bellu. Vă dați seama ce tragedie, pentru familie, să mori în ziua de Anul Nou...

V-am spus că era un fruntaș politic și sub raport profesional, un exemplar rar. La înmormântarea lui, la Bellu, deși era Anul Nou, au venit nu numai liberali, a venit lumea de la Turnu Măgurele, din Teleorman, dar a venit și conducerea politică a țării. A fost Ionel Brătianu, care era Prim Ministru și președintele Partidului Liberal. Pentru că și Bildirescu era șeful Organizației Județene a Partidului Național Liberal, a venit Rică Franasovici, unul din liderii P.N.L., a venit Nae Hagiescu de la Turnu Măgurele, care era primar în locul lui Bildirescu, a venit Nicolae Racotă de la Ștorobăneasa, care era senator și membru în conducerea Partidului Liberal, a venit Alecu Popescu, Stelian Ivanovici și mulți alții. Dacă ar fi să fac o comparație, aș spune că și la moartea lui au venit fruntașii țării pentru că aveau să aducă un omagiu nu numai Teleormanului, dar și țării. Iată deci, în linii generale, cine a fost Dimitrie Bildirescu.

– Domnule Profesor, a venit momentul să vorbim și despre cel de-al treilea teleormănean uitat de timp. Cine este omul politic de la Roșiorii de Vede?

– Omul politic de la Roșiorii de Vede este Ioan Procopie. Un nume care a intrat nu în desuetitudine, a intrat în uitare, pentru că desuetudinea mai înseamnă și altceva, deși în spate avea o operă politică și practică remarcabilă. Îmi permit să spun, chiar dacă alții vor contesta, eu îi trimit să cerceteze documentele și să reflecteze pe marginea lor, că a fost unul din

stâlpii Partidului Național Liberal, a fost unul din gânditorii acestui partid, un doctrinar și un ziarist de mare clasă, pentru că a fost redactor la ziarul „Viitorul”, organul de presă zilnică al P.N.L. și a fost directorul celebrei publicații „L’Indépendance Roumaine”. Ori acolo, la un ziar care apărea în franceză și ziariștii scriau direct în franceză, vă dați seama că nu oricine scria. Erau 5 ziariști în toată România. Și dacă vroiai să pleci de la un ziar la altul, în căutarea unui loc de muncă bine plătit, și arătai cartea de vizită și spuneai că ai lucrat la „L’Indépendance Roumaine”, nici nu se mai punea problema concursului. Însemna că stăpânești meseria.

Procopie era născut la Roșiorii de Vede în 1863. A făcut Institutul Politehnic, ingineria, dar a făcut și Institutul Agronomic, ambele în Franța. Și nu s-a lăsat. Era ambițios. A făcut și a treia facultate, cea de Științe Politice. Iată, deci, cine era sub raportul pregătirii jurnalistice, dacă îl considerăm ziarist, Ion Procopie de la Roșiori, teleormăneanul nostru.

Dar când a venit în țară, a venit contaminat cu idei socialiste, contaminat în sensul bun al cuvântului, și nu numai el, a venit o pleiadă. Ia să vă spun cine a venit împreună cu el: Constantin Mile, alt ziarist care avea să devină director la „Adevărul” și la „Dimineața”, Ion Nădejde, alt ziarist, Gheorghe Morțun, Constantin Stere Atanasiu. Aceasta era pleiada de socialiști în frunte cu Ion Procopie care venea de la înalte studii făcute în Occident. Repet, toți erau contaminați cu morbul ideilor socialiste și au știut să facă politică socialistă de înaltă clasă. Totuși, după venirea în țară, a intrat în P.N.L. și în 1895 este deputat de Teleorman la Colegiul 2, care reprezenta burghezia mică și mijlocie. Apoi devine redactorul șef al ziarului „Viitorul” al Partidului Național Liberal și director al publicației „L’Indépendance Roumaine” și șef al Organizației Județene P.N.L. Teleorman, după

Bildirescu. Cumula o serie întreagă de funcții, grație capacității sale intelectuale. A fost președinte al Sindicatului Ziariștilor. Vechile idei socialiste nu-i ieșiseră din capul lui, dar nimeni nu-i dădea bobârnace, îl lăsa în pace, pentru că era Procopiu, aveau nevoie de el și era o fală pentru P.N.L. A reprezentat pe ziariștii din România la Congresul Internațional al Presei de la Berlin și Londra. Vorbea excelent germana, franceza și chiar engleza.

Ca și la familia Bildirescu și la familia Procopie frații săi au fost iluștrii. Unul din frații lui Ion Procopie s-a numit Aurel. Tot jurist, născut în 1866, tot la Roșiorii de Vede. A fost magistrat la București, a fost judecător la Curtea de Apel, a fost consilier la Curtea de Casație. În anii 1907-1908, a fost Secretar General la Ministerul de Justiție. A colaborat cu articole la „Revista Română de Drept”, la „Revista Judiciară”, la „Gazeta Poporului”. Iată, deci, cine era unul din frații lui Ion Procopie. Celălalt, Alexandru Procopie, tot jurist, născut în 1869 tot la Roșiorii de Vede, a fost magistrat la Giurgiu și la București și îl găsim în paginile publicațiilor din presa juridică a vremii.

Iată deci, o altă familie ilustră de teleormăneni care face fală astăzi. Trebuie să-i căutam însă și să-i aducem din nou și să-i punem, prin opera lor, la dispoziția generațiilor tinere de astăzi.

Fiind vorba despre Ion Procopie, vreau să vă spun că, în toamna anului 1916, când Guvernul român s-a retras la Iași, Ionel Brătianu, în calitate de președinte al P.N.L. și Prim Ministru al României, l-a chemat și i-a spus: „– Rămâi pe teritoriu ocupat”. Ori Ionel Brătianu nu ar fi dat o asemenea misiune, o asemenea sarcină de sacrificiu, care avea să-i coste

viața, oricui. I-a dat-o lui Procopie de la Roșiorii de Vede, cu misiunea: „– Rămâi sub nemți, sub ocupație germană și apără interesele românești”.

A murit, deznădăjduit, la 30 iunie 1918. Dacă mai trăia patru luni, avea să vadă visul cu ochii, adică ziua de 1 Decembrie și Unirea cea Mare. Iată deci, o soartă ingrată, prezervată de natură, eu știu, a unui om care s-a achitat în modul cel mai onorabil față de țară, față de județul lui, față de poporul lui și față de partid: Ion Procopie.

– Domnule Profesor, vă mulțumesc!

22 martie 1999

XVIII

DANII ȘI ACTE DE GENEROZITATE FĂCUTE DE LOCUITORII ALEXANDRIEI DE - A LUNGUL TIMPULUI

– Domnule Profesor, cum sunt considerați alexândrenii sub raport psihologic și social? Sunt oameni generoși și solidari? Există dovezi în acest sens?

– Dovezi există suficiente. Problema este cum le interpretezi și dacă ele pot intra în sfera de preocupări a istoriei, pentru că, de o bună bucată de vreme și mai ales în ultimii 10 ani, sarcina istoricilor, mari sau mici, este de a se ocupa nu numai cu istoria în sine, cum au fost învățați, războaie, revoluții, răscoale, morți, răniți, ci și cu chestiuni privind în exclusivitate psihologia colectivităților naționale, etnice și chiar a colectivităților locale. M-am ciocnit de acest lucru. Și atunci am căutat, ca om care m-am ocupat cât de cât cu cercetarea județului Teleorman și a istoriei Alexandriei noastre, să văd care sunt trăsăturile psihologice ale alexândrenilor și ale teleormănenilor.

Referitor la întrebarea pe care mi-ați pus-o, vreau să vă spun că alexândrenii s-au dovedit de la început, chiar din 1834 de când apare orașul, oameni generoși și solidari sub raport uman, ajutând moral și material bisericile, școlile, cât și țara care a trecut prin diverse situații grele. Astfel, dintr-o însemnare din 8 martie 1847, au trecut 150 de ani de atunci, în prima zi de Paști, un mare incendiu a distrus Parcul din București. Era un semn ca

în ziua de Paști mai bine de jumătate din București să fie cuprins de flăcări. Pentru ajutorarea celor care au fost păgubiți, obștea alexandriană trimite 200 de galbeni de aur. Era o sumă și atunci 200 de galbeni de aur. În anul 1871, după aproape 25 de ani distanță, locuitorul Petru Anghel, „Cocârdel”, cum îi spune în document, lasă prin testament 200 de galbeni în folosul următoarelor instituții: 50 de galbeni pentru Școala Publică, 50 de galbeni pentru Biserica „Sf. Alexandru” și 100 de galbeni pentru Biserica „Sfinții Apostoli”. Acestea sunt exemple de sponsori, ca să actualizez, și de sponsorizare, cum se spune astăzi și avem nevoie de o repetiție în istorie în acest sens. De sponsori în aur.

– Domnule Profesor, bănuiesc că alexândrenii au ajutat și în alte situații. Cunoașteți asemenea exemple?

– Există suficiente exemple. Vreau să spun că în 1909, în secolul nostru, Consiliul Comunal Alexandria aprobă trimiterea unui ajutor de 10 de lei victimelor cutremurului din orașul Mesina din Italia. Era un exemplu sau un caz de solidaritate umană internațională cu locuitorii unei zone supuse permanent seismelor. E vorba de Mesina. Obștea orașului le trimite și lor 100 de lei în semn de ajutor pentru calamitatea care s-a abătut asupra lor.

În timpul Războiului de Independență (1877-1878), Primăria orașului Alexandria a lansat o chemare a populației în vederea strângerii de fonduri necesare pentru înzestrarea oștirii noastre. La apelul lui Mihail Kogălniceanu, „avem brațe dar n-avem puști”, teleormănenii în general și alexândrenii în special, au răspuns toți ca unul și unul ca toți la chemarea Guvernului Român. În numai câteva zile, casieria Primăriei Alexandria anunță membrii Comisiei Pentru Ofrande - s-a format o comisie la nivel de oraș - că a fost depusă suma de 1104 lei și 45 de bani. Acesta ar fi egală cu o

sumă care în zilele noastre s-ar ridica la peste 100 de milioane de lei. Mulți cetățeni din Alexandria au dăruit, sub formă de ofrandă, tot ce strânseseră prin muncă și economie într-o viață de om. O doamnă de aici, din Alexandria, era pensionară și văduvă, doamna Atena Petrescu a oferit, la data de 27 septembrie 1877, suma de 300 de lei, faptă pentru care a primit mulțumirile Ministrului de Război de atunci, adică Generalul Alexandru Cernat.

Printre primii locuitori ai acestui oraș care au subscris la opera națională de ajutorare a armatei române s-a aflat și profesorul Dimitrie Onțescu, de la Gimnaziul din Alexandria, care a oferit suma de 20 de lei - 20 de lei însemna jumătate din leafa lui - cu începere de la 1 august 1877 și până la terminarea războiului. Omul acesta și-a pus la bătaie jumătate din leafa lui.

Aș mai da un exemplu de generozitate, de umanism profund, de solidaritate umană de care avem atâta nevoie în vremurile noastre. Prin Alexandria a trecut, prin iarna lui 1877-1878, o coloană de prizonieri turci, impresionantă, 7000 de prizonieri turci mergând spre București și spre alte localități din țară unde aveau să fie internați în lagăre. Erau prizonieri de război capturați de noi și escortați de noi. Ce să le dai de mâncare, când populația Alexandriei în 1877 avea ea 7000 de locuitori? Au trecut pe aici 7000 și au fost cazați. Unde să-i cazezi? Ce, erau pe atunci internate școlare? Nu, nici pomeneală! Au stat în casele și curțile oamenilor. Dar puteau aduce după ei holera, tifosul, ciuma și câte alte boli din Balcani. Trebuia să le dai de mâncare. Locuitorii Alexandriei i-au hrănit pe cei 7000 de turci vreme de o săptămână. Doctorii i-au tratat pe prizonierii bolnavi ca pe soldații noștri. Iată un exemplu, eu aș spune cutremurător, de generozitate

și de solidaritate omenească. Uitaseră românii că turcii erau atunci inamicii lor.

– Locuitorii orașului nostru au subscris cu bani și la construirea unor monumente închinare domnitorilor? Mă refer la statuia domnitorului Alexandru Ioan Cuza.

– Au subscris. Știți de ce? Exista în Alexandria și în Teleorman, ca de altfel și în celelalte județe ale României, în special Moldova, Muntenia, Oltenia, o dragoste nețărmurită față de personalitatea lui Alexandru Ioan Cuza. Este primul domn al românilor care le-a dat pământ. Și țăranul nu poate uita. Din generație în generație s-a transmis acest cult pentru Cuza, Kogălniceanu și Elena Doamna. Ei... Cetățenii orașului Alexandria, nutrind această simpatie deosebită față de personalitatea Domnitorului Cuza Vodă, în memoria lui, au hotărât construirea, la intrarea în parc, unde este și acum, a unui bust al Domnitorului, dar prin subscripție publică. În acest sens s-a format un Comitet de Inițiativă condus de avocatul Florea Georgescu. Am avut fericirea să-l cunosc. El a fost primarul Alexandriei atunci. S-a adunat, după cum îmi spunea el, și cum spune documentul, leu cu leu, franc cu franc, suma de 15000 de lei, iar la 24 ianuarie 1915, bustul lui A.I. Cuza a fost dezvelit. Era o mare de oameni. Au fost 15000 de oameni veniți din județele limitrofe cu Teleorman. Alexăndrenii cu toții au venit acolo. Deci, au subscris cu suma de 15000. Nici o alocație de la buget. Înțelegeți ce gândesc. Și atunci bugetul era tot de austeritate, când era vorba de cultură, de artă, de știință.

– Cunoașteți cazuri mai recente de generozitate făcute de alexăndreni?

– Cunosc, domnișoară. Pe unele le-am trăit. Le-am văzut cu ochii mei, mi-au dat lacrimi atunci când am văzut omenia aceasta profundă, devotamentul.

Generozitatea alexăndrenilor, aș putea spune ca profesor, ca cetățean al acestui oraș și ca român, a rămas o trăsătură suflătoare constantă. Și cred că nu greșesc. Acest lucru s-a văzut în anii 1945-1947, în timpul secetei din Moldova, când zeci și sute de familii, dar mai ales sute de copii au fost primiți cu căldură și înțelegere în casele și în familiile alexăndrenilor. Mi-ar trebui talent literar, îmi lipsește, ca să redau în câteva pagini emoția pe care am trăit-o atunci. Eu nu sunt dintre cei care au venit din Moldova în acel moment, al secetei din anii '45, '46 și '47'. Se face o greșeală când se spune că aici, în Muntenia, s-au făcut bucatele. Nu s-au făcut. Ei au avut rezerve. În Moldova nu au mai fost rezerve din cauza frontului. Dar ani de secetă au fost și în Teleorman, și Vlașca, și în Romanați, Dolj, Ialomița, Olt. Dar cu rezervele pe care le aveau teleormănenii și alexăndrenii au primit zeci de familii. Eu eram în Teleorman în tranzit. Mai târziu, am venit în 1962 și m-am stabilit aici.

Un gest deosebit din partea cetățenilor Alexandriei de solidaritate, de generozitate a fost în decembrie 1989. Țăsta l-am văzut eu bine de tot, l-am simțit în profunzimea mea și am rămas de atunci profund impresionat. Când s-au strâns ofrande. Eram președintele Consiliului Județean al Frontului Salvării Naționale în vremea Revoluției și am făcut apel. În 5 minute a răspuns toată populația. Am strâns ofrande: bunuri, produse, mai precis fulare, mănuși, ciorapi, pulovere, care au fost trimise la București pentru revoluționari și pentru armată.

Aș mai da încă un exemplu și anume: ajutoarele date de alexăndreni populației localităților lovite de inundații din Transilvania și Oltenia anul trecut, în '99, celălalt an, în '98 și chiar cele trimise în Bosnia, în Herțegovina, în Kosovo, la fel m-au impresionat. Asta înseamnă că locuitorii acestui oraș sunt demni de toată lauda și bogăția nu stă nici în vile, nici în apartamente, nici în banii depuși în bănci, ci bogăția adevărată este de ordin spiritual, sufletesc. Solidaritatea aceasta între oameni. Oameni care trăiesc bine, solidari cu oameni care nu trăiesc bine. Oameni sănătoși, solidari cu cei care sunt bolnavi și au nevoie de un cuvânt, de o mână de ajutor, de bunătate.

– Domnule Profesor, faceți vreo urare alexăndrenilor din acest punct de vedere?

– Fac! Scurtă, pe baza acestor exemple pe care le-am dat. Și anume: să dea Dumnezeu ca această trăsătură a sufletului românesc, bunătatea și generozitatea, solidaritatea umană, să se mențină și în mileniul următor și în secolul XXI și în mileniul 3 al erei noastre. Aceasta este urarea pe care o fac din toată inima concetățenilor mei alexăndreni.

– Domnule Profesor, vă mulțumesc!

27 martie 2000

XIX

TELEORMĂNENI ÎN DIASPORĂ

– Știm că, ani de-a rândul, foarte mulți teleormăneni, în dorința de a se instrui mai mult, de a se afirma, au plecat din aceste locuri și au trecut granițele țării. Domnule Profesor, vă propun să vorbim astăzi despre teleormăneni în diaspora. Pentru început, aș vrea să vă întreb dacă în secolele XIX-XX au fost teleormăneni care și-au dat licența sau doctoratul la Universitățile din Europa Occidentală sau în Statele Unite? Există vreo lucrare pe această temă?

– O lucrare axată pe o asemenea temă în exclusivitate nu există până în prezent. Totuși, au apărut două dicționare în ultimii ani și anume: dicționarul lui Stan Cristea - „Dicționar biobibliografic”, în 1996, la Editura Teleormanul Liber și dicționarul lui Ion Stănescu, un dicționar consacrat oamenilor de știință și cultură și artă, apărut în 1993, la Editura Calende din Pitești. Dar mai figurează numele teleormănenilor din diasporă din secolul trecut și din prima jumătate a secolului nostru, într-o serie de enciclopedii românești și străine apărute până în 1989, dar în special după 1989. Citindu-le, mai mult studiindu-le, mi-am extras de acolo și am văzut că teleormănenii sunt reprezentați foarte serios, la înalt nivel, în diaspora, pe planul acesta științific, cultural, artistic și care, prin ceea ce fac în diaspora, prin ceea ce au scris despre țările în care ei s-au stabilit și despre țara noastră, despre cultura și istoria națională, fac cinste cu succes. Și atunci

mi-am permis și am hotărât să-i scot pe notă pe fiecare, să mă mai interesez și prin terțe persoane despre ei.

– Toți acești teleormăneni, după obținerea licenței sau a doctoratului, au venit în țară? Ce rol au jucat?

– Aș vrea în primul rând să precizez că 91 de teleormăneni și-au dat fie licența, fie doctoratul la Universitățile din Paris, Roma, Liege, Bruxelles, Barcelona, Strasbourg, Florența. Înseamnă ceva. Adică marile Universități ale Europei de Apus, într-o anumită măsură, dominate și de spiritul și de capacitatea cerebrală a românilor și în special a teleormănenilor. În ce domenii? În medicină, drept, inginerie, tehnică, litere și filozofie, istoria artelor, pedagogie. Aș vrea să vă spun că majoritatea dintre ei s-au întors acasă după ce au obținut aceste titluri universitare, academice, științifice și au ajuns în țara noastră profesori universitari, cu licența sau cu doctoratul date la Universitățile pe care le-am enumerat. Au ajuns membrii ai Academiei Române, miniștrii în diverse guvernări, în special în perioada interbelică. Într-un cuvânt, au ajuns oameni cu înalte responsabilități în cercetarea științifică, în viața artistică, în viața publică românească.

Mi-ați cerut exemple. Victor Antonescu și-a dat doctoratul în Drept la Paris. Venind în țară, prin muncă tenace, prin inteligență, prin perseverență, a ajuns profesor universitar la Facultatea de Drept din București, a ajuns Ministru de Justiție, după aceea Ministru de Finanțe și în final Ministru de Externe. A fost deputatul sau, hai să spunem cu un termen din ziua de astăzi, parlamentar cu cel mai lung mandat din întreaga viață politică teleormăneană. Din 1901, până în 1938. De sub Carol I, până către sfârșitul domniei lui Carol al II-lea. Ori să fii deputat, parlamentar liberal de Teleorman 37 de ani, e ceva!

M-aș referi la fratele lui, la George Antonescu, membru al Academiei Române, Directorul Institutului de Pedagogie, profesor universitar. M-aș referi la Alexandru Neagu de la Călinești, fost Ministru de Finanțe în Guvernul Antonescu. M-aș referi la Dinu Adameșteanu de la Adămești, născut însă la Toporu, unde tatăl său era preot, unul dintre cei mai mari istorici și arheologi ai secolului XX. La Nicolae Apostolescu din Alexandria, ajuns profesor universitar de istoria literaturii române, critic literar, cronicar literar. La profesorul I.D. Ștefănescu care a ajuns profesor universitar la Atena, după aceea la Paris, iar în final a venit tot în țara lui cu acel înalt titlu: profesor la Institutul de Istorie a Artelor „Nicolae Grigorescu”.

Toți acești oameni, repet, și-au făcut școala primară, gimnaziul și liceul aici, în Teleorman, sau dacă nu, la București, dar oricum, școala primară și școala gimnazială aici. Unii au urmat Universitatea la București și după aceea, s-au dus în străinătate, și au dat doctorate.

Iată deci, că și școala teleormăneană și-a avut contribuția ei în plămădirea acestor mari caractere și mari capacități intelectuale și cerebrale.

– Avem, Domnule Profesor, intelectuali teleormăneni în diaspora care, acolo unde au fost sau unde sunt, au desfășurat activități culturale, științifice, artistice care au dus faima culturii românești peste mări și țări?

– Avem, domnișoară! Și avem un număr destul de mare. Vă propun ca, în acordarea răspunsului la întrebarea aceasta, să luăm pe țări, că e mai bine așa. Și să începem cu Franța.

În Franța, în secolul trecut, s-a stabilit și a lucrat în serviciul Franței, dar în egală măsură și în serviciul țării noastre, al Țării Românești, Iancu Bălăceanu, născut în 1798, mort în 1878, care descinde din marea familie a

boierilor români teleormăneni Bălăcenii de la Balaci. Ori, Iancu Bălăceanu, ale cărui oseminte zac la Nisa, în Franța, unde a murit, a fost unul din cei mai mari reformatori administrativi pe care i-a avut țara noastră până la Unirea din 1859, om de cultură francez, român din familii de boieri români cu o vechime de cel puțin 700 de ani. Eu cred că este cea mai veche familie de boieri români recunoscută și astăzi. Au avut descendenți. E lucru mare. La alții s-a oprit șirul. La Bălăcenii, nu, până în ziua de astăzi. Nu vine la televiziune și vorbește Bălăceanu Stolnici? Este unul din ultimii descendenți ai acestei ilustre familii.

Un alt Bălăceanu, tot în Franța, Ion Bălăceanu care a trăit între 1838-1914. El a fost, ca să spun așa, în egală măsură, om politic, diplomat născut dar și de carieră, cu acte în regulă. A fost student la Paris în perioada Revoluției de la 1848 și i-a avut ca profesori acolo pe doi mari istorici care au făcut la vremea respectivă referiri pozitive și numeroase la adresa poporului nostru. Mă refer la Jules Michelet și Edgar Quinet. De altfel, Edgar Quinet s-a și însurat cu fata lui Gheorghe Asachi și *volens nolens* a devenit și el măcar jumătate român. A fost profesorul lui Ion Bălăceanu și al altor revoluționari români. El a participat efectiv la Revoluția de la 1848 din Țara Românească, din Muntenia. A participat la lupta pentru Unire, unirea celor două Țări Române, în ianuarie 1859 și alegerea lui Alexandru Ioan Cuza ca principe domnitor al românilor. Cuza, pe care îl cunoștea încă de la Paris, avea atâta încredere în el, în trăsăturile lui de caracter, dar și în capacitatea lui mentală, cerebrală, încât i-a dat misiuni speciale pe lângă împăratul Franței, Napoleon al III-lea. Ori misiuni din acestea, pe lângă un împărat cum a fost Napoleon al III-lea, nu se încredințau oricui. Ori Cuza i le-a dat lui Ion Bălăceanu pentru că avea încredere în el. Aceste calități

înnăscute de diplomat, de om politic, de om de cultură, om de cultură francez - vorbea franceza impecabil, scria direct în franceză - l-au făcut pe Carol I, regele românilor, ca în 1876, în preajma Războiului de Independență, să-l numească Ministru de Externe al României. După aceea, a fost succesiv Ambasador al României la Viena, la Paris și la Londra. El a murit în 1914 și este înmormântat, ca și ruda sa, Iancu Bălăceanu, tot la Nisa, în Franța.

Osemintele multor români iluștri zac în pământul francezesc. Și Brâncuși, și Enescu, și Titulescu - dar a fost adus în țară după 1990 și îngropat acolo unde a dorit dânsul, la Brașov, centrul românismului, cum îi spunea Titulescu.

Tot în Franța, se află medicul - trăiește, e în putere încă - M. Dimăncescu, originar de la Peretu, tot dintr-o familie ilustră de intelectuali. El a făcut Facultatea de Medicină în Statele Unite. S-a remarcat, dar a venit în Europa, la Toulouse, în Franța, și-a dat doctoratul și a rămas acolo. Dacă a fost și peste ocean și a produs impresie cu știința și cu sânguința lui și a revenit și în Franța, el a considerat, și nu este singurul, și eu îmi dau seama că lucrurile așa stau, că Franța rămâne țara ideilor mari. Chiar dacă nu dispune de tehnologia americană, totuși Franța rămâne țara unde se nasc și se dezvoltă marile idei ale științei, artei, culturii.

Și pentru că suntem la capitolul Franța, mai pomenesc încă două nume, și anume: Constantin Noica, filozoful și Simina Noica, filolog și traducător, fiica lui Andrei Noica din Alexandria și descendentă din ilustra familie a boiernașilor Noica. Ei nu au fost mari boieri latifundiari, dar au fost boieri români de talie mijlocie. Iată că avem acolo un filolog și un traducător, în persoana Siminei Noica. Și, de ce nu, pe domnul Sorel Andrei

a cărei expoziție ați văzut-o și dumneavoastră. Sorel Andrei este pictor, cunoscut în Franța. Tablourile lui fac parte din colecțiile unor persoane avute din Franța dar și din România, inclusiv din Alexandria - colecția domnului și a doamnei Ionașcu. Sorel Andrei este originar din comuna Traian de lângă Turnu Măgurele.

Iată deci, că s-a stabilit în Franța, de-a lungul vremurilor, o serie de intelectuali care nu au îngropat talentul, ci l-au fructificat din plin și pentru ei dar și pentru gloria țării noastre.

De la Franța să trecem Alpii, dincolo, în Italia și să vedem: avem teleormăneni mari stabiliți în Italia? Avem. Aș începe cu Dinu Adameșteanu, despre care am mai vorbit. El trăiește. A fost și anul trecut, l-am văzut, musafirul Muzeului de Istorie al orașului nostru și al județului nostru. Vine în fiecare an. Domnul Dinu Adameșteanu este unul din marii arheologi. Este unul dintre cei mai mari specialiști în etruscologie, în descoperiri despre acel neam îndepărtat care s-a numit „etrusc” din centrul și nordul Italiei. Domnul Dinu Adameșteanu este fondatorul, aș spune eu, dar și alții o confirmă, al arheologiei aeriene, adică, fotografiile executate din avion care identifică în adâncul pământului o serie de așezări pe care noi nu le știm. El și-a făcut o specializare din Grecia Mare, adică din coloniile grecești din sudul Italiei.

Aș pomeni, ca teleormăneni stabiliți în Italia, pe surorile Galaction. Fetele lui Gala Galaction de la Didești, din județul nostru. Magdalena Galaction a fost artistă lirică, a murit în Italia, la Roma, în 1980 și a cântat pe cele mai mari scene muzicale, inclusiv la Scala din Milano. Și dacă ai cântat la Scala măcar odată în viață, înseamnă că ești o glorie universală. Teleormăneanca noastră Magdalena Galaction a cântat în aceste mari teatre

muzicale ale lumii. Sora ei, Michi Galaction, a fost pictoriță, cu numeroase expoziții în Italia dar și în alte țări din Europa Occidentală. Am avut ocazia să o cunosc prin anii '70.

Aș pomeni pe Liana Nissim din Turnu Măgurele, profesor universitar la Universitatea Catolică din Milano. Ei... Nu se ajunge oricum la Milano, la Universitatea Catolică, plătită, subvenționată de către Papalitate, de către Vatican. Uite că teleormăneanca noastră, Liana Nissim, a ajuns profesoară acolo.

Din Italia aș trece Canalul Mânecii în Anglia, o țară mai rezervată, care nu primește oricum și pe oricine, nici pe emigranți în ziua de azi. Ați văzut că nu prea îi tolerează. Și aș spune că avem acolo, în Anglia, pe Tanți Barosi Cutava, cunoscută actrița dramatică, originară din Turnu Măgurele unde și-a făcut și școala primară și liceul, actriță de teatru, stabilită prin căsătorie în Marea Britanie. Tanți Barosi Cutava a jucat pe marile scene londoneze. Deci, la englezi acasă, în limba engleză, a interpretat roluri din Shakespeare, cum ar fi „Noaptea Regilor”. Ori, ca să interpretezi tu, străin, un rol într-o piesă sau în mai multe piese din Shakespeare, la englezi acasă, la Londra și ei să te aplaude minute în șir și să întrebe: „– Cine-i dânsa? – Din România, stabilită aici”, e ceva! E o glorie adusă României dincolo de Canalul Mânecii. Și pentru că l-am pomenit pe Shakespeare, ori doamna Tanți Barosi Cutava de la Turnu Măgurele nu a interpretat numai pe Shakespeare, a trecut și dincolo, la comedia englezească, care este foarte greu de interpretat. Știți ce înseamnă umorul englezesc. Păi, noi, ceilalți europeni, îl înțelegem numai cerebral, când facem niște eforturi. Ei... Dânsa a jucat în nenumărate piese ale lui George Bernard Shaw și cu succes.

L-aș pomeni, ca trăind pe teritoriul britanic, pe fiul filozofului Constantin Noica de la Vitănești, teleormăneanul nostru și românul nostru de valoare europeană și universală și anume, Rafail Noica. Acesta este monah ortodox, călugăr într-un așezământ religios ortodox de pe teritoriul Marii Britanii. Și ca să faci monahism ortodox pe teritoriul și așa rece al insularilor, al britanicilor, nu-i un lucru ușor. Mă gândesc că, probabil, dânsul, stând în mănăstire, studiază vechile texte ale lucrărilor fundamentale ale religiei creștine universale și poate, mă gândesc eu, nu-l cunosc, deși a fost în Teleorman, merge pe drumul lui Mircea Eliade, să dăm un nou mare profesor universitar, în final, al istoriei creștinătății și al istoriilor religiilor.

Din Anglia, să trecem în Germania. Ei ... În Germania am avut un alt teleormănean și anume, pe George Bălan, muzicolog și conferențiar universitar la Conservatorul din București. Acesta, în 1977, în anul cutremurului, s-a stabilit în Germania unde a publicat articole de strictă specialitate în presa occidentală și a produs, să știți, o minune. S-au pus multe semne de întrebare, pentru că e un om original George Bălan. Dar a lucrat câțiva ani la Postul de Radio Europa Liberă. Făcea cronici de specialitate. Nu numai exclusiv în domeniul muzical. El se amesteca în tot ce însemna domeniu artistic. Cronicile lui de la Europa Liberă, unde era colaborator, stârneau un mare interes, era urmărit cu atenție pentru că avea de fiecare dată idei originale.

Tot în Germania, am avut un alt ilustru reprezentant, de data aceasta din familia Berindei, de la Beuca, de la Dobrotești, de acolo. Este vorba de Mihai Berindei, inginer acustician, om de sunet și teoretician muzical. Unii mi-au spus, pe care i-am întrebat și eu „– Domnule, ce să-l consider?”, „– Domnule, consideră-l pe Mihai Berindei fondatorul muzicii de jazz din

România”. Și mi-am dat seama că așa este. El era fiu de inginer, fiul lui Constantin Berindei, rudă cu Dan Berindei, istoricul nostru de la București. În 1992, acum după Revoluție, a murit - era încă în putere - la Berna, în Elveția.

– Dar în Statele Unite, avem intelectuali teleormăneni care s-au stabilit acolo și au desfășurat și desfășoară activități științifice?

– Avem. Spre bucuria noastră, avem și în America. Și nu de azi, de ieri stabiliți, avem oameni cu stagiul, unii au și murit. Intelectuali de mare forță. Aș începe cu Ilie Cristoloveanu, un nume uitat și îmi pare rău că este uitat numele lui. Ilie Cristoloveanu era pictor și era din Turnu Măgurele. El a ajuns, grație talentului, culturii și tenacității sale, profesor de artă plastică la Universitatea Columbia. Nu ajungi profesor la această Universitate, nu numai de prestigiu american, dar și de prestigiu universal, internațional, dacă nu dovedeai talent, cultură. Profesor de artă plastică a fost aici. Dar Ilie Cristoloveanu este autorul portretelor lui Oliver Cromwell, conducătorul Revoluției din Anglia și dictatorul Angliei, care au intrat în galeria universală. Este autorul portretului Generalului Eisenhower, fostul președinte al Statelor Unite. Așa că, la zile festive pentru Statele Unite, când se văd pozele tuturor președinților americani, tabloul președintelui american din anii '60, Dwight David Eisenhower, este executat de Ilie Cristoloveanu. Tot Ilie Cristoloveanu este autorul portretului doamnei Roosevelt, soția președintelui Roosevelt.

Ilie Cristoloveanu nu mai trăiește, a murit în anul 1964 la New York. Soția lui s-a numit Olga Cristoloveanu, o mare artistă lirică. Nu era teleormăneancă. Ea venea din Bucovina. Era nepoata marelui istoric român Dimitrie Onciu. El pictor, ea artistă lirică, împreună au contribuit foarte mult

la cauza românească în America. Au uimit-o, după Primul Război Mondial, pe Regina Maria și au făcut o propagandă cauzei unității naționale cum numai ei puteau să facă și cum numai ei știau să facă.

Și pentru că suntem la capitolul Statele Unite, aș menționa aici un nume de doamnă: Pola Illery. Numele adevărat este Paula Iliescu, originară din Turnu Măgurele unde și-a făcut școala primară și gimnaziul. A plecat în Franța și a devenit actriță de film. Dar, din Franța, a plecat în Statele Unite, la Hollywood și a jucat în cel puțin 20 de filme. Pe unele le-am văzut și eu. Le amintesc celor mai în vârstă, că poate le-au văzut și ei, „Căpitanul Fracasse”, „Tigrul din Bengal”, „Strada fără nume”. Acestea sunt filme de mare succes în care a jucat Paula Iliescu - Pola Illery - și care a murit în 1994, nu chiar la o vârstă extraordinar de înaintată, la locuința sa din California. O actriță de la Hollywood are voie să aibă o reședință în California.

Alexandru Gregorian, un nume pe care nu-l mai pronunță nimeni, nu numai în zona județului Teleorman, dar nici intelectualii mari bucureșteni. Mă întreb de ce? Pentru că Gregorian rămâne unul dintre cei mai mari ziariști pe care i-am avut noi în perioada interbelică. Era doctor în Drept la București. Este teleormănean. Tatăl lui era directorul Școlii numărul 1 de Băieți din Alexandria. Era învățător, institutor. Ori, Alexandru Gregorian, după 1944, a stat un timp în Italia și a scris articole, de două ori pe săptămână, la două ziare de importanță mare și atunci și acum. Aceste două mari ziare, „Observatore Romano” și „Giornale de Italia”, prin articolele pe care le publica Alexandru Gregorian a atras atenția marilor ziariști din Europa de Apus, inclusiv din Statele Unite. Și n-o să mă credeți, în 1950 a fost numit Directorul Secției de Română a postului de radio Europa Liberă.

Și nu a stat o lună, două. A stat exact un mandat, patru ani. După 1954, el a cerut să plece în Statele Unite. A emigrat. În Statele Unite a desfășurat o puternică activitate publicistică, jurnalistică, iar din 1959 a devenit profesor la Universitatea din Pennsylvania. Un teleormănean de-al nostru, cu înalte studii, dar foarte serioase studii, fundamental făcute și cu un talent ziaristic extraordinar!

Unul din poeții de limbă engleză stabilit în America e din comuna Lița. Și-a făcut școala la Lița, liceul la Turnu Măgurele și Facultatea de Filologie la București și se numește Cornel Armeanu. S-a stabilit în Statele Unite, cu un succes deosebit în materie de poezie.

Există aici, în Alexandria, o familie Mavrodineanu. Mai are urmași în putere, viguroși. Ei... Unul din această familie destul de mărișoară, chimistul Radu Mavrodineanu din Alexandria, stabilit în 1948 în Franța și imediat după aceea în Statele Unite, ca doctor în științe chimice, este unul din marii savanți. Alexăndrean de-al nostru.

Cine își mai aduce aminte, deși personajul pe care am să-l citez e tânăr, e în putere, e la 50 de ani, de Ghil Eliza Miruna, lingvistă. Dar lingvistă de talie mare, continentală. E din Turnu Măgurele, unde și-a făcut școala primară, gimnaziul și liceul, facultatea la București și doctoratul în Statele Unite, la Universitatea Columbia. Din 1944 are titlul de Profesor Universitar de Limba și Literatura Franceză la marea universitate din New Orleans.

Iată deci, toată galeria acesta de intelectuali teleormăneni care și-au făcut studiile de bază în județul nostru, la școlile astea modeste, așa cum le avem noi, dar unde s-a învățat și se învață carte în mod serios. Cine vrea! De când e lumea e așa! Cine vrea să se înhame la treabă serios și să ajungă

cineva în viață, poate învăța și la Alexandria. Și-au desăvârșit studiile în Apus și au rămas acolo în diaspora, ducând peste mări și țări faima geniului românesc.

– Totuși, Domnule Profesor, ce credeți că ar trebui să facem ca să păstrăm intelectualii în țară?

– Trebuie să existe o preocupare constantă din partea cercurilor guvernamentale românești de a menține și dezvolta legăturile cu diaspora românească. Nu numai pe plan politic, ci să menții legăturile pe plan cultural, științific, artistic, pentru că acestea sunt legăturile de suflet. Și până când Occidentul o să înțeleagă politica românească, dacă va înțelege cândva, pentru că sunt oameni de altă mentalitate, care au trăit în alt context istoric în comparație cu noi, au alte preocupări față de noi, chiar în materie de politică strict. Noi trebuie să demonstrăm Occidentului că drumul nostru în Uniunea Europeană a fost precedat sau, poftim, a fost sfințit cu contribuția adusă în Occident și de acești teleormăneni în multiple activități umane.

– Domnule Profesor, vă mulțumesc!

10 aprilie 2000

XX

TELEORMĂNENI PRIN ADOPTIE

– Domnule Profesor, vă propun să evocăm astăzi personalitatea unui om de care foarte puțini teleormăneni își mai aduc aminte, un teleormănean prin adopție, dar pe care noi îl considerăm teleormănean de-al nostru întrucât a trăit aici 41 de ani. Este vorba de Cornel Octav Vorobchievici.

– Era bucovinean la origine Cornel Octav Vorobchievici, moldovean și teleormănean prin adopție. De ce spun asta, că teleormănean prin adopție? A locuit la Roșiorii de Vede din 1946 până în 1987. Deci, 41 de ani. E un motiv să-l declarăm teleormănean prin adopție. Soția dânsului, a Colonelului Vorobchievici, era teleormăneancă get-beget. Era din Roșiorii de Vede, fată de negustor, doamna Virginia Gheorghiu. Avea casă în Roșiori. Acolo l-a cunoscut. A locuit împreună cu Colonelul Vorobchievici până la moarte. În al treilea rând, Colonelul Vorobchievici a fost înmormântat în cimitirul orașului Roșiorii de Vede. Dacă ai fost înmormântat în pământ teleormănean, înseamnă că ai avut o contribuție și că ești adoptat chiar de natură, de natura teleormăneană. Și uite că din aceste motive și din altele, pe care o să le explic, eu l-am considerat pe Vorobchievici teleormănean prin adopție. El a fost un diplomat, ofițer diplomat cu înalte studii și a îndeplinit misiuni diplomatice în numele statului român, în străinătate, pe lângă ambasadatele noastre.

– Mi-ați spus că l-ați cunoscut pe Colonelul Octav Vorobchievici. Domnule Profesor, v-aș ruga să povestiți în ce împrejurări l-ați cunoscut.

– L-am cunoscut ca nume, inițial. Citeam reviste de istorie militară. Când eram elev în școala primară, în clasa a patra, m-am abonat la diverse reviste. L-am citit ca elev de liceu în două reviste despre care nu se mai vorbește nimic acum și care apăreau în timpul războiului. Una se numea „Signal”, o revistă militară germană care apărea în România în niște condiții grafice excepționale. El a semnat în câteva rânduri în această revistă și i-am reținut numele. Atât! Cealaltă revistă era una italiană care apărea în România, „Tempo”, tot o revistă militară. Deci, primele mele cunoștințe despre Octav Vorobchievici au fost din presă, din publicistică. L-am cunoscut personal în jurul anilor '80, între 1978-1980, acasă la dânsul, la Roșiorii de Vede, prin intermediul unui prieten de al meu, învățătorul Costică Dițoiu care lucra la Comitetul de Cultură al județului și care locuia în Roșiori. M-a dus la Roșiori nea Costică Dițoiu, cum îi spuneam eu, mi-a făcut cunoștință cu Colonelul Vorobchievici acasă la dânsul și sincer să vă spun am rămas surprins de frumusețea fizică, de seninătatea mentală, sufletească a lui, deși, avea 80 de ani. Se ținea foarte bine și era un interlocutor plăcut, distins, era un om cu maniere, se cunoștea că lucrase în anumite sfere. Eu, spunându-i că sunt profesor de istorie și sunt de locul meu din Moldova, de la Vaslui, dânsul mi-a spus, și probabil că s-a deschis mai mult la suflet, mi-a spus că este la origine bucovinean de ambii părinți, dar este născut la Bârlad în anul 1896. Liceul l-a făcut la Ploiești, la celebrul Liceu „Petru și Pavel”, după care a urmat Școala Militară de Ofițeri de Infanterie de la București. Închipuiți-vă că a ieșit sublocotenent în anul 1916, la vârsta de 20 de ani, când România a intrat în Războiul pentru

Reîntregirea Patriei. El a ieșit ofițer într-un climat din asta de mare efervescentă politică și a participat la un război pe care poporul român de atunci și până astăzi îl consideră un război sfânt pentru neamul românesc pentru că a dus la reîntregirea patriei. Mi-a spus că mama lui era o femeie distinsă, de o rară frumusețe, extrem de cultă. Mi-a arătat fotografia. Ducându-se la Paris, mama lui a fost cunoscută de regele Afganistanului și de regina Afganistanului. Și regina i-a spus regelui: „– Aș avea nevoie la Kabul, la Curtea Regală, de doamna aceasta pentru că este extrem de cultă, ca doamnă de onoare la Curtea noastră Regală”. Regele a acceptat și închipuiți-vă că mama acestui colonel român, bucovineanca noastră, doamna Vorobchievici a ajuns la Kabul unde a stat o viață ca doamnă de onoare la Curtea Regală. Ei... Nu era în Afganistan ce este astăzi, lupta cu talibanii, dar oricum și pe atunci erau evenimente în Afganistan, astea le știu din istorie, ca profesor. Mama Colonelului Vorobchievici, grație culturii pe care o avea, manierelor, frumuseții fizice, a rămas acolo și a dus onoarea neamului românesc peste mări și țări. Afganistanul nu era mare și nu are ieșire la mare, vorba vine. Afganistanul este o țară muntoasă din sudul continentului asiatic. Dar ne-a făcut cunoscuți acolo prin felul ei de a fi.

Colonelul Vorobchievici a participat la Războiul din anii 1916-1918, inițial ca sublocotenent, apoi a fost avansat locotenent. S-a remarcat, iar după război, din 1926, a fost evidențiat și trimis să urmeze cursurile Înaltei Școli de Război de la București. Printre alți profesori l-a avut și pe Iorga, la istorie. Cursurile erau de doi sau de trei ani. El a stat până în 1928, l-a absolvit cu brio, s-a specializat în balistică, în artilerie. După ce a terminat Școala Superioară de Război de la București a fost trimis în Franța încă doi ani, din 1928 în 1930, urmând cursurile Școlii Superioare de Război de la

Paris. S-a remarcat și acolo și pentru succesele obținute în aceste două înalte școli militare pe care nu le-a făcut ca elev, le-a făcut ca ofițer deja, el a fost oprit să lucreze în Marele Stat Major al Armatei Române. După aceea, a fost trimis ca profesor la Înalta Școală de Război, la Panduri - acolo, când vă duceți în București, ați văzut clădirea aceea înaltă, acum e Academia Militară - și el acolo a fost profesor. S-a remarcat, corpul profesoral era încântat de valoarea cursurilor. Aș da un amănunt. Antonescu era în perioada aceea Comandantul Înaltei Școli de Război și l-a remarcat pe Căpitanul Vorobchievici. Ajunsesse căpitan, pentru valoarea cursurilor, pentru metodă, pentru priza pe care o avea la elevii ofițeri de la Școala de Război. Antonescu nu era oricine și nu făcea aprecieri formale. Când intrai în grațiile lui Antonescu însemna că erai într-adevăr cineva.

– Domnule Profesor, v-aș întreba care a fost evoluția carierei de ofițer a Colonelului Vorobchievici în preajma celui de-Al Doilea Război Mondial? V-a povestit ceva în acest sens?

– Da, domnișoară, și eu l-am întrebat. Pe atunci era cam zgârcit la vorbă, cam reținut. Avea toate motivele. Fusesse deținut politic și nu se dezvăluia oricui. Dar, căpătând încredere și văzând că am habar de istoria militară a poporului nostru, istoria armatei române, mi-a povestit că în 1936, în timp ce era profesor la Înalta Școală de Război, iar locuința lui era la câteva sute de metri distanță de școală, în timp ce se întorcea la ora 4 spre casă, venea de la cursuri, a oprit lângă dânsul, la marginea trotuarului, o mașină. S-a deschis portiera și un domn îmbrăcat civil, cu un păr așa rebel, mi-a spus el, înalt, i-a spus: „– Domnul Căpitan Vorobchievici?” Și i-a întins mâna și l-a întrebat: „– Cu cine am onoarea?”. Așa era formula vremii. Și i-a spus: „– Domnule, sunt Mihai Moruzov. Nu știu dacă numele

meu îți spune ceva. – Cum să nu-mi spună. Dumneavoastră sunteți Moruzov, Directorul Serviciului Secret de Informații al României? – Eu în persoană. Căpitane, știu că faceți zilnic drumul ăsta. Sunteți amabil să facem un tur al Bucureștiului și să luăm o gustare undeva? – Domnule, nu refuz și nu-mi displace dacă am ocazia să stau de vorbă cu Mihai Moruzov”. S-a dus împreună cu el, a făcut un tur al Bucureștiului, i-a pus așa, din fuga mașinii, o serie de întrebări. Octav Vorobchievici îmi spunea: „– Domnule, mașina nu părea să fie ceea ce este, dar când am intrat în interior ... ehee... ce lux era în interior, ce aparatură la bord. Și l-am întrebat, nu aveți șofer? „– Am șofer, dar la alte mașini. La asta nu, numai eu o conduc”. Mai departe nu l-am mai întrebat pentru că era diferență între mine și dânsul prin funcțiile noastre. Eu eram căpitan, profesor, dânsul era Moruzov, Directorul Serviciului de Informații”. L-a invitat la o gustare și acolo i-a făcut o propunere și anume: „– Domnule Căpitan, nu vrei să lucrezi în diplomația militară. Se anunță nori negri la orizont. Nu este exclus să se dezlănțuie un război. Eu aș dori ca în principalele țări europene să am ca atașați militari oameni de înalt calibru și mă exprim în termenul ăsta de înalt calibru pentru că știu că predai cursuri de balistică la Înalta Școală de Război și aș vrea ca astfel de oameni să am la Ambasade ca atașați militari”. Vorobchievici i-a spus: „– Domnule Director, eu nu pot să fiu de acord, eu sunt căpitan. Ori, ca atașat militar se numesc numai ofițeri superiori, de la maior în sus, eu mai am până să fiu avansat maior”. Moruzov i-a spus că acest lucru nu va fi o problemă întrucât Regele Carol va semna în curând un Decret de Avansare în Grad Excepțional și pe acest decret va fi inserat și numele lui Vorobchievici. A acceptat și i-a spus că scopul final al lui în legătură cu Colonelul Vorobchievici va fi să-l plaseze ca atașat militar la Berlin.

Ca atașat militar la Berlin în vremea aceea îl aveam pe Colonelul Titus Gârbea, pe care am avut onoarea să-l cunosc la aniversarea „Șarjei de la Prunaru”, când Gârbea avea 100 de ani. A murit la 103 sau 105 ani, încoace, după '90. Moruzov, i-a mai spus că, inițial, nu-l poate trimite direct la Berlin și că va trebui să facă mai întâi un itinerariu european. I-a recomandat Colonelului Vorobchievici să plece pe frontul din Spania, în perioada 1936-1938, când în Spania avea loc un Război Civil între forțele fasciste, anarhiste ale Generalului Franco și forțele republicane, comuniste spaniole, pentru că îl dăduseră jos pe Regele Alfonso și se formase Spania Republicană. Forțele acestea republicane erau ajutate de către Stalin și de către Comintern. Asta nu înseamnă că forțele anarhiste ale lui Franco nu erau și ele ajutate. Erau ajutate de Hitler și de Mussolini. Așa că vă dați seama că Războiul din Spania atrăgea atenția tuturor, inclusiv a României.

Și l-a trimis pe Colonelul Vorobchievici în Spania, ca observator militar. De acolo, a trimis reportaje, rapoarte informative la București, lui Moruzov, în care arăta ce se întâmplă în Spania. După ce s-a terminat Războiul din Spania, l-a retras pe Vorobchievici ca observator militar și l-a trimis în Portugalia, la Lisabona, unde conducătorul Portugaliei era celebrul dictator Antonio de Oliveira Salazar care a trăit mult, până prin anii '70 și a condus Portugalia. Era o țară neutră și acolo se încrucișau spadele tuturor serviciilor secrete. Vorobchievici a stat un timp la Lisabona ca șef militar, a primit gradul de locotenent-colonel și pe urmă de colonel. De la Lisabona, l-a trimis în Germania, Germania condusă de Adolf Hitler. Misiunea era grea și Moruzov i-a cerut un lucru: „Domnule, misiunea dumitale trebuie să fie precisă, de o precizie matematică, să aduci pe Amiralul Canaris, pe Șeful Serviciului de Spionaj Militar și Contraspionaj al armatei lui Hitler, să-l

aduci la București, să discut personal cu dânsul. Am încercat și prin alții. Imposibil! Nu iese din bârlogul lui”. Ei ... A avut atâta putere de influență, repet, Vorobchievici vorbea excelent germana și scria nemțește și l-a adus pe aeroportul Băneasa, cu cursa regulată aeriană Berlin – București. Nu era Otopeniul pe atunci aeroport internațional, ci Băneasa. Și a avut o întrevedere de mai multe ore cu Moruzov undeva pe malul râului Ciorogârla din preajma Bucureștiului, la o partidă de pescuit. Ce Dumnezeu s-o fi discutat acolo, nu se știe că nu există nici un document. Un raport verbal i-a făcut Moruzov lui Carol al II-lea, atât, dar s-au discutat probleme legate de petrolul românesc, asta știa Vorobchievici, ca nu cumva pe petrolul românesc să pună rușii mâna sau să arunce în aer, așa cum s-a întâmplat în Primul Război Mondial când toate sondele noastre de pe Valea Prahovei au fost aruncate în aer de englezi și de francezi, ca să nu cadă în mâna nemților. Ori noi, nu mai vroiam să pățim așa ceva. Și uite că s-a realizat acest lucru, grație lui Vorobchievici, adică o vizită a lui Wilhelm Franz Canaris, Amiralul și Șeful Abwehrului german în probleme care priveau cele două țări la momentul respectiv, 1940, un an de mare tensiune.

– Domnule Profesor, ce s-a întâmplat în anul 1940 și în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial?

– În toamna anului 1940, în septembrie, Carol al II-lea a fost silit să abdice și în România au venit la putere legionarii. Conducătorul statului, care avea și calitatea de Prim Ministru, a devenit Generalul Antonescu, ulterior Mareșal. Antonescu a rechemat în țară tot personalul diplomatic român acreditat în străinătate, inclusiv pe atașaii militari. Moruzov a fost lichidat de legionari. A fost împușcat în temniță la Jilava de către echipe de legionari. Și Colonelul Vorobchievici a fost chemat la Cabinetul

Mareșalului Antonescu. Îl știa Mareșalul de când era cadru didactic la Înalta Școală de Război. I-a spus: „– Treci în comanda operativă!”. Și i-a dat comanda unui regiment cu un efectiv foarte mare și o unitate de maxim risc, Regimentul 53 Infanterie Fortificație, cu garnizoana în Moldova. Și era un Regiment de Infanteriști propriu-zis dar și de pionieri care trebuiau să arunce în aer linii de cazemate pe front. Vorobchievici și-a primit un post pe măsura capacității lui. Era de acum Ofițer de Stat Major cu gradul de colonel. În 1941, a plecat pe front cu o întreagă armată română. A luptat în Basarabia, din Basarabia a trecut dincolo, în Transilvania și în Ucraina. Într-o zi, pe front, în timp ce mărșăluia cu regimentul lui ca să ocupe poziții, s-a pomenit cu Mareșalul Antonescu lângă el care i-a spus: „– Colonele, vreau să iau masa cu tine la bucătăria de campanie.” „– Mareșale, mă simt flatat”. Și au stat de vorbă acolo multe ore. Și Antonescu i-a spus: „– Uite, nu am avut ocazia să te întreb ce ai făcut, domnule, în Spania ? Spune-mi și mie cum arată Franco? L-ai cunoscut? Erai observator militar acreditat. Ce părere ai despre el? Ce-ai făcut la Berlin cât ai fost atașat militar? Care a fost atitudinea Germaniei față de România? Cum ai simțit-o dumneata raportat la București?”. Și Colonelul Vorobchievici a explicat Mareșalului Antonescu o serie întreagă de aspecte care erau necunoscute pentru ceilalți. Erau cunoscute numai pentru el care fusese în focul problemelor.

A luptat pe front, s-a remarcat și din 1943, în primăvară, printr-un Ordin al Marelui Stat Major, a fost rechemat în țară de pe front, a predat comanda Regimentului 53 Fortificații și Octav Vorobchievici a fost numit Comandant de Detașament Antitanc la Marele Poligon al Artileriei Române de la Mihai Bravu, din județul Giurgiu de astăzi, pentru că fusese profesor de balistică și era o persoană avizată în pregătirea artileriștilor antitanc.

Nouă ne lipsea, până atunci, categoria aceasta de ofițeri și iată că Vorobchievici a participat la pregătirea lor profesională. În primăvara lui 1944, tot Marele Stat Major l-a chemat de la Poligonul de la Mihai Bravu și l-a numit, din dispoziția lui Antonescu, Comandantul Brigăzii 8 Infanterie pe Frontul din Moldova, zona Iași-Roman. Și a luptat până la 23 august 1944. Pe urmă a avut loc o serie de evenimente, evenimente care îl priveau pe dânsul direct și care i-au luat o bună parte din viață și din libertate.

– Ce s-a întâmplat după 23 august 1944?

– A trecut prin momente grele. Ceilalți ofițeri au fost trimiși pe front să elibereze Transilvania, Ungaria, Cehoslovacia și au participat până pe 9 mai 1945 când războiul s-a sfârșit. Ei ... Vorobchievici nu a mai fost trimis pe front. Probabil din lipsa de încredere a noului regim politic din România, de după 23 august 1944, într-un ofițer care fusese acreditat ca atașat militar la Berlin, care avusese legături cu Mihai Moruzov, Directorul Serviciului de Informații, care vorbea excelent germana, care se bucura de simpatii pe front, în Rusia. Toate aceste cauze au contribuit la ținerea lui în țară și nu l-au trimis pe front, în Vest. Ba mai mult, în 29 martie 1945, deși nu se terminase războiul, el a fost deblocat, epurat, dat afară din armată din motive politice și a rămas ofițer în cadru disponibil. În loc să-și petreacă bătrânețile liniștit pentru că participase la două Războaie Mondiale, și asta spune mult, Colonelul Vorobchievici, cu o mică pensioară, stabilit la Roșiori, în casa doamnei Virginia Gheorghiu, este arestat în 1953. Este dus la Jilava, pus la dispoziția Tribunalului Militar București și acuzat de crime de război și crime împotriva umanității pe care le-ar fi comis pe frontul din Răsărit. Era exclus așa ceva! El era un om crescut în spiritul umanismului, Școala Franceză, Școala Românească. A fost condamnat la 20 de ani

temniță grea. A făcut recurs și s-a întâmplat un lucru extraordinar și anume, fosta lui ordonanță, un țaran, soldat, oltean și cu fostul lui aghiotant, un învățător, sublocotenent în rezervă, auzind ce i s-a întâmplat Colonelului Vorobchievici, au depus un memoriu la Parchetul Militar București. I-a chemat și i-a întrebat: „– Dumneavoastră ați depus memoriile astea? Și spuneți că nu a comis crime? – Eram ordonanță. Eu îi aranjam ținuta, eu îl păzeam, eu îi aduceam cafeaua de la popotă, cum era totuși să se întâmple așa ceva?”. Aghiotantul: „– Domnule, sunt învățător. Sunt sublocotenent în rezervă. Am fost cu dumnealui pe front. Nu a făcut așa ceva”. Tribunalul Militar l-a achitat pe baza recursului făcut și a memoriului. A stat el cât a stat acasă și iar l-au închis pentru pretinse delictе împotriva clasei muncitoare. Ajungând în fața instanței a spus: „– Domnule, eu nu am avut de-a face cu clasa muncitoare. Am fost ofițer activ, profesor în cea mai înaltă școală militară din România”. Și făcând două memorii succesive, Tribunalul Militar le-a înregistrat și au făcut niște verificări la sânge, cum se spune, pe teren și au constatat că era totalmente nevinovat. Era unul din puținele cazuri care s-au petrecut în anii '50 când el a fost scos complet de sub urmărire penală și repus în drepturi. Vorobchievici s-a întors la Roșiorii de Vede unde și-a continuat viața și mi-a spus că lucra la „Memoriile” lui din război și din perioada interbelică. Eu nu i le-am cerut să le citesc pentru că erau lucrări de manuscris, îi aparțineau și nu vroiam să-l pun într-o situație delicată și poate mă refuza și nu vroiam să fiu pus în această poziție. Eu vroiam să stau de vorbă cu dânsul și eram întotdeauna satisfăcut de jocul de idei pe care îl avea și care demonstra inteligență la vârsta de 80 de ani.

– Deci, se poate vorbi de o operă scrisă a Colonelului Vorobchievici?
A publicat, Domnule Profesor?

– A publicat. V-am spus că eu l-am cunoscut inițial ca nume din publicistica militară și anume din „România Militară”, unde scria articole, o revistă foarte interesantă și unde nu scria oricine și din revista „Lumea militară ilustrată”, cu niște poze... Ce n-aș da să mai văd odată o revistă ca asta, cu o asemenea ținută grafică și cu un conținut de idei extraordinar. Era chiar membru fondator. Colonelul Vorobchievici a fost scriitor militar, membru fondator al Asociației Scriitorilor și Autorilor Militari, făcea parte din Societatea Scriitorilor Români, cum se numea atunci. Treptat, treptat, am început să-i citesc opera. Dar i-am citit-o, recunosc, după 1990, la Biblioteca Academiei. Mi-au dat voie. Era după Revoluție și lucrările lui erau în primul rând lucrări de educație sufletească patriotică a ostașilor armatei noastre. Deci, calitatea asta de profesor, de educator, a fost o trăsătură constantă de caracter și de pregătire a lui Octav Vorobchievici. A scris și piese de teatru. Deci era un om talentat. Piesele sale de teatru se jucau de către echipele artistice, aveau trecere, aveau succes. A publicat și lucrări cu caracter științific militar. Le-am văzut, le-am răsfoit, nu am avut timp să le citesc, mi-am notat titlul acestor lucrări cum ar fi „Arta comandamentului în război”, o lucrare apărută în 1933, o lucrare interesantă, tot în '33, „O armată pentru Societatea Națiunilor”. Și aș vrea să mă opresc un pic aici. Vedeți, se vorbește acum de trupe ONU, chiar și România a avut trupe trimise în Bosnia, în Kosovo, are trupe și acum trimise în Angola. Ei... El a întrezărit treaba asta și a scris o lucrare foarte interesantă „O armată pentru Societatea Națiunilor”. Societatea Națiunilor este predecesoarea Organizației Națiunilor Unite din ziua de astăzi, ceea ce se numește astăzi „Căștile Albastre” - trupele ONU Vorobchievici a întrezărit din 1933 așa ceva.

Există un domn aici în Alexandria care se numește Paul Șerbănescu, alexăndrean, pensionar, care mi-a dat o lucrare prin 1992-1993, „În cantonament în Ucraina”, apărută în 1943. La fel, foarte interesantă. Domnul Șerbănescu este chiar un pic rudă cu fostul Colonel Octav Vorobchievici. Lucrarea era despre Vorobchievici. Am citit și alte câteva articole despre dânsul. Am scris și eu câteva.

– Ce au scris alții despre Colonelul Octav Vorobchievici, Domnule Profesor?

– Domnișoară Corina, domnul Schmidt are un articol intitulat „Colonelul Vorobchievici - un simbol al competenței și demnității”, publicat în „Teleormanul Liber”, cum se numea ziarul nostru județean după Revoluție. În aprilie 1990 a apărut. Este un publicist, Dumitru Popa, care scrie la revistele militare și are un articol intitulat „Un om al datoriei: Octav Vorobchievici”, publicat în „Revista de istorie militară”, în 1992. Menționez și un articol al unei domnișoare, Manuela Nicolae Popescu, un articol interesant, inedit, intitulat „Profil Colonelul Vorobchievici”, publicat în „Viața Armatei”, în august 1990.

Iată deci, în concluzie, Colonelul Vorobchievici a fost un publicist militar, a publicat dar s-a și scris despre el într-o serie întreagă de publicații militare. De altfel, și Stan Cristea în „Dicționarul biobibliografic” are o serie de referiri corecte și interesante. Acesta a fost teleormăneanul nostru prin adopție, Colonelul Octav Vorobchievici: un erudit, ofițer de carieră, diplomat militar. A murit la vârsta de 91 de ani, în 1987, la Roșiorii de Vede.

– Domnule Profesor, vă mulțumesc!

29 ianuarie 2001

XXI

PREOȚI TELEORMĂNENI ERUDIȚI

– Domnule Profesor, o discuție despre erudiție mai are sens astăzi, când revoluția tehnico-științifică este în plină expansiune?

– Să știți că întrebarea este într-un totuși justificată. Ce sens mai are să vorbești despre erudiție, despre erudiți când revoluția tehnico-științifică a cuprins totul, mai ales în domeniul informaticii, nici nu mai vorbim. Dar eu cred că totuși are, pentru că această revoluție tehnico-științifică, din care nu ne mai revenim cu una cu două, exclusă ar fi fost dacă nu erau erudiți și dacă nu era erudiție. Acești oameni, cărora eu le zic de multă vreme „tobă de carte”, sunt cei care au pus bazele revoluției tehnico-științifice. Și atunci, cum să nu vorbesc de dânșii și să-i las la urmă, acolo în revoluția tehnico-științifică propriu-zisă, și să nu-i scot în relief ca nume, ca personalități. Ar fi o mare greșeală! Erudiția este specifică Epocii Renașterii. Ne întoarcem din nou la Renaștere. Ca individ, așa, dacă mă întrebați, eu aș răspunde: ce n-aș da să mai trăiesc în Epoca Renașterii. Dar, probabil că aceste evenimente epocale se petrec o dată la nu știu câte secole sau la nu știu câte milenii. Cum nu trăiesc un secol, nu pot să-mi dau seama corect când va veni, din nou, vremea Renașterii. Probabil că va veni pentru că este nevoie de o renaștere morală a omenirii și nu numai tehnologică. Noi nu trăim numai prin tehnologie, noi trăim prin omenia din noi, dacă mai există ceva omenie în noi și trebuie să existe căci astfel nu avem justificare pe pământul

ăsta. Fără omenie, putem să avem noi cele mai perfecte mașini, dar dacă nu suntem noi perfecți mintal și sufletește nu facem nimic. Iată de ce, m-am hazardat într-o discuție despre erudiție în plin secol al revoluției tehnico-științifice.

– Domnule Profesor, știu că ați studiat foarte mult și aș vrea să vă întreb: noi, teleormănenii am dat țării și culturii românești erudiți?

– Am dat. Și eu am discuții cu oamenii, îi întreb: „– Domnule, la vârsta pe care o aveți, ați cunoscut, erați copil atunci, dar ați văzut, l-ați ascultat, poate, pe cutare, pe cutare?”. Și atunci vin și îmi spun: „– Pe popa Drăghici de care mă întrebi? ăsta era erudit?”. Era. Dar erudiții sunt de mai multe feluri. Sunt unii care scriu și lasă în urma lor opere scrise, alții operă orală. Petre Țuțea, l-ați cunoscut de la televizor, a fost unul și a rămas unul dintre cei mai mari erudiți și înțelepți pe care i-a dat acest pământ. Dar nu a lăsat nimic în urmă. Nici o operă scrisă. S-au chinuit oamenii ăia de au strâns câte lucrări a avut și el acolo, foarte puține. El și-a consumat erudiția vorbind.

Lumea nu-i știe pe erudiții noștri teleormăneni. Și îmi pare foarte rău de treaba asta. Noi nu știm să ne vindem marfa. Nu știm să ne facem publicitatea necesară, decentă. Dar s-o facem!

Am să dau câteva nume. Părintele Gala Galaction de la Didești, pe care am avut plăcerea, onoarea și cinstea de a-l cunoaște pe când eram elev și chiar de a discuta puțin. Și nu în orice anturaj l-am cunoscut. Era în perioada celui de-Al Doilea Război Mondial când el a venit, însoțit de un alt erudit, dar din domeniul ziaristicii, care se numea Pamfil Șeicaru, care a murit recent, acum câțiva ani, în Germania, în exil și ne-a vorbit despre poezia religioasă. L-am cunoscut pe Gala Galaction nu numai atunci, în

1942, dar l-am cunoscut și prin 1950, aici, în Teleorman. Eu nu eram stabilit aici. Eram venit, aveam niște treburi. Și vorbeam. Eram mai mare. Nu mai eram nici adolescent. Știți cu cine semăna? Cu Tolstoi. Vă aduceți aminte fotografiile cu Tolstoi? Exact, copie fidelă. Un cap enorm, o frunte puternică, sprâncene stufoase și doi ochi care te sfredeleau cu inteligența lor. El asculta din gura ta niște banalități pentru că el le știa. Dar avea răbdarea de a te asculta. Asta era răbdarea creștinului, pentru că el a fost un mare creștin. El a fost profesor universitar de teologie și decanul Facultății de Teologie de la Chișinău, de la București, de la Iași și de la Cernăuți. Peste tot a fost. A fost defensor ecleziastic, procurorul Bisericii Ortodoxe Române. Și toate cazurile astea dramatice care se întâmplă în istoria unei instituții, inclusiv a unei instituții bisericești, el le cerceta, el le ancheta. De aceea a și scris, în acest sens, pagini de antologie literară unice, nemuritoare. Și nu numai atât. Domnișoară, pe globul pământesc, eu nu știu dacă la 100 de ani se înscriu doi-trei să traducă Biblia în era respectivă. Nici pomeneală. Ei... Uite că eruditul nostru de la Didești, Grigore Pișculescu s-a încumetat și împreună cu un alt erudit, părintele Vasile Radu, pe care l-am cunoscut, era membru al Academiei Române, au tradus Biblia. Aici sunt condiții foarte grele care se pun în fața traducătorului. Grele de tot. Și de aceea lumea dă înapoi. Mă refer la erudiți. Dau și ei înapoi. E greu sau imposibil. Trebuie să traduci Biblia, nu din franceză în română, nici nu se admite, trebuie să traduci Biblia fie din ebraică, fie din greacă, dar în special greaca și ebraica sunt cele două limbi din care poți să traduci în limba ta Biblia. Și la concursul „John Gnost” din Marea Britanie, cei doi prelați români, părintele Gala Galaction de la Didești și cu Vasile Radu de la București au candidat, au tradus și erau pe punctul de a câștiga concursul. Ce s-a

întâmpat atunci? Nu știu eu, dar nu știu nici alții nici până astăzi, chiar dacă a trecut mai bine de 60 de ani de la acel moment. Probabil că s-a comis o nedreptate, bănuiesc. Dovadă că părintele Gala Galaction a paralizat și a murit paralizat. A avut un șoc, bănuiesc.

I-am cunoscut copiii. Toate fetele lui sunt sculptorițe celebre, traducătoare și care stau în Italia. Le-am cunoscut aici, la Didești. Am fost unul din organizatorii primei festivități aniversare a nașterii lui Gala Galaction. Eu am fost acolo, am organizat împreună cu Uniunea Scriitorilor, cu fostul Comitet de Cultură și Educație al Teleormanului și a ieșit așa cum ar fi dorit părintele. Adică, modest, corect, fără tămbălău, fără afirmații gratuite, cu insistență asupra valorilor morale creștine și asupra bunătății omului. Asta dorea el. El a fost un om de mare omenie. Am să vă dau și un exemplu în acest sens. El a fost un mare filosemit, un iubitor al neamului evreiesc și prin cultură, și prin atitudine, și prin tot ce vreți, prin scris. În 1942, la Biserica „Boteanu” din București, o bisericuță frecventată de aristocrația românească din acele vremuri - era cel de-Al Doilea Război Mondial, evreii erau persecutați politic - o evreică pe care o cunoștea a născut un copil și atunci, după ce s-a terminat slujba, el a ieșit în fața altarului și a spus cam așa: „- Iubiți creștini, o evreică, nu vă spun numele și adresa, a născut un copil. Trăiește greu, e săracă, e amărâtă. Subscrieți, vă rog, fiecare cu cât are și cât vă lasă inima, la salvarea mamei și a copilului chiar dacă sunt evrei. Vă roagă părintele Gala Galaction”. S-a strâns o sumă frumoasă. Părintele a luat banii, a tăiat chitanță și a plecat spre casă. Nu a făcut o sută de pași și o mașină a oprit în fața lui și doi agenți din ăia, știți mata, în haine de piele, i-au zis: „- Părintele Gala? Intrați în mașină. – De ce, drăguță? Ce am făcut? Nu am omorât pe nimeni. Eu vin de la slujbă.

– Știi părinte. Dar cereți bani pentru evrei. – Ei, cer bani pentru evrei... Eu am cerut pentru o mamă evreică și copilul ei care are câteva săptămâni și cred că am făcut o faptă creștinească în spiritul învățaturii creștin ortodoxe.

– Părinte, noi nu am venit aici să facem filozofie. Vă rog să urcați în mașină”. A urcat. L-au dus la Ministerul de Interne și l-au luat la întrebări. Gala Galaction nu era un om pe care să-l supui la o anchetă polițienească la sediul central al Ministerului de Interne. Și el a spus: „– Vă răspund la toate întrebările. Dați-mi legătura telefonică cu ministrul dumneavoastră, cu Popescu Codiță, fostul meu coleg de liceu din București. – Cum, cu domnul ministru să vorbiți? – Da. Și dacă el îmi spune la telefon să răspund la întrebări, eu m-am supus imediat. Altfel nu vă răspund”. Câr, hâr, i-au dat legătura telefonică. Și ăla îl întrebă: „– Cine e la telefon? – Codiță, eu sunt, părintele Gala. – Dar de unde vorbești, Gala? – De aici. Sunt arestat, sunt anchetat și vreau să-mi spui tu dacă eu trebuie să răspund sau nu la ceea ce mă întreabă ei. – Ce cameră e acolo, în ce birou? Stai acolo, nu răspunde. Vin acum”. Și ministrul a coborât din biroul lui și s-a dus la camera 64. S-au îmbrățișat și au fost scene de plâns. Știți de ce? Pentru că Popescu Codiță era un om fin. Era el ministru de interne, era general. Și a spus: „– Gala, orice aș fi crezut, dar în perioada în care sunt eu ministru ca tu să fii arestat de pe stradă și adus și întrebat, asta nu o credeam”. Și atunci le-a zis: „– Ieșiți afară din birou”. I-a dat afară pe cei doi comisari anchetatori și au stat de vorbă. Apoi a dat dispoziție să-l ducă acasă pe părintele Gala. „– Nici un raport, nici o informație nu-mi trebuie pentru gestul lui. El a făcut gestul ca preot. Nu-l luăm pe el drept dușman al statului român”. S-au pupat, Gala Galaction s-a suit în mașină, celălalt s-a întors în biroul ministerului. Iată adevărata față morală a eruditului Gala Galaction care, în setea lui de

erudiție, de învățătură, în dragostea lui de carte și-a permis chiar să traducă Biblia. Cinste lui și mulțumim lui Dumnezeu că ne-a dat și nouă un om care s-a încumetat, în numele Teleormanului, să ajungă până acolo să traducă Biblia.

Vă spuneam despre preotul Negoită Atanasie de la Seaca. Un om cu fizic mărunțel, șubred. A predat istoria Vechiului Testament și a Noului Testament. Dumneavoastră credeți că s-au încumetat și se încumetă mulți să predea aceste discipline? Trebuie să fii tobă de carte. Trebuie să fii erudit ca să poți să predai, că nu rezști. Mergi și ții o lecție, două, trei, dar te împotmolești. Iată, deci, că l-am dat exemplu pe părintele Negoită Atanasie de la Seaca. Și părintele a lăsat în urmă un fiu care astăzi este unul dintre cei mai mari reprezentanți ai științei americane. Predă în America, în domeniul informaticii. Din erudiți, erudiți ies.

L-am dat exemplu pe părintele Metodie Popescu de la Dracea. Când se va scrie o istorie a publicisticii teleormănene și am auzit că se lucrează în acest sens și la Alexandria, atunci părintele Metodie Popescu va ocupa un loc fruntaș. El nu era un erudit în scris, era un erudit oral, dar se cunoaște și din scris pana lui măiastră, că într-adevăr era un om tobă de carte.

Alături de Metodie Popescu, de Florea Drăghici de la Tudor Vladimirescu, îl avem și pe preotul Ion Băndescu de la Turnu Măgurele. Era o figură deosebită a bisericii teleormănene și a erudiției noastre. A murit greu de tot, în condiții groaznice. A murit la Canal în 1952. Era și băiatul lui, preotul Emil Băndescu, era și el la Canal și s-a dus și i-a spus comandantului: „– Domnule Comandant, e tatăl meu. Lăsați-mă să-i fac eu groapa. – Nu! La groapa comună! N-o să-i pui cruce la cap”. Vă dați seama

ce lovitură morală pentru fiul lui. Și condițiile acestea în care a putut să moară...

Nedelea Georgescu de la Alexandria, Popescu Necșești, părintele Nicolae Șerbănescu, un istoric remarcabil, încât, citind o parte din operă, eu m-am întrebat ce a fost, un istoric desăvârșit sau un teolog desăvârșit. Unii care îl cunoșteau au spus că a fost un teolog desăvârșit. M-am dus la Institutul Teologic din București și am zis: „– Domnule, eu sunt din Teleorman și aș vrea o părere de la dumneavoastră despre părintele Nicolae Șerbănescu”. A început să râdă. „– Părintele Șerbănescu, nu știm noi, domnule, unde să-l fixăm. În rândul teologilor e pe primele locuri, în rândul istoricilor, la fel, în rândul pedagogilor, la fel, al sociologilor, la fel, încât nu-i găsim locul. Lasă-l, domnule, fiecare să-l considere cum vrea. Dar pentru că m-ai întrebat de erudiție, a fost un erudit părintele Șerbănescu”.

Părintele Bartolomeu Stănescu de la Ciuperceni, la fel.

– Domnule Profesor, Teleormanul a dat Bisericii Ortodoxe Române mitropoliți, patriarhi?

– Eu am întrebat mai sus, ca să spun așa, și mi s-a spus: nu, Teleormanul nu a dat nici un patriarh. Știam și eu. N-a dat nici un mitropolit. Și eu am rămas cu convingerea, până în ziua de astăzi, nu mi-o mai poate schimba nimeni acum, sunt înaintat în vârstă, că totuși Teleormanul a dat. A dat pe Mitropolitul Țării Bucovinei și anume pe Tic Simedrea. Când m-am dus eu cu fișele și am demonstrat treaba asta, mi-au spus „– Nu, nu... Te îndepărtezi de primul punct pe care îl ai, de primul criteriu. Și anume: nu era din Teleorman, era de alături, din Vlașca”. De ce era din Vlașca? Pentru că era născut la Naipu. „– Păi, domnule, ce e Naipu? El a fost preot la Prunaru și la Blejești. A fost ani și ani de zile preot de țară

la Blejești și la Prunaru. Avem dreptul să ni-l asumăm? „– Aveți dreptul și voi și giurgiuvenii, vlășcenii, pentru că el a ajuns, din postul de preot de la Blejești, a ajuns Mitropolitul Bucovinei”. El a ajuns Mitropolitul Bucovinei în cea mai grea perioadă, 1940-1944. Și, totuși, sovieticii nu l-au prins. El a fost Mitropolit la Cernăuți, în Bucovina și s-a retras după război, și-a dat seama că nu mai poate face nimic, s-a retras la Cernica unde a scris nici mai mult, nici mai puțin de 30 de cărți. Este ceva. Cărți de mare erudiție: „Viețile Sfinților”, „Patristica”, „Valorile morale ale Bisericii Creștine Ortodoxe Române” și multe altele.

Iată deci, numai câțiva din ei și ar fi multe de spus. Ce n-aș da să vorbesc despre Vasile Savu, Hariton Rizescu, despre părintele Stăinescu de la Zimnicea, despre părintele Gheorghe Stăiculescu de la Alexandria și despre opera lor. Și pentru că am ajuns la personalitățile acestea, aș vrea să întreb și eu: cine discută astăzi sau cine pune vreo întrebare dacă noi, teleormănenii, îl cunoaștem pe Traian Valtman? Nu este un străin. Este un teolog de la Scurtu Mare. Și iată că, el ne face față cu succes la marele Congres al Bisericii Creștine Universale. Aproape că este permanent reprezentantul nostru acolo.

Dar, despre cei pe care nu i-am pomenit, poate vom vorbi altădată.

– Domnule Profesor, vă mulțumesc!

8 aprilie 2002

Genericul emisiunii „Oameni, locuri, amintiri...”,
difuzată în perioada 1995-2003.

Profesorul Ion Moraru alături de realizatoarea emisiunii.

Emisiunea „Generali teleormăneni” (20 ianuarie 1998).

Emisiunea „Călători străini prin Teleorman” (2 martie 1998).

Emisiunea „Despre haiduci și haiducie” (28 septembrie 1998).

Emisiunea „Inventatori și aviatori teleormăneni” (15 februarie 1999).

Emisiunea „Teleormăneni uitați” (22 martie 1999).

Emisiunea „Preoți teleormăneni erudiți” (8 aprilie 2002).

Diploma de „Cetățean de onoare al Municipiului Alexandria”.

Distincții primite de către profesorul Ion Moraru.

R

ISBN 978-606-637-107-0

<https://biblioteca-digitala.ro> / <https://www.muzeulteleorman.ro>